Barbu Ştefănescu Delavrancea

Trilogia Moldovei.

Luceafărul

Trilogia Moldovei. Luceafărul

Barbu Ștefănescu-Delavrancea

Editura Bestseller

Imagine: Aleshyn Andrei

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Luceafărul

Dramă în V acte

Personaje

PETRU RAREȘ
LOGOFĂTUL BALOȘ
VORNICUL GROZA
PÂRCĂLABUL MIHU, în urmă hatman
PÂRCĂLABUL MATIAȘ
POSTELNICUL ALBOTĂ
PÂRCĂLABUL LICIU
SPĂTARUL ȘANDRU
BIV-VEL LOGOFĂTUL TROTUȘAN
PAN[1] CRASNAȘ
PAN COSMA
CHELNARUL HÂREA
MOGÂRDICI
SANDOMIR
CORBEA
CREMENE
DOFTORUL ȘMIL
I-IUL OSTAȘ
AL II-LEA OSTAȘ
AL III-LEA OSTAȘ
AL IV-LEA OSTAȘ
UN COPIL DE CASĂ
O ISCOADĂ
ANDREA, ANTONIO
I-IUL PESCAR
AL II-LEA PESCAR
AL III-LEA PESCAR
AL IV-LEA PESCAR
AL V-LEA PESCAR
ELENA-DOAMNA
OANA
GENUNEA
NASTASIA
DOLGA
Boieri, ostași etc.

Actul I

Zidurile crenelate ale castelului din Suceava. La mijloc, un turn mai înalt. Pe sub turn, o poartă de zăbrele groase de fier prin care se vede curtea castelului. În dreptul porții, o punte, lăsată peste șanțul cu apă, se sprijină pe două lanțuri groase. Pe dinăuntru, de-a lungul zidurilor, un brâu de scânduri pe care se plimbă ostași de pază. La apus, luceafărul argintiu.

Scena I

MOGÂRDICI, CORBEA, SANDOMIR și CREMENE, pe brâul de scânduri, cu sarici lățoase, cu arcuri și cu suliți. MOGÂRDICI, cu veșminte de război pe sub sarică, cam cu chef, stă jos pe brâu și cu capul pe zid. (Ceilalți nu se văd încă.)

MOGÂRDICI (în partea stângă a porții): Afurisită za... Numai curea și oțele... Aș fi înghețat de n-aș fi luat sarica... Vinul ține de cald... dar, ploscă mică, vin bun și foale găurite... dă... (S-apropie încet, din partea opusă, Corbea, Sandomir și Cremene.)

SANDOMIR: Cine-i acolooo?

MOGÂRDICI (tresărind): Cine să fie?

CREMENE (întinde arcul): Cine-acoloo... că dau...

MOGÂRDICI: Cremene, să nu dai, că te fac iască... Mă... (Se pitulă și se ridică.) Eu sunt... Ce, ești nebun?... Nu sunt eu mai mare, mă?

CREMENE (abia ținându-și râsul): După coif, așa ar fi, dar nu după ce este sub coif. Nu te uita la za, ci la zidurile Sucevei... Zidurile Sucevei stau în picioare fiindcă și noi stăm în picioare... Zaoa ta umblă pe două cărări...

MOGÂRDICI: Nu mai spune... vasăzică, ea e de vină... Bâr! frig al dracului! (Corbea, Sandomir și Cremene trec de cealaltă parte, la Mogârdici.)

CREMENE: Cum o duci cu veghea, bădiță Mogârdici?

MOGÂRDICI: Mi-e frig, mi-e foame, și foamea ca foamea, dar mi-e sete...

CREMENE: Bădiță Mogârdici, dormiși ceva?

MOGÂRDICI: Cine? Eu? Șăguiești?... Am umblat, am învârtit lancea, am întins arcul, am...

SANDOMIR: ...mângâiat plosca...

MOGÂRDICI: Ei, da, de ce nu?

SANDOMIR: ...Mă lăsai într-o rână...

MOGÂRDICI: Hî-hî!

SANDOMIR: ...și, ca omul... închisei ochii, să văd cum îmi șade...

MOGÂRDICI: Hî-hî!

SANDOMIR: Stelele, reci ca-n nopțile de primăvară... Mă uit la ele, ele se uită la mine...

MOGÂRDICI: Tocmai!

SANDOMIR: Până mă fură o dulce aromeală...

MOGÂRDICI (râzând): A, a, așa e!

SANDOMIR (repede): Și paza?

MOGÂRDICI: Ce? ce?... Nu e adevărat... Zisei eu c-am adormit?... Tu ziseși!

SANDOMIR (strânge de mână pe Mogârdici): Oh, ce mai sutaș!

MOGÂRDICI: Au!... Adică de ce nu te rogi tu, Sandomir neică, de moș-tău Groza să mă lase chelar, cum porunci Ștefăniță două zile înainte d-a muri?

SANDOMIR: De moș Groza? Un te poți apropia...

CORBEA: E ostaș în toată legea!

MOGÂRDICI: E, vorbi și mutu!... E ostaș în toată legea!... E, Sandomire, Sandomire, dacă ai vrea tu, ai zice tătână-tău, logofătului Baloș, să mă lase ce apucasem să fiu... Fiecare cu ale lui. El cu condeiul și cu paloșul, eu cu cheile și cu poloboacele, el cu Divanul și cu oștile, eu cu gârliciul și cu tâlvul[2]... Dracul mă puse să nu mă dezbrac de za și să n-arunc coiful și sabia asta? Na... cap sec și bețiv fudul... Și chelar, și înzăoat... până m-apucă vremea logofătului Baloș și-a pârcălabului Groza... A! și grozav mi-e de silă de meseria de ostaș! N-aș tăia un pui de găină să mă tai!... Ce râdeți?...

Vouă vă vine ușor... Sandomir, nalt ca un stejar, Cremene, lat în spete cât trei, și Corbea, scuipat ostaș, negru, tăcut, ca o stâncă... Eu? Un burduf pe două picioare! Și ce picioare... șontâc... șontâc...

CREMENE: Ei, cum trăiși tu cu Ștefăniță, cu

acea vijelie care răsturnă tot într-o clipă?

MOGÂRDICI: Mai mult răsturnat...

SANDOMIR: N-avea ce răsturna...

MOGÂRDICI: Turna, turnam, până cădeam... Și-mi plăcea, și de frică...

CREMENE: De frica cui?

MOGÂRDICI: A lui!

SANDOMIR: Era fioros?

MOGÂRDICI: Frumos și încruntat; micșor, și părea ca un munte; vesel și trist; viteaz, și plângea ca un copil; mândru, și se juca cu mine ca mâța cu șoricelul. Or nu se născuse deplin, or născut deplin, să-l fi luat din iele... Cine știe?... Mai rabdă, Mogârdici... Mai rabdă, și mie mi-e sete... Parcă-l aud... Ș-a treia zi căzu capul lui Arbore, ș-al lui Toader, ș-al lui Nichită, ș-al lui Cățeleanu, ș-al lui Ieremia, ș-al lui Săcueanu, ș-al lui Condrea, ș-al lui Sima, ș-al lui Cărăbăț... Eram beat mort când începu urgia. Când trânti întâiul topor, sării din somn. Auzii glasul mulțimii care se ruga de domn. La al doilea, mă trezii d-a binele. Ieșii din gârlici, alergai și văzui!... (Ș-acoperă fața.) Oh! sunt clipe de la Dumnezeu când ai vrea mai bine să fii orb decât să vezi!... (Dă cu tăișul mâinii.) Eh!... Eh!... Eh!... Capul lui Cărăbăț se rostogoli bolborosind... Slava Moldovei îl blestema! Și bătrânul Arbore, portarul Sucevii, care-i fuse ca un părinte!... Eh! (Dă cu tăiușul palmei.)... N-aș vrea să fiu nici pârcălab, nici hatman, nici vornic, nici logofăt, nici domn!... Dar doamna Tana... Oh! Ce frumusețe și ce nenorocire!... Se zice...

SANDOMIR: Ce se zice?

MOGÂRDICI: Că ea l-ar fi otrăvit...

SANDOMIR: Ș-a plecat nejudecată?

MOGÂRDICI: Întreabă pe tat-tău, Baloș, că el ține locul domnului...

CREMENE: Și unde-a plecat?

MOGÂRDICI: În Muntenia. Era munteancă, fată a lui Neagoe Basarab. A sărutat pe jupânesele și fetele curții și s-a suit în olac. Femeile plângeau.

Un te duci, domniță? La călugărie. Ș-a sărutat pe sor-ta Genunea, ș-a umplut-o de lacrimi, ș-a ieșit pe poarta asta, și s-a dus la vale, și s-a pierdut în neguri.

CORBEA (șoptește): Genunea!

MOGÂRDICI: Ce ziseși?

CORBEA: Nimic.

SANDOMIR: Cocoșii au început să cânte, și luceafărul să se stingă.

CREMENE: E steaua care se stinge cea de pe urmă. Uitați-vă... ca și cum ar clipi.

CORBEA: Mâine iar răsare, ș-apoi iar răsare, și-n veci va răsări.

SANDOMIR: Mult o s-o ducem noi fără domn?

MOGÂRDICI: N-ar vrea tat-tău să fie?

SANDOMIR: Na!

MOGÂRDICI: Ba, zău c-ar fi bine. Om bun și drept... Că pe tine cât e el de mare și te pune de veghe ca pe orice copil de casă... S-ar duce vestea de Bubuig-vodă...

CREMENE: Ori Grozea...

SANDOMIR: Trebuie să fii viță domnească...

MOGÂRDICI: Poi, Toader Baloș se zice c-ar fi boier vechi, vechi, de vro trei sute de ani și mai bine, și că s-ar fi trăgând, după spiță, din franțuji, și mai de dincolo...

CORBEA: De, hotărât, îmbătrânesc copil de casă! Pe cine păzim noi? Ce păzim noi?

CREMENE: Castelul din Suceava...

SANDOMIR: Și Suceava...

CREMENE: Și țara...

CORBEA: Eh! boierii se ceartă pe cin s-aleagă... Vorbe... vorbe... Eu să strâng calul în scări, și să mă duc, și să mă-ntorc viu sau să mă sfârtece dușmanii, și să mai ia în copitele cailor! (Se aude un auit. Toți tresar.)

MOGÂRDICI (speriat): Cine să fie?

SANDOMIR: E glasul lui Groza...

MOGÂRDICI: Haiti! Fiecare la locul lui!

(Corbea, Sandomir și Cremene se coboară și trec în dreapta porții. Se duc. Se fac nevăzuți.)

Scena II

MOGÂRDICI

MOGÂRDICI (singur, își așază coiful, ia sulița și se uită dincotro a venit uietul): Cine-i acolooo?... Aici, Mogârdici!... Sunt caraulă... Nu răspunzi?... Nu?... (Dârdâie.) Mi-e frig... ba și frică... Nu s-aude nimeni... Să mă las p-o parte... (Nu se mai vede.) Cine-i acolooo?... Dă lozinca... Vorbește... Ori numai să urli... ca potăile la lună?... D-ar fi fost logofătul Baloș, l-ar fi luat gura pe dinainte ș-ar fi strigat: bu-bu-buuu!... Neamul bubuiugilor!... Sandomir al lui Bubuiug... Frumos nume... Ce mi-e Mogârdici, ce mi-e Bubuiug. (Ridică capul.) Un foșnet?... S-apropie?... Mi s-a părut... (Nu se mai vede.) Așa... (Cântă o melopee veche.) Du, du, du, du... Du, du, du, du... (În vremea aceasta s-apropie un om ostenit, înfășurat într-un veșmânt gros și lung până-n pământ. Trece puntea, pune mâna pe toarta porții și bate de câteva ori într-o bucată de fier. Răsunetul se pierde departe.)

Scena III

PETRU RAREȘ și MOGÂRDICI.

MOGÂRDICI (sare în sus și se uită peste Rareș): Cine-i acolo?... Nu răspunzi?... Să nu dai, că mă mișc... adică să nu te miști, că dau... (Tremurând.) Născătoare, o fi, or n-o fi?... Dacă n-ar fi fost, n-ar fi bătut... dacă e, de ce tace?... Ce vrea?... Ce vrei, mă omule?...

PETRU RAREȘ: Om bun...

MOGÂRDICI (îl vede) Bunul să-ți cază la inimă... Om bun sunt și eu... Adică bun-bun, da... hî... hî... Și cum te cheamă, mă omule?

PETRU RAREȘ: Petru...

MOGÂRDICI: Petru... Petru... Petru mă cheamă și pe mine... Eu spui policra: sutașul Petru Mogârdici, fost ajutor al căpitanului copiilor de casă, fost chelar al măriei-sale vodă, luatul din văzduh... Că numai pe vite le cheamă fără policră: Miercana, Dumana, Lăbuș... Hoțul!

PETRU RAREȘ: Petru Rareș Majearul[3]...

MOGÂRDICI: Cum-cum?

PETRU RAREȘ: Petru...

MOGÂRDICI: P-al treilea nu l-am înțeles.

PETRU RAREȘ: Majearul...

MOGÂRDICI: Mă-ga... Așa... Nu cunosc... Eu auzisem altfel... Că nu puteam crede...

PETRU RAREȘ: Deschide-mi, și Sfântul Petru să-ți deschidă porțile raiului...

MOGÂRDICI: A! asta deloc... alilalte cât mai târziu...

PETRU RAREȘ: Sunt rupt de oboseală...

MOGÂRDICI: Eu te-am rupt! De m-ai rupe-n bucăți, ș-asta n-o fac.

PETRU RAREȘ: D-aș fi un câine spart de mistreț, te-ai îndura.

MOGÂRDICI: Spart-nespart, așa ne-au poruncit

logofătul ăl mare, Toader Baloș Bubuiug, și Groza, ăl mai mare peste oști, că până n-ar spune lozinca să nu deschidem... Și eu nu ți-o spui, spune-o tu, și dau porțile de perete...

PETRU RAREȘ: ...L-am cunoscut pe Toader... Era pisar pe vremea lui Ștefan cel Mare, sfântul meu părinte...

MOGÂRDICI: Cum-cum?

PETRU RAREȘ: ...L-am cunoscut pe Groza... Era copil de casă... Douăzeci și trei de ani am petrecut printre străini, mai mult închis ca slobod... De câte ori n-am tras zăvorul ista, de câte ori n-am pus mâna pe toarta asta și de câte ori n-am izbit așa... (Bate în poartă. Mogârdici se sperie.) O! pământ sfânt al țării mele! (Se închină și sărută pământul.) Te moaie de lacrimile astea mai nainte d-a te dospi cu sângele meu!

MOGÂRDICI: Ai?... E cam nebun... (Tare.) Ascultă!

PETRU RAREȘ: Ascult.

MOGÂRDICI: Ai ceva arme la dumneata, să nu dăm de vrun beteșug... Ia apropie-te, și... să nu te miști, că dau... (Ridică arcul.) Nu prea mult... Să văd... Scutură dulama... (Se pleacă după zid.)

PETRU RAREȘ: Cum vrei să vezi de te pleci după zid?

MOGÂRDICI: Asta e treaba mea... Vreau să te văd fără să mă vezi... Uu! Corbea! Cremene! Sandomir! (Corbea, Cremene și Sandomir vin repede.)

Scena IV

PETRU RAREȘ, MOGÂRDICI, CORBEA, CREMENE și SANDOMIR.

MOGÂRDICI: Bine că veniră̦ți... Un nebun... Se-nchină, sărută pământul... Ce-o fi vrând? Nu știu...

SANDOMIR: Ce vrei, străine?

PETRU RAREȘ: Vreau ce vrea Moldova și Dumnezeu!

MOGÂRDICI: Nu vă spusei eu?... Dar ce vrea Dumnezeu și ce vrea Moldova?

PETRU RAREȘ: Dumnezeu vrea legea și Moldova pe Ștefan cel Mare!

MOGÂRDICI: E, Ștefan e țărână...

PETRU RAREȘ: Cel ce-a pierit trăiește încă, cel ce trăiește va pieri iar și din el va răsări iarăși...

SANDOMIR: Ce glas! Îți merge la inimă...

CREMENE: Parc-ar fi cu minte... dar, nu pricep...

PETRU RAREȘ: În curând vei pricepe... Chemați pe Baloș și pe Groza... Aci, dinaintea castelului, să judece și să aleagă. (Corbea face semn lui Cremene ca să-i cheme.)

MOGÂRDICI: Ce-o fi vrând?

CORBEA: N-a spus?

MOGÂRDICI: Ce-a spus?

CORBEA: Mult...

MOGÂRDICI: Ai priceput?

CORBEA: Priceput.

MOGÂRDICI: Tot?

CORBEA: Cât e dat omului să priceapă: Că e un om. Mogârdici.

MOGÂRDICI: Eu deloc.

PETRU RAREȘ: Ascultă, Mogârdici... căci

Mogârdici te cheamă.

MOGÂRDICI: Doar n-a să mă cheme Ma-jea-rul!

PETRU RAREȘ: ...ție ți-am spus ceea ce ei nu știu, și parc-aș fi suflat vorbele mele într-o jitniță[4] au pe gârliciul pivniții de sub pridvorul castelului...

MOGÂRDICI (râzând): Da, cunosc!

PETRU RAREȘ: De e cineva om, îl cunosc nu după chipul lui...

MOGÂRDICI: Dar după ce?

PETRU RAREȘ: ...ci după sufletul lui...

MOGÂRDICI (râzând): Eu n-am suflet?

PETRU RAREȘ: Ba ai, dar e întunecat...

MOGÂRDICI (râzând, dă sarica jos și arată la cap): Ei, nu vă spusei eu?

PETRU RAREȘ: O! poți să pai și mai înzăoat... Sub platoșa ta, d-ar fi și de 50 de oca, stă un suflet bun și moleșit...

MOGÂRDICI: Ai?

PETRU RAREȘ: ...iar nu suflet bun, dar tare, cum se cuvine unui ostaș. Și cin și-a bătut joc de tine c-un coif de vicleim și c-o za parc-ar fi de râmlean? Ei, d-ar purta-o un om din Râm de acum cincisprezece sute de ani... Dar o porți tu, Mogârdici...

MOGÂRDICI: Mi se pare că m-a luat la vale...

PETRU RAREȘ: E un mare meșteșug să îmbraci pe un om cu veșminte omenești și să nu paie om...

MOGÂRDICI (supărat): Poi te-aș pofti să vii și mâine... să-ți deschid...

PETRU RAREȘ: Mâine se va vedea dacă astăzi n-ai fost paiață. Un fier mâncat de rugină îl arunci în foc și-n apă și s-alege ceva... Nasul tău prea e roșu și prea ți-e frică de suliță pe care o ții în mână...

MOGÂRDICI (vrea să-l împungă cu sulița): Uite... Uite...

CORBEA (dându-i peste suliță): Îl cunoști?

MOGÂRDICI: Nu.

CORBEA: Atunci?

MOGÂRDICI: Dar vrei să-mi fie prieten? Ei, ce are, mă rog, nasul meu?... Cam roșu, ca un măr domnesc, din pricina soarelui. Uite-acolo, da ce, ți-am cerut pe fiică-ta or pe sor-ta de nevastă?

PETRU RAREȘ: Fată n-am, soră... o fi trăind?

MOGÂRDICI: Ai or n-ai?

PETRU RAREȘ: O mai fi trăind?

MOGÂRDICI (râzând): De s-a născut și n-a ieșit cu picioarele înainte, trăiește... Să n-ai nici o grijă...

PETRU RAREȘ: A!... Nu, nu se cade să mă supăr de-o închipuire de om...

MOGÂRDICI (râzând): Închipuit, eu?

PETRU RAREȘ: Închipuit? nu; închipuire? da.

MOGÂRDICI (râzând): Ei, nu vă spusei eu? (S-aude o mișcare.)

CORBEA: Sât!... Logofătul Baloș, cu mersul lui de neam ales, și Groza, cu părul roșcat ca focul, cu barba alburie... cât e de gros și calcă a lup flămând...

Scena V

Logofătul BALOȘ, pârcălabul GROZA, CREMENE, PETRU RAREȘ, CORBEA, MOGÂRDICI și SANDOMIR. MOGÂRDICI (de sus): Nu deschide, stăpâne... SANDOMIR: Ziua, singur, fără arme... nu poate fi decât un om bun... (Corbea, Mogârdici, Sandomir se dau jos. Poarta se ridică și apar în pragul punții logofătul Baloș cu toți ceilalți. Petru Rareș își descoperă capul și se pleacă înaintea lor.)

LOGOFĂTUL BALOȘ (după ce măsoară din ochi pe Petru Rareș): Și de un te-a suflat vântul?... De te-aduce vro judecată, s-o facem. De aduci vro știre, s-o ascultăm. De te mână vrun gând rău... n-ai nimerit-o... Ce vrei, străine? Spune pe șleau.

PETRU RAREȘ: Străin am fost pe Vosfor, sub cerul, pe apa și pe pământul cel mai blagoslovit de Dumnezeu. Străin și închis am fost în cele șapte turnuri gălbui de lângă marea albastră ca peruzeaua. Fugar și huiduit, am trecut munții de pe la mijlocul Turciei. De multe ori am înfundat ocnițele cetăților Semendria, Haliciu, Buciaciu, Camenița și Cerni-Ostrov. Am împlinit 43 de ani, și mai mult de jumătate din viața mea, m-a supus Atotțiitorul la toate încercările, și m-a bătut cu toate nenorocirile, și m-a rănit cu toate suferințele. Pe Iov nu crez să-l fi chinuit mai mult, căci în sufletul meu simt toate plăgile de pe trupul lui Iov. Și Iov nu s-a îndoit de mila Celui-de-Sus... Și eu am crezut neclintit în tăria lui vecinică...

PÂRCĂLABUL GROZA (către Baloș): Bine grăiește!

PETRU RAREȘ: Mă iartă, boierule...

PÂRCĂLABUL GROZA: Vorbește...

PETRU RAREȘ (către Baloș): ...dar, după câte-am îndurat, îmi tăiași curajul de la început...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ce ți-am zis eu?

PETRU RAREȘ: Că sunt străin!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Străin... de Suceava...

PETRU RAREȘ: De castelul aista? De m-ați lega la ochi, pe dibuite v-aș duce și v-aș spune unde a fost cămara de odihnă a lui Ștefan cel Mare, unde iatacul doamnei Maria, unde al armelor, unde paraclisul cu iconostasul la care îngenunchea cel care n-a îngenuncheat înaintea nimărui... Mau cunoscut trecătorile, drumurile, munții cărunți, apele limpezi și codrii albăstrii ai Moldovei... adică le-am cunoscut pe toate în zilele grele și zilele de slavă... Și tocmai aici să fiu străin? Aici, unde-am crescut, unde am încălecat caii domnești, fără șea, fără frâu, cu mâna înfiptă în coama lor, gonind ca o stafie sub privirile arhanghelului pe care-l văd oriunde-mi întorc ochii, pe care-l aud oriunde mi-ațintesc urechea, pe care-l simt pretutindenea, în mine și afară din mine!

Pârcălabul Groza (mișcat): În el? Cine să fie ăsta?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ei, cine ești?

PETRU RAREȘ: Petru-voievod! (Toți tresar.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Petru Pribeagul?

PETRU RAREȘ: Am pribegit 22 de ani, dar nu sunt Petru Pribeagul, ci Petru Rareș, fiul Rareșoaii, ș-al... (Se închină.)

PÂRCĂLABUL GROZA: Ș-al?

PETRU RAREȘ: Și-al lui Ștefan cel Sfânt!

LOGOFĂTUL BALOȘ (emoționat): Tu?

PETRU RAREȘ: Eu, Baloș! Știu că ești logofătul Toader Baloș, te-am cunoscut acum 30 de ani, erai diac[5] al treilea. Într-o zi, scriai un sinet de danie și cerneala se întinse la un mislete[6], și pătași pielea de vițel. Logofătul Tăut azvârli cu călimările și-ți rupse urechea. (Baloș, fără să vrea, se pipăie la urechea stângă.) Mă-nvârteam pe lângă tine. (Îmi ziceai: Petru cucuietu). Când sângele începu să picure pe

obrazul tău, eu începui să plâng și sărutai pulpana bătrânului Tăut, și-i zisei: Eu sunt de vină, pan logofete! Mă luă de chică, mă răsuci și mă dete afară. Peste-o săptămână te duceai la pârcălăbia Novogradului, neputând răbda rușinea d-a fi lovit pe nedrept de marele logofăt... Dar... mă uit... și nu te mai cunosc...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Eu... nu te cunosc... Îmi spui întâmplări adevărate, dar tocmai fiindcă sunt adevărate, câți nu le-or fi știind?

PETRU RAREȘ: Mă cunosc clucerul Moghilă, pârcălabul Grumază, vornicul Jurj și câți alții, cărora le săream pe genunchi și le petreceam deștile răschirate prin păr și prin barbă...

PÂRCĂLABUL BALOȘ: O! e demult... I-a coperit pământul! Morții nu pot a vorbire despre noi, noi putem să vorbim despre ei...

PÂRCĂLABUL GROZA: Eu aș ști p-un Petru, cam ca tine de nalt, frumos băietan nu zic, frumos ești și tu cu mustăcioara subțire tu ai barbă înspicată și mustăți negre și lungi alb și rumen la față tu ești prăjit de soare subțire și sprinten tu ești pietros și voinic. Vremea a prefăcut boierimea și țara. Și tu de vei fi ăla n-ai scăpat neatins. Din mândrețea de copil te văz bărbat zdravăn dacă ai fi ăla. Ar trebui să se ridice măria-sa de la Putna și să mărturisească că tu ești Petru al Răreșoaiei ș-al... (Se închină.) Altfel, nu glumim! Cu dovezile ce dăduși... ai umplea țara de sămânța lui Ștefan cel Mare!... Corbea, Sandomir, Cremene, să... (Face semn să-l ia.)

PETRU RAREȘ: Numai în castelul din Suceava nu fusesem închis...

MOGÂRDICI (râzând): A, e bine la noi! Umbră... cât lumea! Dormi și habar n-ai de e ziuă, de e noapte... Guzgani... câți poftești... cenușii, și mari, și lacomi... Trei tătari, scoși de la răcoare, unul n-avea nas, altul urechi, și-al treilea... la o mână cu trei dește și la un picior cu două... E, ai dracului guzgani...

PETRU RAREȘ: Să vă dau și alte dovezi...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Da, căci, din ce-ai spus ar trebui să dovedești dovezile tale... Cremene, cheamă și pe ceilalți din castel. (Cremene se duce.)

PETRU RAREȘ: Da, să vie toți, să scoatem lumina de sub obroc.

MOGÂRDICI: S-o scoatem... de ce să n-o scoatem?... Dacă o vrea să iasă... Nu vă spuneam eu?

CORBEA: Nu te-amesteca!

MOGÂRDICI: De ce să nu m-amestec?... Boierii au dreptate... Un pârlit află din auzite c-ar fi gol scaunul Moldovei, și țop și el... Eu sunt Petru, copilul Răreșoaiei ș-al lui... Doamne, iartă-mă! (Se închină.) (Vin boierii, pan Trotușanu, pan Mihul, pan Liciu, pan Șandru, pan Matiaș, pan Crasneș, pan Cosma, pan Albotă, chelarul Hârea și Cremene.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Boieri, care din voi cunoaște pe drumețul acesta?... Să mărturisească.

ALBOTĂ: Chipeș om, dar nu-l cunosc.

CRASNEȘ: Să-l vedem... Nu-l cunosc.

TROTUȘANU: Mai degrab aș cunoaște ce este decât cine este, cât face decât cine l-a făcut. Ar fi ostaș, așa s-ar crede după uitătură. Ochii lui joacă, ne măsoară și ne cuprind; mâna dreaptă are bătături, semn c-a tras paloșul de multe ori în viață, și-o ține dezlipită de trup, ca și cum ar fi gata de trântă dreaptă.

MATIAȘ: Și ce vrea, logofete Baloș?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Zice c-ar fi Petru...

Toți: Care Petru?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Al Răreșoaiei... ș-al... (Se închină.)

Toți: Ei!... Să dovedească!

MOGÂRDICI: Boieri dumneavoastră, de mine dete cu ochii întâi și întâi... și mi-a spus alte alea... că cel ce-a pierit trăiește încă... Dacă a pierit, cum de trăiește, dacă trăiește, cum d-a pierit? Asta e vorba? Și și-a făcut cruce, și s-a plecat, și-a sărutat

pământul... E cam... (Petru Rareș privește apăsat pe Mogârdici, care începe să se clatine și să dea îndărăt.)

PETRU RAREȘ: Nu mă cunoașteți, nu vă cunosc. Ne vom cunoaște. De o lună am părăsit Polonia. Am lăsat la granițele ei 4.000 de călăreți, pe care craiul Poloniei mi-i pusese la poruncă, să mă arunc asupra Moldovei și să mă sui în scaunul ei. Nu am vrut. Cine domnește în silnicie nu e domn. Și-am zis călăreților, gata de pradă, că nu trebuie. Într-un suflet trecui Prutul. Se zice că cocorii se îmbată de bucurie, ca de vin, când se întorc primăvara și-și găsesc cuibul. D-aș putea să sorb aerul Moldovei cu patima cu care-l sorbii la întâia zi, dupe 22 de ani de pribegie, suflarea mea v-ar arde și ați simți din cine mă trag și ce dreptăți înfățișez eu vouă! Deh, să las inima. Inimă fără cap, corabie fără cârmă... Ajunsei la Hârlău. Văzui pe bătrâna mea maică. Crezui c-aș fi omorât-o strângând-o în brațele mele. Îmi dete o Vivlie și îmi zise: Aci zice despre tine tată-tău! Iacă Vivlia, (Scoate o carte de sub dulamă.) Și iacă ce se glăsuiește la fața a doua de la evanghelia lui Marcu: La a cincisprezecea zi a lunei lui avgust 6992, Maria a născut un copil care se va chema Petru. Și acest fecior să se știe că este din Maria și din Ștefan-voievod. Scris-am eu, Luca Arbore, portarul Sucevei. Iscălit: Io, Ștefan-voievod. Cunoașteți scrisul lui Luca Arbore și-al voievodului vostru... Ei, socotiți... (Dă cartea în mâna logofătului Baloș. Boierii se grămădesc.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Da... da... parc-ar fi...

PÂRCĂLABUL GROZA (emoționat): Da, al lui... Slovele cletănate...

LOGOFĂTUL BALOȘ (lui Groza): Cum îți tremură mâna...

PÂRCĂLABUL GROZA: Îmi tremură... nu știu de ce...

PÂRCĂLABUL LICIU: Am colea un sinet de împărțeală, de la Milostivul. S-apropiem

iscăliturile. Așa... așa... același mers... aceeași aruncătură... aidoma... Doar că-n carte s-a iscălit mai neted și-n sinet mai tremurat. A fost mai tânăr... era mai bătrân...

TROTUȘANU: Scrisul lui Arbore îl cunoașteți?

MIHUL: De ce? N-ar fi destul iscălitura domnului?

ȘANDRU: De ce?

COSMA: Cum e asta?

TROTUȘANU: Nu pricepeți? Una de alta se țin: scrisul și iscălitura. Dacă altcineva a izvodit scrisul lui Luca, atunci și iscălitura domnului e mincinoasă. Nu credeți ochilor, care mai totdeauna vă înșeală, ci minții, care numai câteodată se înșeală.

PETRU RAREȘ: Așa e, are dreptate boierul. (Mișcare între boieri.)

TROTUȘANU: Eu, în vremea din urmă, cunoscui scrisul lui Arbore. Slovele lui, ca stârcii... De... prea e bine scris... Deși e cam de mult... leat 6992... Să fi scris el?... N-aș ști ce să zic... Altfel... Dumnezeu să-l ierte, că Ștefăniță îi ticluise o carte către Petru-vodă... (Privește spre Petru.) Să fi jurat că e de el... Și să mă iertați... Să zicem că scrisul ar fi al lui Luca Arbore și iscălitura a lui Ștefan-voievod... A cui e Vivlia asta?

PETRU RAREȘ: A Mariei a fost, acum e a mea.

TROTUȘANU: A fost a cuiva și acum e a altcuiva... Punga asta e a mea, dar punga asta am putut s-o fur...

PETRU RAREȘ (tresărind): Eu să fur?

TROTUȘANU: Nu te supăra...

MOGÂRDICI: O! domol, ia-o domol...

TROTUȘANU: ...că supărarea dovedește când că e așa, când că nu e așa. Unii se supără cu dreptate, alții cu strâmbătate... Cum am putea să hotărâm de mânia dumitale fără să te cunoaștem?

PETRU RAREȘ: (cutremurându-se): Vasăzică, am furat-o... o!

TROTUȘANU: Nu... nu... Și nu zic că nu se

împotrivește lui da ...Ai adus o carte. În carte, un sinet, un scris, și după scris o iscălitură. Iscălitura seamănă cu a voievodului Ștefan. Scrisul, pe ființă de adevăr, nu-l cunoaște nici unul car fi al portarului Arbore. Atunci cum vrei să credem că iscălitura ar fi adevărată?... Și, în sfârșit... câți ar fi... luat Vivlia asta de la Răreșoaia ar fi copiii lui Ștefan cel Mare?

PETRU RAREȘ (emoționat): A! izgonit de Bogdan, prigonit de Ștefăniță, și când nu e nimeni pe scaunul Moldovei, necrezut de nimeni și urgisit de toți! (Se aude un fâșâit ușor.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ce e, Corbea?

CORBEA: Vin jupânesele.

MOGÂRDICI: Ca niște hulubași domnești care-și părăsesc cuiburile calde, așa merg de tihnit și de molcom...

PETRU RAREȘ (tresare): A, trăiește Oana?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Trăiește, biata Oană...

PETRU RAREȘ: Biata?... De ce?

LOGOFĂTUL BALOȘ: De multe... de multe... că-ți îngheață inima... (Vin și se așează împrejurul logofătului Baloș, Oana, Nastasia, Genunea și Dolca.)

PETRU RAREȘ (după ce le privește pe toate): Care e Oana?

CREMENE: N-o cunoaște? A!

MOGÂRDICI: De un' s-o cunoască? Ce, a mai văzut-o? (Boierii privesc cu deosebite înțelesuri. Trotușanu face un gest de îndoială.)

PETRU RAREȘ (emoționat): Cine e Oana?

OANA (liniștită): Eu sunt.

PETRU RAREȘ (înmărmurit): Tu ești?... Ah!...

OANA: Ce vrea străinul acesta?

PETRU RAREȘ: De la toți străin m-a mâhnit, de la tine mă năbușe! Bine ar fi fost să fi fost surd în clipa în care deschiseși buzele! Nu mă judeca după chip. Văd cum nenorocirile au săpat urme adânci și-ntr-al tău... Când mă gândesc... O! dar nu-ți spune nimic glasul meu?

OANA (mirată): Nu!

PETRU RAREȘ: Nu-ți aduci aminte...

OANA: Nu te cunosc!

PETRU RAREȘ: A! stați, boieri!... Ați auzit că Ștefan însemna pe copii... cel puțin pe cei făcuți cu Răreșoaia, biată maică-mea...

OANA (mirată): El... Petru Rareș?... Î...

PETRU RAREȘ (dă dulama jos și rămâne într-o armură. Se descheie și își arată spata dreaptă): Priviți... Iacă semnul că sunt al lui Ștefan-voievod...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Văz un cerc... dar, știu eu...

PÂRCĂLABUL GROZA: Cercul cu care însemna... mă iartă... vitele domnești, ca să nu se amestece cu alte herghelii...

MOGÂRDICI: Și cu cirezile de boi...

PETRU RAREȘ (lui Mogârdici): Tu... (Mogârdici se dă afund în mulțime.)

TROTUȘANU: Semnul acesta a putut fi făcut acum 40 de ani, dar și acum 10 ani. Ș-apoi ce copil, d-al lui Ștefan cel Mare, ați aflat cum zice dumnealui însemnat cu fierul roșu la naștere?

OANA: Pe mine m-a înfierat, dar nu pe spata dreaptă, cu pe umărul stâng, și nu c-un cerc, ci c-un luceafăr.

TROTUȘANU: Ce deosebire!

LOGOFĂTUL BALOȘ (către femei): Ce ziceți și dumneavoastră?

NASTASIA: Cum ar pătrunde mintea noastră unde nu pătrunde a dumneavoastră? Să dovedească că e copilul Răreșoaiei și-al lui... Eu sunt femeie, și când vreau ceva, pot, dacă dreptatea e de partea mea. Ce crezi, Dolca, că întruna îndrugi că văduvia Moldovei se va sfârși...

DOLCA: Ce să cred?

LOGOFĂTUL BALOȘ (lui Rareș): O biată bătrână-bătrână, de pe vremea domnului... Ghicește ce va fi...

DOLCA: Nu ghicesc, maică, ci ce va fi

câteodată mi se arată. Așa mi s-arată și drumul domnului p-o lumină, că nu e nici noapte, nici zi... Când sosi străinul?

MOGÂRDICI: Veni așa, nechemat de nimeni... Adevărat că nu te-am chemat eu?... Luceafărul dimineții se stingea, că n-aș fi putut citi, cu toate că n-am învățat să citesc. Și mi-era frig, și mi-era somn, și mi-era sete... (Groza îi face semn să tacă.)

DOLCA: Că va veni, va veni... dar c-a picat...

GENUNEA (în extaz): A picat! a picat!... Aseară visai că vodă intră-n castel fără de veste... și azi... iată-l!...

TROTUȘANU: E! închipuiri de copil...

LOGOFĂTUL BALOȘ (surâzând): Un plod răsfățat... Cin să se uite în gura ei?... Nunea, nu mai spune prostii...

GENUNEA: Tată, așa era... Cum îl văd... Nu mă credeți?... Bine...

PETRU RAREȘ (care tot timpul s-a gândit, tresare): Înainte d-a vă părăsi...

PÂRCĂLABUL GROZA: Greu să ne părăsești! Or vei fi domn, or vei fi dat judecății ca înșelător de domnie!

PETRU RAREȘ (scoate un pumnal): Înainte d-a vă părăsi...

PÂRCĂLABUL GROZA: Ei, aia poți s-o faci...

PETRU RAREȘ: ...am să vă spun un basm pe care nimeni nu-l știe...

MOGÂRDICI: Uite, uite, iar l-a apucat... iar sărută pământul... (Petru Rareș se uită la Mogârdici. Mogârdici dispare.)

PETRU RAREȘ: A fost odată un chezar, bun ca pâinea caldă, viteaz cât nu-i sta cetate înainte, bătrân că n-a murit decât când a vrut, și cu credință în Dumnezeu, că lumea îi zicea cel Sfânt. Pe lângă el se pripășiseră o fată și-un băiat. Și fata era mai mică, și băiatul mai mare. Și amândoi crescură sub privirile lui, ca două flori sub razele soarelui. Și nu știa unul de altul al cui e și din ce neam s-ar trage. Și crescură în neștiință. Fetei îi zicea Sulcina și

băiatului Drumeș. Chezarul îi iubea ca pe ochii din cap. Și Sulcina era bălaie, cu părul galben ca spicul copt și rotunjit pe spate... Ca al dumitale...

GENUNEA (îl privește în extaz): Da? ca al meu?

PETRU RAREȘ: ...că parcă ar fi fost băiat... ca dumneata...

GENUNEA: Așa sunt eu? Îmi pare bine...

PETRU RAREȘ: Și abia împlinise pe la Florii 14 anișori... și Drumeș 21... chezarul era bolnav. Într-o zi, ce-i abătu, să cotropească un ținut ce zicea că e al lui, și era al lui, într-adevăr. Chezarul plecă și-l luă cu dânsul și pe Drumeș. Și Drumeș se bătu ca un zmeu, că iubea pe chezar, și pasămite și pe fata cu părul galben ca spicul copt. Și se întoarse chezarul biruitor dar și mai bolnav. Într-o zi, Drumeș ieși din întâmplare pe un cerdac descoperit... cum ar fi acela unde lucrau fetele domniței Maria...

OANA: De unde știe omul acesta cerdacul castelului?

PETRU RAREȘ: ...și văzu pe Sulcina, care se ducea repede pe lângă o fântână de piatră, ca aceea din ograda castelului vostru...

OANA (tresărind): De unde știe așa de bine ce este-n castelul pe care nu l-a văzut niciodată?

PETRU RAREȘ: ...Și Drumeș opri pe Sulcina. Ce fugi, Sulcino? Nu, Drumeș. De ce-ți sunt ochii roșii? Ai plâns? Nu. Ba da, ochii tăi sunt turburi... Ce ochi să rămâie senini când ai bunului chezar ard!...

OANA (agitată): Dar nu era nimeni acolo!

PETRU RAREȘ: Olecuță de odihnă, și se-ntremează zmeul bătrân, și se face bine... Bine? Bine să-i dea Dumnezeu! Bine! Și ție, Sulcino. Și ție, Sulcino. Și dumitale, Drumeș.

OANA (în prada emoției): O! Maică a Domnului, iar înnebunesc ca pe vremea lui Ștefăniță!... Treci la sfârșit... Cum sa sfârșit? (Mișcare între boieri.)

PETRU RAREȘ: La sfârșit?... Chezarul, bolnav rău, sta întins într-un iatac, cum ar fi acela de aici... din stânga... în mijloc, te sui p-o scară, faci la dreapta, deschizi o ușă și cobori trei trepte...

LOGOFĂTUL BALOȘ: De unde știi ce n-ai văzut? (Mirare între boieri.)

PETRU RAREȘ: Chezarul era numai cu Sulcina. Ș-odată veni, ca scos din fire, Drumeș. Doamne, m-a dus iubirea ca vântul și m-a întors grija ca gândul. Venea de la maică-sa, trimis de chezar. Și chezarul se ridică într-o rână și-i zise cu un glas plin de înțeles. Tot? Tot, măria-ta!... Sulcino, să mă iubești ca p-un frate! Și ea: Cum ți-am spus, Drumeș... Ca p-un frate bun, din aceeași mamă și din același... Cum?... Din aceeași mamă... Da, frate! Și se îmbrățișară, și plânseră. Și bătrânul chezar îi blagoslovi...

OANA (izbucnește): O! vino încoa, fratele meu ăl bun de mamă și de tată! (Petru Rareș și Oana plâng și se îmbrățișează.)

PÂRCĂLABUL GROZA: Fratele ei?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Voievodul nostru!

TROTUȘANU: Os din osul lui Ștefan cel Mare! (Toți îngenunche.)

PETRU RAREȘ (Oanei): Nu, nu mai plânge... Toate au sfârșit... Viața noastră, ca și durerile tale! (Boierilor:) Sculați! Mai bine vreau să văd p-un bărbat mort decât în genunchi! Stați drepți, și voi sta drept, și cu dreptate voi cârmui Moldova! (Se uită la Mogârdici, care tremură.) Și tu, gură rea... (Îi face semn să se apropie.)

MOGÂRDICI (dă în genunchi): Om bun, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Om bun sunt și eu...

MOGÂRDICI (spăimântat): Așa m-a făcut mama...

PETRU RAREȘ: Mă-ta te-a făcut om, ca pe toți oamenii, și tu te-ai făcut neom... Nu vorbesc cu necaz... De azi ai să încaleci calul...

MOGÂRDICI (cu teroare): Mai bine taie-mă,

măria-ta...

PETRU RAREȘ: Te voi lega p-un cal, și-n cea dintâi bătălie, și-n cel dintâi rând, vei fi și tu...

MOGÂRDICI (cade jos): Îh!

PETRU RAREȘ: Să te taie dușmanii, or să te-ntorci om... Boieri, avem de lucru... Să lucrăm!

Actul II

Tabăra de partea stângă a râului Suceava. Cortul lui Petru Rareș în față, mai în fund, acela al lui Groza. Se pierd în depărtare corturile ostașilor, având în vârfurile lor deosebitele steaguri ale boierilor. Se vede orașul Suceava. Intrare în dreapta, în stânga și în fund. Câțiva copaci...

Scena I

MOGÂRDICI și SANDOMIR. (La o mescioară, Mogârdici se-ncearcă să facă o scrisoare. Pe obrazul stâng are cicatricea unei tăieturi adânci.)

MOGÂRDICI (cu figura luminată): Așa... ba nu... Am sărit o slovă... Care dracului de slovă?... Sandomir, tu ești cărturar, am scris bine? Dî-a-gî-ă Mă-i-ie, că sî-î-t be-i-ne și îț schi-i-u ca-să af-af că-m... că-m... ult aîș da casă af-af...

SANDOMIR (râzând): Cui scrii?

MOGÂRDICI (serios): Ei!... Pe la Brașov, lângă Feldioara...

SANDOMIR: Ei, cui, ei?

MOGÂRDICI: Ei... drăguței mele... E, și de ce nu?... Ce râzi? Ce râzi?... Nasul meu nu mai e vânăt ca orșavul de prune...

SANDOMIR (râzând): E frumoasă?

MOGÂRDICI: Cum să nu?... Cam groscioară, cam otova, că nu ai știi unde i-ar fi mijlocul... Mâinile, ca țurloaiele mele... Și obrajii rumeni și tari, să spargi nuci cu cărămida... E zidită din plin și ai ce săruta... Și bună, bună, ca smântâna... Eu îi ziceam hai! ea hai!... Of! mi-e dragă, Sandomir dragă!... Să fie trei ani de când n-am văzut-o, mititica!...

SANDOMIR: E românică?

MOGÂRDICI: Da, săsoaiocă? Doamne, iartă-mă!... Din Săcele... Am lăsat-o la un sas cu anul... Ce râzi? Când vornicul Groza își trase oștile, eu îi zisei: Mă duc, Marie! și mă înecară lacrimile. Și ea: D-apoi oi umbla sănătos. Și mă privi blând ca un vițel... Ce râzi?... Că n-o fi ca boieroaicele voastre... Să le faci mototol, ca p-un ștergar, și să le bagi în sân! Mă crezi?... Eu n-o puteam ridica de jos... Că sus ar fi rămas de nu s-ar fi pus ea jos...

U! u! bat-o focu și norocu!

SANDOMIR (râzând): Și e cu anu?

MOGÂRDICI: Ai?... Cu anu, firește... n-o să fie cu ziua!

Scena II

MOGÂRDICI, SANDOMIR, CORBEA și CREMENE.

CREMENE: A, ce mai faci, Mogârdici?... Sandomir? Să fie patru ani de când nu v-am văzut... Cum o duci cu băuturica?

MOGÂRDICI: Slavă Domnului... adevărat Domnului... Neam lăsat și eu de ea, și ea de mine...

CREMENE: Cine-ar fi zis?...

MOGÂRDICI: Vodă a zis... Și ce vrea vodă aia e!... Că mă luă și mă dete pe mâna a trei pui de zmei... Pâine, brânză, apă și cal... Și trei săptămâni mă goniră legat de cal. În ziua întâia, maică, măiculița mea, crezui că murisem... A doua zi, murisem și înviasem... Și după trei săptămâni, ușurel ca o pană...

CREMENE: Mare minune!...

SANDOMIR: Dintr-un bleau[7] să stoarcă aur! (Corbea surâde.)

MOGÂRDICI: Ce, mă mutule, nu este așa?

CORBEA: De n-ar fi fost vodă cum e, tu ai fi fost cum erai...

MOGÂRDICI: Bine, călare, călare... O pornirăm în secuime. Pe mine mă puse în straja întâia, cu cercetașii, să vestim care pe unde e... Copoi alergând de colo-colo, pe dâmburi, prin mocirle, prin stufișuri... Pământul mi se părea ca-n palmă... Dădui de dușmani, închisei ochii. Mă repezii, fără să vreau, cu vro douăzeci de voinici, ca într-o ocnă. Îi sparserăm. A doua oară ținui ochii deschiși cât putui. Și hea ei, hea și eu. Îi risipirăm... Azi așa, mâine așa, până mă deprinsei cu moartea și începui să trăiesc. Pe noi, moldovenii, ne-a fost așezat Dumnezeu așa, că, de voim să trăim, să învățăm să murim... La rând... fiecare... Că, de-ți vine rândul, zvârli mâinile într-o

parte, pui capul la pământ, și pace... Ia să vă spui eu una... N-o să credeți... De frică, îndrăznesc... În fitece noapte îmi zic: Mâine am să mor! Ei și dacă ăi muri, ce?

CORBEA: Așa te vreau, Mogârdici!

MOGÂRDICI (ca și cum ar juca): He-he-he!

CREMENE: Nu pricep așa prefacere.

MOGÂRDICI: Ce nu pricepi tu?... De mult n-ai văzut pe vodă Rareș!... Când se uită, măsoară. Face semn unuia să iasă. Țintește ochii ca păcura. Și zice: Viața ta, ca și a mea dopotrivă. De ce ți-e frică?... Să nu mergi de voi rămânea la urmă... Și-și ține cuvântul... Ei, mă flăcăi, mă, ce e lumea asta? Au un mușuroi de furnici, au un cârd de șoimi. După cum e vodă, e și țara! Că nu e țară ticăloasă nicăieri. Ci domn, crai, chezar, ticăloși. Eu, bețivul de pe vremea lui Ștefăniță, ajunsei miașul cu scările de fier sub Petru-vodă...

CREMENE: Da cin te-a sărutat pe obraz?

MOGÂRDICI: La Feldioara, un cavaler, turnat în fier, c-o sabie dreaptă și grea... Și m-am repezit, lac de sânge, pe el... că auzii pe vornicul Groza...Snopește-l, Mogârdici, snopește-l! Ah! vornicul Groza e și mare! Dar să-l vezi la mânie! Ca un uriaș se năpustește! După ce fărâmarăm oastea craiului Ferdinand, am zăcut la Feldioara ca la două săptămâni... Că de nu zăceam n-aș fi dat peste Maria...

SANDOMIR (râzând): A! îi ticluiește cărți...

CREMENE: Știi să scrii?

MOGÂRDICI: E, e... ceac-pac... nu ca logofătul Toader!

CREMENE: Mie nu mi-a intrat în cap...

SANDOMIR: Dacă nu iubești...

CORBEA (pe gânduri): Și dacă ai iubi?

SANDOMIR: Ce nu face omul când iubește! Omul deștept e mai deștept, nerodul e mai nerod. Omul deștept... nu știe carte? Se pomenește într-o bună zi scriind. Nerodul merge pe calea bătută? Se pomenește dând în gropi...

SANDOMIR: Ei, pe la voi cum fuse, Cremene?

CREMENE: Cum să fie? Ca pe la tătari... I-am bătut? S-au dus în pustiuri. Ne-au bătut? Am tulit-o înapoi. Și i-ar i-am bătut, și iar ne-au bătut, și iar i-am bătut, până au căzut la pace... Și-am intrat la dragoste c-o tătarcă...

MOGÂRDICI: Ptiu! Spurcatule!

CREMENE: Nu cum crezi tu... O fetișcană măruntă, subțirică, cu nițel păr bălai, cu ochi mici-mici, pornind de la tâmple în jos. Șase luni a râs fără să-mi dau seama de ce. Când fu să plecăm, eu o sărutai...

MOGÂRDICI: Și eu am sărutat pe Maria... zău așa!

CREMENE: ...și ea-mi zise: Tu, moldavska... he, he... (semn că se duce) și tu... (Semn că nu se mai întoarce.) Și începu să plângă...

MOGÂRDICI: Maria n-a plâns... De ce n-a fi plâns? (Râsete.)

CREMENE: O luarăm înapoi. Ea, binișor, se ațînu de oblâncu șelei, și merse, și oftă, ca la două ceasuri. Scoase din sân o turtă albă, mi-o dete și-mi făcu semn... Moldavska... îm... îm... O sărutai. Închise ochii și mă sărută. O lăsai în drum și pornii. Mă uitai îndărăt. Ea, acolo. Târziu, întoarsei capul. Ea, ca o mogâldeață, acolo. Până n-o mai văzui... Și așa!... Dar tu, Corbeo, cum făcurăți la Obertin? (Mogârdici se uită să nu vie Petru Rareș.)

CORBEA: La Obertin ne bătu Dumnezeu, nu leșii. Că s-arătă pe cer o stea cu coadă, cu coada încotro vine Moldova și cu capul luminos încotro cade Polonia. Și Tarnovski, hatmanul leșilor, plăti bocitoare să căineze p-ai noștri că vor fi bătuți... Cum află Petru-vodă, le trase vergele la spate și le luă la goană. Dădu bătălia și pierdurăm... Eu căzusem... A trei zi mă deșteptă o nălucă blândă, blândă... o!

SANDOMIR: Așa a fost să fie.

CREMENE: Da ce e cu năluca ceea, Corbeo?

CORBEA: Nu știu.

SANDOMIR: Era frumoasă?

CORBEA: Da.

MOGÂRDICI: Era bălaie?

CORBEA: Da.

SANDOMIR: O iubești?

CORBEA: Î...

SANDOMIR: Ai mai văzut-o?

CORBEA: Da.

CREMENE: I-ai vorbit?

CORBEA: Nu.

MOGÂRDICI: Ba eu, s-o văz p-a mea, toată ziulica i-aș vorbi. I-aș zice: Hai! Și mi-ar răspunde: Hai! (Sandomir și Cremene râd.) Ce râdeți?

CREMENE: Și ce faceți în tabără?

SANDOMIR: Muncim.

MOGÂRDICI: Ne trudim ciolanele să nu se deprindă cu lenea. (În stânga se aude zgomot.) Vine! (Câteșipatru șed drepți.)

Scena III

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, vistiernicul MATIAȘ, spătarul ȘANDRU, doftorul ȘMIL și cei de mai sus. (Petru Rareș, cu brațul drept înfășurat, și după el vin boierii.)

PETRU RAREȘ (își scoate coiful. Se vede o șuviță de păr alb): Bine, Corbea? (Corbea tace și dă din cap. Rareș surâde.) Bine, Sandomir?

SANDOMIR: Să trăiești, măria-ta!

PETRU RAREȘ: (necontenit gesticulează cu mâna a rănită): Semeni cu tat-tău. Da, da, ai cu cine semăna.

LOGOFĂTUL BALOȘ: Începe și el... ce să facă?

PETRU RAREȘ: La luptă pui capul în piept și te duci, și-n urma ta, ceata, și-ncotro s-aude bu-bu-bu, acolo ești și tu și ceata ta. Tocmai ca tat-tău. Neamul Bubuiugilor... Mogârdici, bine? Mai... (Semn că trage la măsea.)

MOGÂRDICI (rușinat și sfios): A! nu, măria-ta!

PETRU RAREȘ (lui Cremene): A!... Tu cine ești?... Î... Miașul Cremene... De patru ani nu te-am văzut... Ba, da... v-ați purtat bine... Mai ales două cete de țărani... V-ați coborât prin Buceag? Ați vânat cai sălbatici?

CREMENE: Vânat, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Ce-ați ucis mai mult?

CREMENE: Armăsari, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Așa e... Ca și oamenii, armăsarii trec în fața primejdiei, și cu copitele lor, de trei ori ca copita calului nostru, bat tina pe loc, în ploaia săgeților, până se nomolesc și-i prind tătarii cu arcanele.

CREMENE: Și-i mănâncă la chefuri mari...

PETRU RAREȘ: A, da, se zice că au carne dulce, și tătarii au carne spurcată... (Îl bate pe

umăr.) Bine... Bine... O! dacă toți ostașii mei ar fi ca voi... aș lua Buda, și-n locul steagului verde cu cornul de lună pe turnurile ei ar fâlfâi prapurul Moldovei!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Au să fie, că au de unde învăța.

ȘMIL: Dacă-mi dai voie... Nu tot cu mânul ăl rănit... Încă cinci-șase zile... doar n-a fi foc...

PETRU RAREȘ: Te-am adus din Crâm ca să... De ce venișI trei zile după... O! Săraca Maria, doamna tinerețelor mele chinuite!... Să uit... Să mă gândesc la Elena Despotovna... Și nu pot să uit...

VISTERNICUL MATIAȘ: Dacă omul și-ar aduce aminte de toate în fitece clipă, pe lume n-ar mai fi decât spânzurați și nebuni...

PETRU RAREȘ: Da, da... Te-am adus din Crâm să-mi fii slugă, și tu mi-ești stăpân, Șmil...

ȘMIL: Cine slujește e stăpânul adevărat. Sluga face ce vrea sau ce poate. Stăpânul primește, că n-are încotro. Vasăzică, el suferă ca să-l slujească altul în loc să se slujească singur. Care vasăzică, stăpânul e slugă și sluga stăpân... Și dacă ți-e slugă Martin și Neacșu, de ce n-aș fi eu stăpân pe mâna care te doare? Când te slujesc acolo unde te doare, măria-ta te supui... Cine e stăpân și cine e sluga?

PETRU RAREȘ: Tu, Șmil... glumind strecori adevărurile...

SPĂTARUL ȘANDRU: Dar când măria-sa poruncește să-ți... (Semn că-i taie capul.) Cine e stăpân și cine e slugă?

ȘMIL (râde): Măria-sa e slugă, căci binevoiește a-mi lua de pe umeri ceea ce nu-mi face trebuință. (Sever.) Nu cu aia, nu cu aia... Măria-ta... Am să ți-o leg de gât...

PETRU RAREȘ (surâzând): Șmil, așa vorbeai cu părintele meu, Ștefan cel Mare?

ȘMIL: A!... Ștefan?... Ștefan era bătrân și eu tânăr... Măria ta ești tânăr...

PETRU RAREȘ: O! tânăr!

ȘMIL: ...și eu bătrân. Pe vremea lui Ștefan, de m-ar fi tăiat, mi-ar fi părut rău. Pe vremea măriei-tale... aș scăpa do belea. Pe Ștefan nu-l căutam eu, ci mai mult el pe mine. O singură dată a țipat, când l-am ars la picior, și atunci a avut tăria să se prefacă că spune cum a țipat tatăl său Bogdan, ucis la Răușeni... Măria-ta gemi uneori...

PETRU RAREȘ: Gem, dar rabd.

ȘMIL: Rabzi, dar gemi.

PETRU RAREȘ: A... acela era un sfânt!

ȘMIL: Care stăpânea durerea.

PETRU RAREȘ: Și eu sunt un om...

ȘMIL: Luptând cu durerea... (Lui Baloș.) Grozav seamănă cu taică-său!

PETRU RAREȘ: O! Șmil, Șmil...

ȘMIL: Iar cu aia?... Dumnezeu a făcut pe om cumpănit, că de l-ai tăia în două, ce ar fi într-o parte ar fi și-n cealaltă. Doi ochi, două urechi, două picioare, două mâini. De se îmbolnăvește un ochi, vezi cu celălalt, de se bolnăvește un picior, apeși mai mult pe celălalt, și de surzești d-o ureche auzi cu cealaltă... Măria-ta faci ca un surd de o ureche, care ș-ar pleca urechea a surdă ca să audă șoaptele...

PETRU RAREȘ (zâmbind): Ei, cum e asta, Șmil?

ȘMIL: Cum să fie? Mai mișcă și cu stânga, nu tot cu dreapta... Crezi că Dumnezeu ți-a atârnat pe stânga degeaba?

PETRU RAREȘ: Copiii, doftorii și femeile, stăpânii noștri... Câți suntem, Corbea?

CORBEA: Trei...

PETRU RAREȘ: Și cu cinci ai lui Cremene, fac?

CORBEA: Trei și cinci...

PETRU RAREȘ: Trei mii cinci sute... Zgârcit la vorbe, adevărat ostaș... Lucrează flăcăii?... Nu puneți bușteni groși... Să treacă Suceava cum or putea... Și călărețiii de câte trei ori pe zi...

MOGÂRDICI: Cât e timpul bun...

PETRU RAREȘ: Cât e apa de mare... Baloș... (Întinde mâna stângă.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Iacă-le, măria-ta. (Îi dă 4 pergamente cu 4 peceți roșii.)

PETRU RAREȘ: Corbea... Sunt patru sineturi[8] pe care le dau la patru cete de țărani, boierindu-i pentru purtarea lor cea falnică. Viteji au fost, viteji-i fac. Ceata lui Pistrițu, a lui Fuior, a lui Stâncă și-a lui Buză-Lată. Îi pui în stăpânire ohavnică asupra moșiilor și pustiurilor ce le grăiesc la fitece sinet pentru fitece ceată. D-aci înainte să fie oamenii slobozi, ei și urmașii lor. Mâine vor primi postav de vestminte, cai domnești, frâuri și șei cu scări de fier. Duceți-vă, adunați-i și citiți-le... Șmil... (Îi face semn să iasă.) (Vin din dreapta vornicul Groza, Trotușanu și pârcălabul Liciu.)

Scena IV

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, vistiernicul MATIAȘ, spătarul ȘANDRU, vornicul GROZA, TROTUȘANU și pârcălabul LICIU.

PETRU RAREȘ: Veniră̦ți... Vine și doamna?

PÂRCĂLABUL LICIU: Da, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Turcu a plecat?

VORNICUL GROZA: Plecă, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Să se ducă... Turci lacomi, nu se mai satură. Și nu vor dar, ci vor...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Haraciul pe patru ani...

PETRU RAREȘ: Cum?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Merge p-al cincelea de când...

PETRU RAREȘ: Meargă și p-al zecelea... pește̦ș, da... dar, haraci, plată de supus... nu!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Haraci ne cer...

PETRU RAREȘ: Nici pește̦ș!... Am cheltuit destul cu Ungaria, cu Polonia și cu tătarii... O! de ce nu se unește creștinătatea sub chezarul Carol și nu pornește ca un potop să pridideașcă puterile lui Soliman și să azvârle pe necredincioș̦i dincolo de mările frumoase și grecești! Bani, bani, pentru sultan, pentru vizir, pentru pașale... O țară de vândut... și le cumpără pe toate! Banii ne trebuie să plătim joldul ostașilor, să clădim locașe pentru iertarea păcatelor noastre și pentru cei ce vor veni după noi, ca să ne cinstească știindu-ne cine-am fost... Împodobește Voroneț̦ul, zidește din pajiște Pobrata, biserica Sfântului Dumitru din Suceava, biserica Uspeniei din Baia, Sfânta Parascheva din Târgu-Frumos, biserica din Hârlău, Mânăstirea Secul din Munț̦ii Neamț̦ului, da ce-i trebuie bisericii piscupale din Vad... Banii se isprăvesc... Și d-aș avea, n-aș da turcului măcar de laș vedea cu ochii scurși!

VORNICUL GROZA (trage sabia): Să-i dăm...

SPĂTARUL ȘANDRU: Până n-o mai putea!

PETRU RAREȘ: O, dacă obștea creștinilor s-ar aduna într-un sobor, i-aș spune eu câte păcate are și de ce-și bate joc de ea fiara din Țarigrad...

PÂRCĂLABUL LICIU: Aș sluji cu dragă inimă cu steagul nemțesc, spaniol or franțuzesc, pe deasupra prapurului nostru...

TROTUȘANU: Visuri...

PETRU RAREȘ: Cine nu visează nu vede. Cine nu vede nu se apără. Cine nu se apără piere... Și pentru cei sortiți pieirei nu ne răcim gura degeaba...

TROTUȘANU: Viața este un vis...

PETRU RAREȘ: Vis... când se sfârșește viața... Dar ce lăsăm după noi urmașilor noștri e și-un fapt, și-un drept, și-o putere de-a trăi... Moștenitorii noștri nu ne vor măsura viața după bucuriile ei, ci după jertfele pe care le-am făcut știind că ne jertfim pentru bucuriile lor... Eu m-am suit pe Ceahlău și-am făcut ochii roată, și-am plâns ascultând, ca în vis, jalea aceluiași neam risipit la trei coroane deosebite... În Ardeal se lasă pe trei văi a Someșului, a Mureșului și-a Oltului moldoveni sadea... M-am tras pe munte-n jos și-am privit pe trecătoarea Oituzului ca pe-o fereastră și-am visat! Și-am biruit la Feldioara, la Brașau, la Cetatea-de-Baltă, la Ciceiu, la Rodna, la Unguraș, la Bistrița, oștile craiului Ferdinand și-ale chezarului Carol. Am stăpânit Ardealul, și n-am ieșit din el decât amenințat de bunul meu prieten Ianăș Zapolia... eh!... că se plânge turcului... ah! turcu!... de nu mă voi întoarce acasă la mine. Nu vă uitați c-am fost când cu Ferdinand, când cu Zapolia, întâi cu Ferdinand, apoi cu Zapolia, și iar cu Ferdinand, și iar cu Zapolia... Am înșelat ca să nu fiu înșelat! Mi-e totuna au cu Zapolia, au cu Ferdinand. Numai să deprind pe moldoveni să se plimbe d-a cindea muntelui ca la ei acasă!... Că ar fi vro primejdie d-ar fi Ferdinand pe scaunul

Ungariei, fiind fratele chezarului care împărățește peste atâtea limbi și neamuri?... Năluciri!... Să ne apropiem noi de chezar, să-i scurtăm din drum, luând Ardealul!... O! eu am visat! Să viseze și urmașii mei!

VISTERNICUL MATIAȘ: Ai făptuit... Ferdinand îți întărește stăpânirea Bistriței, a Rodnei, a Ciceiului, a Ungurașului, a Cetății-de-Baltă, cu satele lor dimprejur. PETRU RAREȘ: Am adăogat la visele marelui Ștefan și visul meu! Am moștenit Ciceiul și Cetatea-de-Baltă, am crescut moștenirea cu Rodna, cu Ungurașul și cu Bistrița... Ah! Șmil, Șmil, vindecă-mi mâna, că am de lucru cu leșii... Pocuția, cea cu 300 de sate și 50 de târguri, e-a noastră!... Ah! (Se plimbă agitat.)

TROTUȘANU: Norod mic, vise mari...

VORNICUL GROZA: Șiit! Taci!

PETRU RAREȘ (tresare): Mic ești tu! Moldova nu e mică!... Neamul care se crede mic se micșorează!... În lume nu poți trăi cerșind, căci nu e loc de pomană pentru cerșetori!

TROTUȘANU: Să se împlinească rândurile... prea au pierit mulți...

PETRU RAREȘ: Să nu numărați și să nu vă numărați! E cin să numere!... Uf!... Duceți-vă și rânduiți, c-au să pice copiii lui Gritti... (Boierii ies prin stânga.) Eeee, Trotușanu e mâhnit... nu e slujba pentru el!... Și mai sunt și alți boieri... hî!...

Scena V

PETRU RAREȘ, GENUNEA și mai târziu ȘMIL.

GENUNEA (intră prin dreapta, bate din picioare și-i pune mâinile la ochi): Te-am speriat!

PETRU RAREȘ: Oh, mi-a sărit inima!

GENUNEA: Cine sunt eu?

PETRU RAREȘ: Tu?... Baba Dolca.

GENUNEA: Nu.

PETRU RAREȘ: Oana...

GENUNEA: Nu... Are să vie.

PETRU RAREȘ: Despotovna!

GENUNEA: Nu...

PETRU RAREȘ: Ei, cin să fie... cin să fie?...

GENUNEA: Nu ghicești?

PETRU RAREȘ (râzând): Dacă te-ascunzi...

GENUNEA (își ia mâinile de la ochi): Eu sunt, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Tu!... Tu ești o pasăre măiastră, care iei grijile și dai bucuriile.

GENUNEA: Eu?... O! ho! ho! (Sare repede la Rareș și dă săi ia mâna.) A, nu p-asta... că mi-a zis Șmil p-astălaltă... (Îi sărută mâna. Rareș o sărută pe obraz. Genunea îl sărută repede pe obraz.)

PETRU RAREȘ: A?... Ce-ai făcut?

GENUNEA: N-am făcut bine, măria-ta?

PETRU RAREȘ: Așa face numai doamna Elena...

GENUNEA: Așa face numai doamna Elena... Și de ce face numai Despotovna?

PETRU RAREȘ: Fiindcă m-am cununat cu ea, Nunea... cu tine...

GENUNEA: Da, cu mine nu te-ai cununat...

PETRU RAREȘ: A! nu mai începe... Te spui tătână-tău să te-astâmpere, că ești neastâmpărată...

GENUNEA: O, i-am spus tatei demult...

PETRU RAREȘ: Ei, și ce ți-a zis?

GENUNEA: M-a certat... Mi-a spus că măria-ta ești mare și eu sunt mică, că ești stăpân și eu sunt roabă, că ești bărbat și eu fată...

PETRU RAREȘ: Ei, și tu ce-ai zis?

GENUNEA: Ce să zic? nimic... Toate le știam fără să mi le fi spus nimeni...

PETRU RAREȘ: Ascultă, Nunea!... Cum venișI înaintea celorlalte?

GENUNEA: Călare...

PETRU RAREȘ: Călare?... Voinicește?

GENUNEA: Da... voinicește...

PETRU RAREȘ: Am să te fac miaș de viteji, ca pe Sandomir...

GENUNEA: Ah! ce bine-mi pare!... Tata mi-a făgăduit că mâine mă face viteaz, și pururea mâine e azi, și nu mai vine mâine, și mereu așa... El râde și mie-mi vine să plâng... Vreau, măria-ta, cu măria-ta la război!

PETRU RAREȘ: La război?... O! războiul e crâncen și tu ești fragedă. La război e urlet, și nânchezat de cai, și țipete de oameni, și lacrămi, și sânge, că doi munți de s-ar izbi în capete, n-ar fi așa de cumplit...

GENUNEA: Te văd oriunde întorc ochii... Și de-i închid te văd și mai bine... Când mă culc, zic în gând: Doamne, dă domnului nostru biruință asupra dușmanilor noștri, viață nesfârșită și fericire... neturburată cu Elena Despotovna, doamna noastră!

PETRU RAREȘ: Da, da, neturburată...

GENUNEA: Și mi-apari și mai frumos, și mai viteaz...

PETRU RAREȘ: Nunea, tu știi ce simți?

GENUNEA: Eu, ce simt?

PETRU RAREȘ: Tu știi ce vrei?

GENUNEA: Nimic, să te privesc...

PETRU RAREȘ: Du-te, Nunea, du-te... Or nu. (O ia de mâini și se uită drept în dreptul ochilor ei.) Tu știi că am doamnă?...

GENUNEA: Da...

PETRU RAREȘ: ...că am copii?...

GENUNEA: Da...

PETRU RAREȘ: ...că sunt... privește bine... că sunt bătrân...

GENUNEA: A, nu...

PETRU RAREȘ: ...că tu ești fata celui mai credincios și celui mai mare din sfetnicii mei?...

GENUNEA: Da...

PETRU RAREȘ: ...că tu ești fecioară...

GENUNEA: Da... da...

PETRU RAREȘ: Ei, atunci, ce vrei?

GENUNEA: Să te văd biruind cum biruiși d-atâtea ori...

PETRU RAREȘ: Sunt ostaș... dar sunt domn!... Vino încoa, Nunea, să te sărut... (O sărută în creștet și-și lasă capul pe capul ei.) Dumnezeu mi-a primit rugăciunea mea pornită din inimă curată... Mi-a gonit patima care se ivise pe furiș... și-n sufletul meu a revărsat pace și liniște! (O sărută din nou.) Mai înțeles, Nunea?

GENUNEA: Da, măria-ta, da!

PETRU RAREȘ: E, ai să mergi la război...

GENUNEA: Cu măria-ta...

PETRU RAREȘ: Cu mine... Roagă-te de Șmil să-mi îndrepte mâna... și gata...

GENUNEA: Unde e Șmil?... Șmil!... (Șmil vine prin dreapta.)

ȘMIL: Cine mă cheamă?... D-ta, Nunea?

GENUNEA: Mâna domnului la loc, degrab, să sufli și săi treacă...

ȘMIL (surâzând): Sufli în foc când se stinge, și focul s-aprinde degrab... Mâna domnului nu s-aprinde... ea trebuie să se prindă încet, încetișor... Dumneata știi să ței pânză?

GENUNEA: Da, știu...

ȘMIL: Ce-ai gândi de mine când ți-aș aduce tort în jurubițe și ți-aș zice: Nunea, până mâine să fie cămașa gata?

GENUNEA: Să urzesc, să pui pe sul, să țes, să

nălbesc, să croiesc, să cos... Aș gândi că ești nebun...

ȘMIL: Că sunt nebun?... Iu nu gândesc așa de dumneata. Iu am răbdare și aștept să urzească, să țească, să nălbească rana domnului. Și peste șase zile... când cămașa va fi gata... voi sufla și-i va trece într-o clipă...

GENUNEA: Cine țese rana domnului?

ȘMIL: Iu știu? Poate Ăl-de-sus... Știu că țese și pânza e gata mai curând sau mai târziu... Ca la femei... Una vrednică, alta leneșă... Una în două săptămâni n-are ce-alege... alteia, două luni... și-i mai trebuie încă două...

PETRU RAREȘ: Ai înțeles, Nunea?

GENUNEA: Rana... pânza... Nimic...

ȘMIL: Da ce trebuie?... Tânără ești, frumoasă ești, cuminte, nu știu... Ce-i trebuie?... Ce-i trebuie ei nu e treaba mea... și treaba mea nu-i trebuie ei...

PETRU RAREȘ: Șmil...

ȘMIL: Iacă, ascult...

PETRU RAREȘ: Ce-ai face tu dacă o păsărică ar zbura din colivia vecinului în brațele tale?

ȘMIL: D-ar fi frumoasă, i-aș smulge câteva pene... și aș duce-o iar în colivia vecinului.

PETRU RAREȘ: Și dacă ar veni iarăși?

ȘMIL (râzând): Ar veni iarăși?... Las să vie... Dacă-i place...

GENUNEA: A, nu, șase zile... prea mult.

PETRU RAREȘ: E, și dacă păsărica n-ar pricepe ce vorbim...

ȘMIL: N-ar pricepe ea... (Se uită la Genunea. Ridică din umeri.)

PETRU RAREȘ: Și dacă vecinul ți-ar fi prietenul cel mai bun... Și tu domnul țării?...

ȘMIL: Eu... (se uită la Genunea) i-aș zice: Genunea...

GENUNEA: Ce e, Șmil?

ȘMIL (o dă la o parte): Eu i-aș zice așa... Vin să te sărut, și aș săruta-o cum sărutați voi pe Maica Domnului...

GENUNEA: Pe mine?

PETRU RAREȘ: Așa am făcut și eu cu ea...

GENUNEA: Cu mine?

PETRU RAREȘ: Da, cu tine! (O îmbrățișează. Apar din dreapta Elena-Doamna, Oana, Nastasia, Dolca, hatmanul Mihu, Crasneș și Cosma. Petru Rareș o lasă repede pe Genunea.) Deși n-aș fi avut de ce...

ȘMIL: Norii pătează cerul pentru cei de jos...

Scena VI

PETRU RAREȘ, GENUNEA, ȘMIL, ELENA-DOAMNA, OANA, NASTASIA, DOLCA, HATMANUL MIHU, CRASNEȘ, COSMA și mai pe urmă CORBEA.

OANA (se repede la domn și-i sărută mâna): A, fratele meu ăl bun și domnul nostru ăl mare, când te uiți tu la mine, mi-aduc aminte că tu și cu mine suntem din aceeași mumă și din același tată; tu zămislit după o biruință și eu înainte da birui... Și de aceea ieșiși tu băiat și eu fată. Frumoasele tale plete, cum le-au încărunțit grijile țării...

ELENA-DOAMNA: Doamne (îi sărută mâna, o sărută pe obraji) îmi lăsai copiii jucându-se d-a ostașii... Iliușcă trânti pe Ștefănel și Ștefănel voi să muște pe Iliușcă... Îl oprii: Nu, mamă, că nu e la război. Și el, cu lacrimile-n ochi: Să nu afle tata! O! Despotovna, părăsiși astfel pe copii pentru asemenea sărutări... Ce fericită ești!

GENUNEA: Ce fericită ești!

ELENA-DOAMNA: Nu-i așa, Nunea?

PETRU RAREȘ: Și Dolca de ce s-a ținut după voi ca un câine bătrân și credincios?

ELENA-DOAMNA: De azi-dimineață, ne-a zis, aci mie, aci Oanei, aci Nastasiei: Să mă duceți la domn, c-am să-i vorbesc. Și ea, care nu mai vede, vorbește de vedenii.

NASTASIA: Nu vede și-a început să nu mai audă.

PETRU RAREȘ: Bunico, vino-ncoa.

DOLCA (tremurând): Parcă aud glasul lui...

PETRU RAREȘ: Nu într-acolo, bunico... Aci... Așa...

DOLCA (tremurând): Să sărut mâna lui Petru, fiul lui Ștefan, nepotul lui Alexandru, ctitorii Moldovei...

PETRU RAREȘ: Nu... nu așa, bunico...

DOLCA (îi pipăie mâna rănită): Inelul cu pecetea... mâna...

PETRU RAREȘ: A, bunico, mă doare...

DOLCA: Eu ți-am pricinuit durerea?

ȘMIL: Tu nu mai ești pricină nici de dureri, nici de bucurii...

DOLCA: Ce-ai zis, măria-ta?

PETRU RAREȘ: Ce te-aduce, bunico?

DOLCA (tremurând): Azi-noapte cum piroteam cu cojoaca în spinare odată se făcu lumină, și-un înger pică din cer, și-mi zise: Spune domnului să nu-i taie, să nu-i spânzure, să nu-i tragă în țeapă, să nu-i otrăvească, să nu-i înece. Și mi-a zis: Spune domnului să se strângă de pe drumuri, ca să nu se-ntoarcă și biruitor și biruit. Și pieri și îngerul și lumina... E poruncă de la cel care poruncește celor văzute și nevăzute, și ține pământul pe ape, și nu i-ar fi întru nimic să-l sufle ca p-un gunoi din palmă... Să m-asculți, maică, că nu m-asculți pe mine!

COSMA: Cam greu ce vrei dumneata, mătușă...

CRASNEȘ: Să nu se întoarcă biruitor și biruit... (Elena-Doamna și Nastasia se închină.)

PETRU RAREȘ (pe gânduri): Ce vă închinați? Credeți ce spune bătrâna?

ELENA-DOAMNA: A, nu, măria-ta, dar vorbele ei...

NASTASIA: Și cum stă!

DOLCA (cu ochii spre cer): I-am spus... I-am spus... (Elena-Doamna se vâră în Petru Rareș, Genunea îl ia de pulpana vestmântului.)

ȘMIL: Urmele unei case prădate de tâlhari... La început nu-i cunoaștem și ne jucăm cu ei, pe urmă le facem cunoștință și ne plac, și-i chemăm, și vin... Apoi se-nmulțesc și stau pe capul nostru, și încep să ne fure, și în cele din urmă ne jefuiesc...

ELENA-DOAMNA: Cine, Șmil?

ȘMIL: Tâlharii...

ELENA-DOAMNA: Care tâlhari?

ȘMIL: Ăi care-ți plac și dumitale... și-mi sunt cam grei mie... Ăi care te fac pe dumneata așa de frumoasă și pe mine așa de urât... Anii, măria-ta... anii, care i-au prădat auzul, văzul, mirosul și mințile!

PETRU RAREȘ (pe gânduri, caută): Să nu-i tai, să nu-i spânzur... Ți... (Se duce la o peșteră. Privește. Se gândește.) A! să vie Corbea!... Bunico, ce-ai visat se va izbândi.

DOLCA (tresărind): N-am visat, am văzut... Și ce văd, de când nu mai văd, se împlinește... (Intră Corbea și, zărind pe Genunea, încremenește.)

PETRU RAREȘ: Corbea, ai vrun ostaș zidar?... Unde te uiți?...

CORBEA: Cum, măria-ta?

PETRU RAREȘ (răstit): E vrun ostaș zidar?

CORBEA: Nu, măria-ta, nici un ostaș nu e zidar... Sunt mai mulți care au fost zidari și sunt ostași... Unul a zidit la meterezele Ciceiului din porunca vlădichii de la Vad... dar vlădica de la Vad a luat pe Vlad din Ciceu și l-a pus ostaș...

PETRU RAREȘ (zâmbind): Să te ferească Dumnezeu de mutul care vorbește!... Ei, mă omule, ai un ostaș fie și Vlad al vlădichii de la Vad care să zidească această bortă?

CORBEA: Am!

PETRU RAREȘ: Să vie încoa, cu mistrie, cu pietre și cu moloz...(Corbea iese repede prin dreapta. Vin și ceilalți boieri.)

Scena VII

Cei de sus și logofătul BALOȘ, vornicul GROZA, vistiernicul MATIAȘ, ANDREA, ANTONIO, un călău și mai mulți iunaci.

LOGOFĂTUL BALOȘ: S-apropie, măria-ta...

VISTERNICUL MATIAȘ: Se văd... și n-au să se mai vază!

ELENA-DOAMNA: Vin talienii?

GENUNEA: Vin?

OANA (din mulțime): Nu li se vede fața, cernită ca și sufletele lor... Orice-au făcut, Dumnezeu să le ierte păcatele!

ȘMIL: Nu se poate, măria-ta, fără să-i judeci...

PETRU RAREȘ: Cum, să-i osândesc fără judecată?

ȘMIL: Și dacă nu i-ai osândi?

PETRU RAREȘ: Mă osândesc ei pe mine!

VORNICUL GROZA: Sabia a căzut. Și ei, venind încoa, sunt ca niște osândiți care ar merge cu capetele în mâini la înmormântarea lor...

PETRU RAREȘ: Să plece călăul! (Călăul se duce.)

VORNICUL GROZA: De ce?

ȘMIL: Să se ducă la dracu, să-i ceară capul pe tipsie... (Intră cei doi fii ai lui Gritti, Andrea și Antonio, legați cu mâinile la spate și cu zăbranice negre lăsate pe fețe. După ei, un zidar, cu mistria, ciocanul și găleata cu moloz. Doi ostași i-aduc pietre. Mogârdici comandă alaiul. Un ungur duce pe o tavă capul lui Gritti, acoperit cu un ștergar. Se opresc. Ungurul pune jos capul lui Gritti. Din mulțime s-aude un oftat.)

PETRU RAREȘ (dezvelește capul lui Gritti): E capul lui Gritti...

MAI MULȚI: A! al lui Gritti?

PETRU RAREȘ: ...ocârmuitorul turcesc al

Ungariei... Dar fi fost capul lui plin de minte ca buzunarele lui de bani, ar fi râs și azi, ș-ar fi povestit, cu strălucirea lui ușoară, întâmplările din serai și plimbările de pe Vosfor și de pe mările furioase și schimbătoare la față! Și d-ar putea să miște buzele, cum curge din șipot apă nesfârșită, așa ar năvăli minciunile cu înfățișarea adevărului! (Ungurul îi dă o scrisoare.) De la Zapolia? S-o citim... Îți trimit capul, plin de deșertăciuni, al lui Gritti...

ȘMIL: Nu știu dacă a fost vrodată mai deșert ca acum!

PETRU RAREȘ: Când a urmărit ca, din cămătar venețian, să-și puie pe cap coroana lui Matiaș Corvin... (Citește.) Îți trimit capul, plin de deșertăciuni, al lui Gritti; fă și tu copiilor lui ce-am făcut eu tatălui lor...

ELENA-DOAMNA (cu milă): Păcat! Sunt tineri!

GENUNEA: Nalți și subțiri!

OANA: Ca două făclii stinse sau care se vor stinge!

PETRU RAREȘ (se iută la femei, apoi citește): ...A căzut capul aceluia care vroia să fie craiul Ungariei; să cadă și capetele acelora care au voit să fie...

OANA: Ce să fie?

PETRU RAREȘ: Să vă spuie Matiaș!

VISTERNICUL MATIAȘ: Am aci scrisul vlădichii de Lund, împuternicitul chezarului Carol. (Scoate scrisoarea.) În ea glăsuiește chezarul. (Citește.) ...Băgați de seamă că Poarta urmărește să puie crai Ungariei pe sluga sa Gritti și pe copiii lui voievozi...

ELENA-DOAMNA: Unde?

VISTERNICUL MATIAȘ (citește): ...Pe Andrea în Muntenia și pe Antonio în Moldova...

Toți: A! a!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Să vie călăul!

VORNICUL GROZA: Călăul sunt eu!

PETRU RAREȘ: Nu, nici sabie, nici braț moldovenesc... Luați-le fearele... Andrea, Antonio, intrați aici... (Le arată peștera.) ...Dați-le două cuțite... Meștere zidar, astupă intrarea...

ANDREA: Ah! Dio mio! [9]

ANTONIO: Madonna mia, aiutaci[10]! . (Se coboară în peșteră.)

PETRU RAREȘ: Și de vi se va urî cu viața, oricând puteți muri... Și spuneți Dolchii că nu i-am tăiat, nu i-am spânzurat, nu i-am tras în țeapă, nu i-am otrăvit și nu i-am înecat... (Toți pleacă capul. Zidarul lucrează.)

Actul III

O dumbravă de stejari aproape de vărsarea Cirimușului în Prut. În față, o rariște. Un cort. În depărtare se văd malurile Prutului. Trunchi de copaci răsturnați.

Scena I

GENUNEA, un ostaș rănit, CORBEA, mai târziu, ȘMIL.

GENUNEA (c-o carte de rugăciuni): Dau să mă rog și-mi alunecă ochii pe rânduri... Gândul, la mâinile lui aspre care mângâie așa de potolit. O, Doamne, îndură-te, apără și păzește pe domnul țării...

UN OSTAȘ (rănit, vine din stânga): Olecuță de vin...

GENUNEA: Îndată... (Îi dă ulcica.) Te doare?

OSTAȘUL: Nu mă doare... Mă ia cu sfârșeală de la lingurea... Mulțumim... (Se duce. Corbea vine din dreapta.)

GENUNEA: A! Corbea... Iar dumneata?

CORBEA (răsuflă repede): Iar...

GENUNEA: Cauți pe domn?

CORBEA: Nu... nu pe domn...

GENUNEA: Pe vornic?

CORBEA: Nici pe vornic...

GENUNEA: Pe tata?

CORBEA: Nici pe logofătul Baloș...

GENUNEA: Ei, pe cine cauți?

CORBEA: Caut pe cineva... M-a trimis...

GENUNEA: Cin te-a trimis?

CORBEA: Am uitat cine m-a trimis...

GENUNEA (surâzând): Sufli ca un cal după ce-a ridicat la deal o povară...

CORBEA: Da, suflu, mai greu ca armăsarul care mă duse-n spinare.

GENUNEA: Stai... (I-arată un copac.) Să-ți dau nițel vin...

CORBEA: Mulțumim, stau...

GENUNEA: Poftim, bea...

CORBEA (aduce oala la gură): Am băut, mulțumim...

GENUNEA: Ai venit repede?
CORBEA: Foarte repede...
GENUNEA: De departe?
CORBEA: O, de departe...
GENUNEA: Dincotro?
CORBEA: Dincolo... ba nu, de la apus... nici de la apus...
GENUNEA (surâzând): Ăi fi venind de undeva...
CORBEA: Mi-am uitat ca pământul... Să mă odihnesc... Mi-a luat Dumnezeu mințile...
GENUNEA (pune mâna pe mâna lui): Ce căldură ai!
CORBEA: Da, am căldură...
GENUNEA: Și cum ți se bate inima!
CORBEA: Da, îmi bate...
GENUNEA: Să te fi certat domnul?
CORBEA: Niciodată nu m-a certat domnul...
GENUNEA: Parcă ieșișI din bătălie...
CORBEA: În bătălie n-am inimă...
GENUNEA: Ei, ce ți s-a întâmplat?
CORBEA: O, nimic...
GENUNEA (privindu-l lung): Corbeo, și alaltăieri nu știai de unde vii și ți se bătea inima...
CORBEA: Alaltăieri?... Am venit încet... și deodată o trudă din senin...
GENUNEA: Alaltăieri... bine... Dar azi? Fiindcă veniși repede și de departe?
CORBEA: Se vede... Stai, Nunea!... De ce nu stai?
GENUNEA: Dumneata ești ostenit, eu nu sunt ostenită...
CORBEA: Stai... fiindcă... nu ești ostenită...
GENUNEA (surâzând): Mai departe or mai aproape?
CORBEA: Unde vrei, Nunea...
GENUNEA: Ciudat!... Dumitale ți-e frică de război?
CORBEA: Mie?... O, nu!
GENUNEA: Dar îți place?

CORBEA: Nu știu... De-i place domnului, îmi place și mie...

GENUNEA: Atunci... povestește-mi cum te-ai bătut la Feldioara...

CORBEA: M-am bătut cum se bate...

GENUNEA: Spune-mi peste câți ostași erai, cum i-ai dus, cum ai luat prapurul crăiesc, cum ai fost rănit, unde, cine tea îngrijit... așa...

CORBEA: Să fi avut ca la o sută. Eu mergeam înainte și ei după mine, până am ajuns la ăl cu prapurul. L-am pălit și i-am luat prapurul. Vornicul Groza mi-a zis: Ce faci, Corbeo? Ce să fac?... M-a înșfăcat și... nu mai știu... M-am pomenit într-un cort oblojit la genunchiu stâng, la umărul drept și la cap... Și m-a îngrijit Dumnezeu... Nu știu să povestesc...

GENUNEA (râzând): Spune-mi un basm...

CORBEA: Basmul e ce s-a întâmplat altora, și eu nu știu să înșir ce mi s-a întâmplat mie...

GENUNEA (râzând): Nu știi nici unul?

CORBEA: Ba... aș ști unul...

GENUNEA: E, spune-mi-l...

CORBEA: Aș ști unul... c-o fată frumoasă, frumoasă, de înghețau apele, și c-un băiat nalt și urât...

GENUNEA: Dacă era nalt, nu era urât...

CORBEA: ...care se bătea cu zmeii și cu săcuii...

GENUNEA (râzând): Cu cine?

CORBEA: ... cu zmeii și cu... Muma-Pădurii... și-i biruia...

GENUNEA: A, dacă se bătea și-i biruia nu era urât...

CORBEA: ...căci iubea pe fata frumoasă-frumoasă... și ea nu-l iubea...

GENUNEA: Ce proastă!

CORBEA: ...și nici nu aflase că băiatul o iubea...

GENUNEA: Ce neroadă!

CORBEA: ...și băiatul nu-i spunea...

GENUNEA: Ce prost!

CORBEA: ...că-i era frică...

GENUNEA: O! ce nerod!

CORBEA: ...până a murit mai mult vrând ca nevrând...

GENUNEA: Săracul!

CORBEA: Și fata, aflând de câte se petrecuseră, a plâns... a plâns... și-atât.

GENUNEA: Săraca! Și de ce-i era lui frică să-i spuie?

CORBEA: Vezi că ea era de neam și el un biet țăran ajuns după multe și multe...

GENUNEA: Și dacă era țăran? Era viteaz, nu era de rând.

CORBEA: Și-avea mâinile aspre și pârlite, și-ale ei erau albe și rumene...

GENUNEA: Ș-ale domnului sunt aspre... și sunt așa de bune, că toată ziua le-aș săruta...

CORBEA (tresărind): Și el bănuia că ea iubea pe altul...

GENUNEA: Cum iubea pe altul?

CORBEA: Cum se iubește...

GENUNEA: Cine-i spusese?

CORBEA: Nimeni... Simțise el...

GENUNEA: Și ea era iubită de ăl pe care-l iubea?

CORBEA: Nu știu...

GENUNEA: Ce tristă poveste!

CORBEA: Dacă nu știu alta mai veselă... Te rog, dă-mi olecuță de vin... (Genunea se duce să-i aducă. Corbea se uită după ea.)

GENUNEA: Poftim, Corbea... Nu bei?

CORBEA: Nu... nu mi-e sete...

GENUNEA: Ziseși că...

CORBEA (emoționat): Mi s-a părut... Se va sfârși curând...

GENUNEA: Ce să se sfârșească?

CORBEA: Povestea mea...

GENUNEA: Nu s-a sfârșit?

CORBEA: Nu încă... mai e...

GENUNEA: N-a pierit el? Nu l-a plâns ea? Ce mai e? (S-aude zgomot. Vine Mogârdici și Sandomir.)

Scena II

GENUNEA, CORBEA, SANDOMIR și MOGÂRDICI. Mai târziu, ȘMIL. (Mogârdici și Sandomir vin din partea stângă. Se opresc puțin și privesc la Genunea și Corbea. Mogârdici e cu o cicatrice proaspătă.)

MOGÂRDICI (lui Sandomir): Frumoasă de pică, o icoană... Sărutăm dreapta.

SANDOMIR: Și p-a stângă...

MOGÂRDICI: P-amândouă...

GENUNEA: Dincotro?

MOGÂRDICI: D-aci, de lângă dumbravă... (Lui Corbea.) Și tu ce te plimbi așa?

CORBEA: Așa mă plimb eu...

MOGÂRDICI: Eu de ce nu mă plimb?

GENUNEA (râzând): Apoi dumneata ești...

MOGÂRDICI: Sunt... de ce să nu fiu? Ce te uiți așa?... Nu-mi șade bine?... Cam răzbuzată crestătura asta... Că mi-a zis doftorul Șmil: Nu pune muna, că nu ești cupil. A! o să te faci urât ca dracu! Ei, parc-ar fi obrazul lui vodă! zic eu. Și dacă n-o să fie... nu e al dumitale? Și dacă e al meu, ce? zic eu. Că Maria mi-a spus: No, că nu face ghignica, că borbatul să nu hie mai slut ca Ducă-se-n pustii. (Sandomir și Genunea râd.) Și Maria e țeapănă, și grasă, e dintr-o slană, cum zice ea.

GENUNEA (râzând): Cine e Maria?

MOGÂRDICI (arătând pe Sandomir): Să-ți spuie el, că el știe...

SANDOMIR (râzând): Iubita lui...

GENUNEA: Așaaa... așa, bădiță Mogârdici?

MOGÂRDICI: Ba vezi că nu... Dacă m-a ales ea pe mine! Ca un mal... Din ea ai tăia și-ai face patru ca dumneata...

GENUNEA (râzând): Ș-o iubești?

MOGÂRDICI: Cum să nu?... S-ar putea?... Și anul ăsta i-am scris... Maria, lângă Feldioara, la Zierer sasul, cu anul băgată...

GENUNEA (râde): Și de când n-ai văzut-o?

MOGÂRDICI: Merge p-al șaptelea...

GENUNEA (râzând): De șapte ani?... Și-ți scrie?

MOGÂRDICI: Niciodată!

GENUNEA (râzând): S-o fi măritat?

MOGÂRDICI: Treaba ei...

GENUNEA (râzând): O fi murit?

MOGÂRDICI: Dumnezeu s-o ierte!

GENUNEA (râzând): Atunci, cum o iubești?

MOGÂRDICI: Iacă, iacă, iacă... Ce râzi? Ce e de râs?... Iacă bine!... De câte ori îmi cade cât-o puică în palmă, eu mă gândesc la Maria și mi se pare...

CORBEA (aspru): Mogârdici!

MOGÂRDICI: Ei, asta e! Genunea a venit cu noi ș-a noastră e... S-a deprins ea, că multe a auzit...

GENUNEA: Și rugăciuni, și sudălmi...

MOGÂRDICI (scoate un petec de piele): Sandomir, ia uită-te tu... bine-oi fi scris?

SANDOMIR: Dagă Maie, tot gasă ești, să nu te mai îngași. (Râde.) Lipsesc toate râțele[11]...

MOGÂRDICI: Iacă... Iacă... Și ce râdeți?... (Genunei.) Eu râd de râța dumitale?... Ia citește, Corbea... or tu nu știi să citești?

CORBEA: Am învățat și eu...

SANDOMIR: De când?

MOGÂRDICI: De când iubește... Corbea... e bălaie, smeadă sau roșcovană? Vădană sau fată mare?

CORBEA: Te ții de fleacuri... om bătrân...

MOGÂRDICI: Eu, bătrân?... Acum să văd pe Maria, și grozav aș întineri!... Nu te supăra, Corbeo, că viața ostașului ce e? Ca fulgul pe apă, ca frunzele codrului... Vine toamna... rânduri-rânduri se scutură... Și ne vine rândul și nouă... De

n-am șugui, ne-am alege cu zile pustii și-am închide ochii fără pic de mângâiere... Adu mâna... Tu ești trist... Nu știu ce ai... Te-ai schimbat... Înainte nu vorbeai și erai vesel... Acum vorbești și suferi...

CORBEA (trist, îi dă mâna): Să ne iertăm, Mogârdici...

MOGÂRDICI: Să ne iertăm? De ce să ne iertăm?

GENUNEA: De ce să vă iertați?... I-ai făcut ceva? Ți-a făcut ceva?

CORBEA: Iubirea e tăria oștirii...

SANDOMIR: Are dreptate... Eu iubesc pe vitejii mei și mă bat voios, ostașii mei pe mine și mă scot din nevoi...

MOGÂRDICI: Vodă nu fu p-aici?

GENUNEA (îngrijorată): De ieri s-a dus cu niște izvoade și n-a mai venit...

MOGÂRDICI: Scoate izvoade? Pregătește nunta!

CORBEA (tresărind): Unde mi-s mințile?... Pe domn căutam... (Iese repede prin stânga.)

GENUNEA: Ciudat... bietul Corbea!

SANDOMIR: Ca și cum n-ar fi în mințile lui...

GENUNEA: Și mi-a spus o poveste tristă, tristă... Un băiat care iubea pe o fată, și nu-i spunea, și-i era frică... Povestea nu era tristă, el era trist... De v-aș spune-o, ați râde...

MOGÂRDICI: Eu bănuiesc c-ar fi...

GENUNEA: Ce bănuiești, Mogârdici?

MOGÂRDICI: Dumneata mă întrebi?

GENUNEA (pe gânduri): De ce nu?

MOGÂRDICI: Să mă încredințez eu, și-ți spui...

GENUNEA: Să te încredințezi?... Nu s-a sfârșit povestea lui?... Ah! tristă fu povestea pe care mi-o spuse. (S-aude zgomot. Șmil intră prin dreapta. Genunea îi iese înainte.)

MOGÂRDICI: Mă Sandomir... Corbea iubește pe sor-ta!

SANDOMIR: Oare?... Așa să fie?

GENUNEA: Șmil...

ȘMIL: Nunea...

GENUNEA: Ai mulți?

ȘMIL: De la harța din urmă vro douăzeci... Eu nu știu ce le fac, că li se închid rănile ca și cum ai cârpi o rochie ruptă...

GENUNEA: Să te sărut, Șmil...

ȘMIL: Și de ce să mă săruți? Iu sunt bătrân... Iu să te sărut pe dumneata...

GENUNEA: Că-i îngrijești bine... (Îl sărută.)

ȘMIL: Intră fără să se vaiete... Unul cu mâna ruptă, altul cu falca zdrelită... Și ies fluierând... P-un biet... cum îi zice... așa... iunac, l-au adus leorcă de sânge... coastele rupte... măruntaiele borșite... Și n-a scos un oftat... L-am îngrijit nu zic bine, nu zic rău cât am putut, cât am știut... N-a vrut Dumnezeu... Ieri noapte mi-a zis: Șezi la capul meu ș-aprinde o iască. Am aprins. A mișcat buzele ca și cum s-ar ruga... S-a închinat ca voi... A întors capul... A răsuflat adânc... Și și-a dat sufletul... O! viteji sunt moldovenii cum n-am mai văzut!... Și Mogârdici a fost pe la mine... o! ho! ho!

MOGÂRDICI (imitând pe Șmil): Și Mogârdici a fost pe la mine...

ȘMIL: Al dracului ca cupilul lui tat-său...

MOGÂRDICI: Ca cupilul lui tat-său...

ȘMIL: Cum mă mișcam de lângă el, el cu mâna haț! (Se ciupește de obraz.)

MOGÂRDICI: El cu mâna haț!

ȘMIL: Parcă-l mânca ceva... Până s-a făcut ca un drac!

MOGÂRDICI: Taci! că-mi amintești de Maria!

ȘMIL: Ce Marie?

MOGÂRDICI: Ce, nu știi?... Brașoveanca, de... lângă Feldioara... La Zierer sasu... Băgată cu anu...

ȘMIL: Bagă-te tu la dracu cu anu, nu cu luna...

SANDOMIR (râzând): Nu te supăra, Șmil...

GENUNEA (râzând): Așa e Mogârdici, vesel și nebun...

ȘMIL: El s-a făcut mai urât ca dracu... Nu mă

pot uita la el!

MOGÂRDICI (se repede și ia pe Șmil în brațe): Șmilică, neică...

ȘMIL: Lasă-mă, lasă-mă... Să nu spui la cineva că te-am îngrijit iu...

MOGÂRDICI: Dar ce am, bre omule?

ȘMIL: Dar ce n-ai?... Cu barba ca un țap, cu părul necisălat, cu ochii ca de broscoi și cu obrajii rupți... Ai, ai, ți-e mai mare mila de sufletul lui dac-o fi având suflet...

GENUNEA: O, Șmil, Șmil...

ȘMIL: Lasă-l, Nunea, că nu m-ascultă... Să nu te mai îmbolnăvești... Să te duci dracului de pomană, scârnăghia dracului!... Așa bulnav nu-mi trebuie!

MOGÂRDICI: Dacă mă rănește, mă?

ȘMIL: Și tot la obrazu ăla... Întoarce tu și p-ălălalt, c-așa scrie la voi la evanghelie... Î... urât ești!... Păcat că nu mai am fășii curate...

GENUNEA: Fășii curate? Stai... (Se duce și caută în cort.) (Mogârdici ia pe Șmil de barbă.)

MOGÂRDICI: Șmil... Șmilică...

ȘMIL: Că d-astea ești un nebun bun...

GENUNEA (vine cu albituri în mâini): Șmil... mai am două cămăși curate... Sunt de in... Le dăruiesc răniților tăi...

ȘMIL: Cum se poate? Dumitale nu-ți trebuie? Și cum să le fac?

GENUNEA (rupându-le): Așa!

ȘMIL (emoționat): O! Doamne, Doamne, își dă și cămașa de pe ea ca să aline durerile moldovenilor! Sfânta țară în care cresc bărbați așa de viteji și femei așa de bune! (Șmil ia cămășile, o sărută pe frunte și se duce prin dreapta. S-aude buciumul.)

GENUNEA: Vine domnul!

Scena III

Scena IV

PETRU RAREȘ, GENUNEA, mai în urmă, ȘMIL și MOGÂRDICI.

GENUNEA (vine repede din dreapta): Doamne...

PETRU RAREȘ (o sărută): Ce sunt măririle și slava alăturea de farmecele tale? Amăgiri... deșertăciuni...

GENUNEA: O, doamne!

PETRU RAREȘ (dus pe gânduri): Și când mă gândesc că d-atâtea ori am strâns în brațele mele această comoară, mâinile mele nu s-au poleit? Nu s-a scuturat nimic din podoaba ta asupra bărbăției mele?... Așa ar gândi, avându-te aici, orice tânăr... eu sunt ostaș și domn!... Groza se strecoară prin pădure... Cine ți-a dăruit ochii și luminile care picură, încotro se duc, două rotocoale mai senine ca cerul și mai albastre ca floarea inului?

GENUNEA: O, bată-i focul de ochi...

PETRU RAREȘ (pe gânduri): Liciu împânzește crângul...

GENUNEA: Ce zici, măria-ta?

PETRU RAREȘ: Zic că tu ești cel mai frumos copil din lume, și, d-ai avea aripi, ai zbura în văzduh!... Vin ai?

GENUNEA (repede): Să-ți dau?

PETRU RAREȘ: Corbea, încăierându-se, apropie încăierarea...

GENUNEA: Cum?

PETRU RAREȘ: Zic să dai răniților, să prindă la inimă...

GENUNEA (cu bărdaca în mână): Am dat la câți au venit... Bea...

PETRU RAREȘ: Ferește-te să nu-ți sorb și mâna... (Bea.) Sandomir, nu așa de repede...

GENUNEA (uitându-se împrejur): Sandomir?...

Nu-l văd pe Sandomir...

PETRU RAREȘ: Și-ar trebui ca ochii tăi să pătrundă codrii și zidurile... frumusețea lor să netezească calea și mângâierea lor s-apropie totul... Mai degrab, Matiaș!

GENUNEA: Ce ai, măria-ta? Vorbești și ce te gândești...

PETRU RAREȘ: Să vorbesc pe negândite?

GENUNEA: Vreau să zic că te fură gândurile...

PETRU RAREȘ: Mă gândesc că omul nu știe când îi vine ceasul... N-auzi un ropot de cai?

GENUNEA (cu frică): Nu... nu aud...

PETRU RAREȘ: O mișună prin pădure, și crengi rupte, și frunze călcate?

GENUNEA (ascultă): Deloc...

PETRU RAREȘ: Pune urechea la pământ... sau nu... Obrajii tăi s-ar coborî mai jos ca tălpile mele, și Dumnezeu a pus obrajii tăi mai presus de scaunul pe care stau eu... (Tresărind.) Nu-i vezi?

GENUNEA (înfricoșată): O! măria-ta, ce ai?

PETRU RAREȘ: Ostenit... Ast-noapte n-am dormit...

GENUNEA (îi sărută mâna și i-o mângâie): Culcă-te oleacă, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Să mă culc?... Tocmai când norodul îmi strigă: Sus, că ești domn!...

GENUNEA (o trec lacrimile): Aș vrea... dar nu mai vreau nimic...

PETRU RAREȘ: Ba să vrei ceva: să biruim! (Genunea tresare. Mogârdici vine din dreapta.) Ai venit?

MOGÂRDICI (concentrat): Am...

PETRU RAREȘ: Caii, odihniți?

MOGÂRDICI: Mâncați, odihniți, înșeuați.

PETRU RAREȘ: Poruncă să încalece...

MOGÂRDICI: Poruncit.

PETRU RAREȘ: Caii mei...

MOGÂRDICI: Pregătiți...

PETRU RAREȘ: Să-i aducă.

MOGÂRDICI: Adus.

PETRU RAREȘ: Patru?

MOGÂRDICI: Patru.

PETRU RAREȘ: Să te ții gata, să pornim...

GENUNEA (chinuită de griji): Unde, Mogârdici?

MOGÂRDICI (uitându-se repede la domn): La nuntă.

GENUNEA: Ce nuntă?

MOGÂRDICI: A mea!

GENUNEA (supărată): Altădată spuneai, glumeai, acum: patru? Patru!... Ai? Am!... Și fața cruntă...

PETRU RAREȘ: Ca la nunta lui...

MOGÂRDICI: Mă cunună vodă!

GENUNEA: De ce așa de scurți și de repezi la cuvânt?

MOGÂRDICI: Mă grăbesc, ca la nuntă, n-am vreme...

PETRU RAREȘ: Pleacă și să m-aștepți.

MOGÂRDICI: Cu bine, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Să dea Dumnezeu!

MOGÂRDICI: Amin! (Se duce repede prin dreapta.)

GENUNEA: O! doamne, crezi că sunt copil? (Șmil vine din stânga.)

PETRU RAREȘ: Șmil, nu prea ai de lucru...

ȘMIL: Dacă împărățești și peste lei și peste miei... Sănătoși? Lei!... Răniți? Miei!... Îi leg? Iar zmei... Unul nu mai e în cortul de adăpost... de ce s-au grăbit?

PETRU RAREȘ: Ca la nuntă... Cunun pe Mogârdici...

ȘMIL (râzând): O, frumos ginere... n-am ce zice...

PETRU RAREȘ: O, viteaz soldat!

ȘMIL: Să nu-și sperie mireasa...

PETRU RAREȘ: O ia cu binișorul... De nu?... Repede, în goana calului. Și se face frumos, că o mie de oameni întorc capul după el! De zece ori am chefuit la nunta lui Mogârdici!

ȘMIL: Ce spui?... D-atâtea ori s-a însurat?
GENUNEA: Și se-nsoară și Mogârdici, și Cremene, și Sandomir, și Baloș...
ȘMIL: O!
GENUNEA: ...și vornicul Groza, și vistiernicul Matiaș...
ȘMIL: Alei!
GENUNEA: ...și pârcălabul Liciu...
ȘMIL: Și moșneagul cela?
GENUNEA: ...și măria-sa Petru-vodă...
ȘMIL (râzând): Oameni însurați și bătrâni... Încai, la voi, n-o să se știe care să fie socru, ginerele or tatăl? Sandomir și logofătul Baloș! Ei, și dacă s-ar zăpăci miresele? Are să intre fata la tata și mama la băiat... A, se pricep ele mai bine... Se duc amândouă la Sandomir... (Încet Genunii.) La ce ascultă?
GENUNEA: Să înceapă lăutarii...
ȘMIL: Ei, nu zice fleacuri, Nunea... Ce vorbești așa, fără să râzi?
PETRU RAREȘ: Ascultați...
ȘMIL: Iacă, ascult...
PETRU RAREȘ: N-auziți nimic?
GENUNEA: Nimic...
PETRU RAREȘ: Un vuiet ca de mare răscolită... Oh! d-ar izbuti Corbea...
GENUNEA: Corbea?
PETRU RAREȘ: ...să-i vâre ca-ntr-o albie...
GENUNEA (pe gânduri): Povestea nu s-a sfârșit?
PETRU RAREȘ: ...l-aș face spătar...
GENUNEA (inspirată): Va izbuti, măria-ta!... Povestea nu s-a isprăvit!
PETRU RAREȘ: Ah!... Pocuția este a mea!
ȘMIL: Nu ești, măria-ta, Petru-vodă... și dumneata, Nunea, fata lui Baloș?... Eu nu vă înțeleg!
PETRU RAREȘ: Ia!... O răpăială!
GENUNEA: Da, da...
ȘMIL: E vântul, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Ce vânt!

ȘMIL (la o parte): Și fata și vodă, să juri că n-ar fi în mințile lor... Doi nebuni... La asta nu mă pricep...

GENUNEA: S-ar auzi și glasuri...

PETRU RAREȘ: Nu încă...

ȘMIL: Aude și glasuri... dar când o auzi și măria-sa?

PETRU RAREȘ (pune urechea la pământ): Ascultă, Nunea!

GENUNEA (pune urechea la pământ): Ascult!

ȘMIL: E, vorbiți ca oamenii...

PETRU RAREȘ: Ai auzit?

GENUNEA: Auzit!

PETRU RAREȘ: Strigătele alor noștri au început...

ȘMIL: Vântul, măria-ta, clatină codrul...

PETRU RAREȘ: O, Șmil, un copil pricepu, și pe tine nu te taie capul!... Ce vânt? Nu vezi? Copacii, ca de piatră...

ȘMIL: Ce să fie?... Să fie bătălie?... Ai lui Mogârdici nu se mișcă... Și nu-i aud: Alelei!... Doină! Doină!

GENUNEA (tresărind): A! Sabia, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Prea devreme!

ȘMIL (auzind zgomotul bătăliei în depărtare): O! ce neghiob, Șmil, ce neghiob!... Mai limpede ce vorbeau ei, și iu să nu-i pricep! (Speriat.) Ia sabia, măria-ta, de ce stai!

PETRU RAREȘ: Ca să birui! (Se închină. Genunea se închină și ea. Șmil, privindu-i cu spaimă, se ia după ei, începe crucea, și se oprește.) Nunea, sabia!

GENUNEA: (se repede în cort și-i aduce sabia lui Ștefan cel Mare): Sabia lui Hristos!

PETRU RAREȘ (ia sabia și o trage afară): O! d-ar prețui ea în mâna mea tânără încă cât prețuia în mâna lui de bătrân, ar fi destul s-o arăt, și biruința să plutească asupra ostașilor noștri!... Ce mormăi, Șmil?

ȘMIL: Ca norocul să nu se despartă de prapurul Moldovei și glasul măriei-tale să sune ca tubele care dărâmară zidurile Ierihonului!

PETRU RAREȘ: Nunea, coiful! (Îi dă coiful.) Oțel mort, vei scânteia de mânie ca să strălucești de bucurie! (Genunea dă să sărute pe Rareș.) N-am vreme! Ah! de ce Dumnezeu nu făcu pe om ca sufletul din el! Vă las, mă duc, zbor! (Iese repede prin dreapta și se aude strigând.) E! Mogârdici! Mogârdici!

MOGÂRDICI (s-aude și nu se vede): Aici!

PETRU RAREȘ: Calul!

MOGÂRDICI: Pe Ținteș?

PETRU RAREȘ: Fă-te vijelie, Ținteș, și haiti!

Scena V

GENUNEA, ȘMIL, doi ostași răniți, un moment, PETRU RAREȘ. (S-aud țipete topite într-un vuiet. Cât durează această scenă, durează și ropotul bătăliei.)

GENUNEA (ascultând): Pământul de s-ar despica, n-ar geme așa de crâncen!

ȘMIL: De n-ar nimeri și p-aici!

GENUNEA: Ți-e frică?

ȘMIL: Frică? De mine, nu... de dumneata, da...

GENUNEA (scoate un pumnal): De mine? Sunt pregătită...

ȘMIL: Nu te juca, că taie...

GENUNEA: Dac-ar tăia numai, ar fi o jucărie...

ȘMIL: Ei, ce vorbești așa?... Are să biruie domnul...

GENUNEA: S-a întărit urletul... Bu-bu-bu! Ai tatei!... Și vaiete... Și vaiete...

ȘMIL: Nu mai asculta, Nunea... Ce-o fi să fie... Omul, care își închipuie fețele primejdiei, trece de mai multe ori prin aceeași primejdie.

GENUNEA (ascultând): A! și Doină, doină... sunt ai domnului! (Cade în genunchi și se roagă.)

ȘMIL: Așa mai bine... Mă simt sub aripa unui cheruvim...

GENUNEA: O, apără și izbăvește, Doamne, pe domnul Moldovei!

ȘMIL: Pe Baloș, nu? Pe Sandomir, nu?

GENUNEA: Și pe Sandomir, că e mândru și mi-e frate, și pe Baloș, că e stâlp d-al țării și mi-e tată...

ȘMIL: Pe cine ai vrea tu să apere mai întâi?...

GENUNEA (se gândește și oftează): Pe domn!

ȘMIL: Cum să nu-l apere când are astfel de țară!

GENUNEA (ascultând): A! ce clocotește așa...

Auzi?...

ȘMIL: Aș vrea să fiu surd... să fiu iarba pe care o calci în picioare... să nu mă fi născut sau să fi murit demult!

GENUNEA (cu emoție și entuziasm): E domnul în mijlocul lor!... Îl văd!... Ah! Îl văd,

ȘMIL! (Își acoperă ochii.) Ca o urgie ce potopește lumea înaintea ei!

ȘMIL: Ce trosnește așa?

GENUNEA: Ți s-a părut...

ȘMIL (tremurând): Stai,

GENUNEA... Cine-i acolo?... (

GENUNEA trage pumnalul. Intră un ostaș rănit.) Ce cauți?... Ce vrei?... A! ești d-ai noștri, ești moldovean... ÎNTÂIUL OSTAȘ: O picătură de apă...

GENUNEA (c-o ulcică): Oleacă vin... Bea... Ei, ce e? Spune!

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Iacă-oi spune... Sânge și măcel...

GENUNEA: Pe domn l-ai văzut?

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Cum să-l văd?... Ca un fulger... Cine să-l vadă?

GENUNEA: E, ce mai e?

ÎNTÂIUL OSTAȘ: N-am spus?

ȘMIL: Ce se petrece, mă omule? Biruim noi or leșii?

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Ei, pe dracu, leșii...

ȘMIL: Dar tu n-ai văzut nimic?

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Ce să văd?... Am văzut când am dărâmat de pe cal pe trei leși... p-al patrulea, care m-a doborât, nu l-am văzut... Ș-apoi m-au sărit caii și s-a mutat bătălia mai departe... Atâta... (S-aude din nou trosnind.)

ȘMIL (tresărind): GENUNEA!

GENUNEA: ȘMIL!

ÎNTÂIUL OSTAȘ: N-aveți teamă... Nu năpustesc leșii... cine să-i lase? (Intră un al doilea ostaș rănit.)

AL DOILEA OSTAȘ: Olecuță de apă... Mă frig

de sete...

GENUNEA (îi întinde ulcica): Vin... să prinzi puteri...

AL DOILEA OSTAȘ: Puteri am... mâna dreaptă n-o mai simt din umăr...

GENUNEA: Ei, ce e?

AL DOILEA OSTAȘ: Ce să fie?... Iacă, snopim pe leși...

GENUNEA: Pe domn l-ai văzut?

AL DOILEA OSTAȘ: Văzut. Dacă am fi toți ca el, numai Moldove ar fi pe lume...

GENUNEA: Cum e?

AL DOILEA OSTAȘ: Sănătos l-am lăsat...

GENUNEA: Spune ceva, flăcăule!

AL DOILEA OSTAȘ: Iacă-oi spune... După ce duserăm pe leși cu momeală, până la fruntea tăpșanului, de unde începe o vale oablă, ferirăm la dreapta... Leșii năpustiți dădură la vale... Rotocolirăm cu ai vornicului Groza, și ceata noastră o luă înainte cu miașul nostru. Îl cunoașteți? Cine să nu-l cunoască?... Țipa ca un armăsar care nânhează...

GENUNEA: Cine e căpitanul vostru?

AL DOILEA OSTAȘ: Cin să fie... Corbea!

GENUNEA: Corbea? Povestea nu s-a sfârșit!... Abia a început și se va sfârși cu bine!... Îi voi da eu curaj celui mai viteaz dintre copiii neamului!

ȘMIL (celui dintâi ostaș): Să te leg?

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Parcă mă doare?...

ȘMIL: Pe voi nu vă doare niciodată...

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Pe copii, ce, pe noi?

ȘMIL: Nu vrei să-ți treacă?

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Cum nu... N-auzi că e de lucru?

GENUNEA (către al doilea ostaș): Și pe urmă?

AL DOILEA OSTAȘ: Pe urmă mă pomenii cu una zdravănă, că nu mai văzui înaintea ochilor... Calul se învârti sub mine și căzu mototol la pământ... Ei s-au dus ca austrul care sună pădurile pe rând... Și nimerii la dumneavoastră...

ȘMIL: Îi ascult și nu văd bătălia...

AL DOILEA OSTAȘ: Vedem unde ne batem... Ce să vedem?

GENUNEA (cu nerăbdare): Zici c-ai văzut pe domn...

AL DOILEA OSTAȘ: Da... El trecu ca un duh, și după el ostașii ca o haită de lupi... Până să-l văd, se făcu nevăzut...

ȘMIL: Adu mâna...

AL DOILEA OSTAȘ: La ce?

ȘMIL: Să ți-o leg...

AL DOILEA OSTAȘ: Nu pot s-o ridic...

ȘMIL: De durere?

Al doilea ostaș: N-o mai simt... Astfel, aș sta eu aici?

ȘMIL: Să ți-o văd...

AL DOILEA OSTAȘ: Ce să vezi? Un ciolan mort... De-a vrea Dumnezeu, se-ndreaptă ea și-așa... Mă duc să privesc dacă nu mai pot...

ÎNTÂIUL OSTAȘ: Mă verișcane, oi găsi eu vrun cal, mă?

AL DOILEA OSTAȘ: Cum să nu... Mai mulți oameni morți ca gloabele... Prinde și tu unul... (Ostașii ies prin stânga.)

ȘMIL: Unde vă duceți? Ce, sunteți nebuni?

GENUNEA (speriată): Ce urlă așa?

ȘMIL: Bătălia...

GENUNEA: Nu, Șmil, nu... N-auzi?

ȘMIL (spăimântat): Da!... Ce să fie?

GENUNEA: Un glas de om, ca de uriaș! (Se aude Rareș mugind. Apare în stânga plin de sânge.) Ah! Domnul! (Face câțiva pași și se oprește de spaimă.)

PETRU RAREȘ: Mai bine mâna decât calul!... Ce stați?... Un moșneag și-o fată tânără!... D-ați avea suflet, n-ați privi la domn ca la un câine!...

GENUNEA (cu spaimă): P-aici te-ai dus cu Mogârdici...

ȘMIL (înlemnit): P-aici sunt caii domnești...

PETRU RAREȘ (ca scos din fire): Calul!... Te

fac bucăți, și stârvul, corbilor! (Dispare la dreapta. S-aude Petru Rareș și nu se mai vede. Genunea și Șmil revin.)

GENUNEA: Oh! cum era la față!

ȘMIL: Cum era?

GENUNEA: Roșu-vânăt...

ȘMIL: L-ai văzut?

GENUNEA: Da... Și ce glas!

ȘMIL: Eu l-am înțeles, dar nu l-am auzit!

GENUNEA: Mi se bate inima...

ȘMIL: A mea nu mai bate...

GENUNEA: Dădu de cai, înhață unul, încălecă, mugi și... nevăzut...

ȘMIL: N-am văzut, n-am auzit, nu știu... A venit, s-a dus... ca visele grozave...

GENUNEA: Nu ne mai cunoștea...

ȘMIL: Ce să cunoască!... Numai c-un gând, cu unul singur, numai c-o voință, cu una singură... În el pierise lumea, numai biruința trăia!

GENUNEA (ascultă): Trosnesc loviturile ca crăcile uscate sub picioarele mistreților... O! și mare părea!

ȘMIL: El? Cum trebuie să fie la măcel!

GENUNEA: Și ce puteri năprasnice!

ȘMIL: Când a zis Te fac bucăți, eu m-am văzut... Capul la răsărit, mâinile la apus și picioarele la dracu! (tresare și se strânge în Genunea.) Iar cineva...

GENUNEA: În goană... Să nu se fi întâmplat ceva domnului!

ȘMIL: Ce să i se întâmple?

GENUNEA: Mai întrebi?

ȘMIL: Așa e... Dar nu cred... Cine să-l apropie?

GENUNEA: Zi: Doamne ferește!

ȘMIL: Și dacă oi zice, ce? (Vine un soldat greu rănit. Se clatină.)

GENUNEA: Ce e? Vorbește!... Nițel vin... (Ostașul scutură din cap.)

ȘMIL: Ce ai? Unde ești lovit?

GENUNEA: Ce s-a întâmplat... căci s-a

întâmplat ceva de pe înfățișarea ta...

Ostașul (se clatină): Am învins! (Cade și moare.)

GENUNEA (cu lacrimile în ochi): Ai învins! (Se pleacă și-l sărută.)

ȘMIL: Toți câți mor învinș și sufletul lor scapă de chinul vieții! (S-aud buciume în depărtare. Vuietul bătăliei descrește, se stinge. S-aud buciume în apropiere. Vin din stânga Petru Rareș, vornicul Groza, logofătul Baloș, pârcălabul Liciu, vistiernicul Matiaș cu veșmintele rupte și pline de sânge. După ei, Mogârdici și Sandomir duc pe targă pe Corbea. Viteji, voinici și iunaci.)

Scena VI

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, vornicul GROZA, pârcălabul LICIU, vistiernicul MATIAȘ, GENUNEA, ȘMIL, MOGÂRDICI, SANDOMIR, și CORBEA, întins pe o targă de frunze.

PETRU RAREȘ: Cu voia lui Dumnezeu, cu norocul nostru și cu ostașii mei, am biruit! În numele Tatălui, ș-al Fiului ș-al Sfântului Duh, amin! (Se închină toți.) Am biruit noi, care trăim, cei răniți și mai ales cei care au murit, fie-le țărâna ușoară oriunde ar dormi!

VORNICUL GROZA (închinându-se): În numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfântului Duh, amin!

PETRU RAREȘ: Și de vor fi având copii, pe copii d-a dreptul viteji îi fac, că de pe urma părinților sunt să stea în scări de fier și de pe urma faptelor lor se vor înălța la cinul dregătoriilor obștești și se vor boieri, că de vor pieri ei, și mai sus să salte pe urmașii lor... Și pururea țara să se primenească întru puterile ei de viață!

PÂRCĂLABUL LICIU (se închină): Numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfântului Duh, amin!

PETRU RAREȘ: Mi-am răcorit sufletul meu ars la Obertin... Pocuția este a mea... Și pe deasupra drepturilor noastre am pus a treia oară pecetea domniei mele, muiată în sângele boierilor leșești!... Zac peste o mie în valea Cirimușului, înecați în baltă de două ori p-atât, și ce mai prisosește... Prinși și risipiți... Cei care vor ajunge în Polonia vor avea de povestit; mânia olahului[15] și vitejia ostașilor lui!... V-ați purtat ca niște voievozi... Și tu Groza, și tu, Baloș, și tu, Liciu, și tu, Matiaș...

VISTERNICUL MATIAȘ: Noi nu știm de ce ne-am minuna mai mult în fața domnului nostru... De chibzuiala cu care a întocmit bătălia, au de

măreția cu care a făptuit biruința? Fie ca numele voievodului Petru să-l pomenească lumea pân la sfârșitul veacurilor! Numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfântului Duh, amin!

(Intră Mogârdici și Sandomir, ducând pe targă pe Corbea, care zace întins.)

PETRU RAREȘ: A! îl uitasem... pe cel mai viteaz dintre noi toți!

MOGÂRDICI: I-am adus, măria-ta... Cremene mort și Corbea luptându-se cu moartea!

GENUNEA: Corbea! (Își face drum spre el și începe să plângă.)

PETRU RAREȘ: Corbea, Corbea!... Șmil!

ȘMIL: Aici, doamne!

PETRU RAREȘ: Vistieria mea... dacă scapi pe Corbea!... A doua oară intrasem în vâltoare. Un zid de leși mi se făcu înainte; să-i rup cu calul, cu neputință; izbesc; sar scânteie; cad, alții le iau locul, și eu stau pe loc; mă înfruntă; mă încolțesc... Crezui că pământul se crapă și mă înghite de viu!... Când auzii un vâjâit. Corbea trecu și-i sparse... În zadar îl strigai. Ca și cum ar fi căutat moartea, care fugea de el, se izbi într-un buluc de dușmani... Și-l văzui cu ochii mei căzând de pe cal ca un turn... O! atunci spulberai pe leși... Prea târziu... Corbea zăcea cu fața în sus...

GENUNEA (zdrobită de durere): Ca și cum ar fi căutat moartea, doamne? (S-aruncă pe Corbea. Îi ia capul binișor în mâini.) Nu! o! nu... povestea nu s-a sfârșit... mai e... mai e... și mai frumoasă!...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Bietul flăcău!

SANDOMIR: Tată... iubea pe Genunea!

LOGOFĂTUL BALOȘ: A! (Îi cade capul pe umărul lui Sandomir.)

GENUNEA (plângând): De ce nu mi-ai spus?... O! țăran viteaz!... Înaintea ta îngenunche fata de boier!... Mai e... o! mai e poveste și d-aci înainte...

CORBEA (se deșteaptă o clipă): Nunea!... Măria-ta!... Iertați-mă...

PETRU RAREȘ: Șmil, să-ți văd știința!

ȘMIL: Știința mea se pleacă în fața morții!

CORBEA (c-o răsuflare grea): De ce plângi, Nunea?... Nu mi-e greu să mor... Am biruit!... Și mâinile tale sunt așa de bune!... O! Poveste... poveste... Ooo! (Închide ochii și moare.)

GENUNEA: Eu l-am omorât, fără să vreau, fără să știu!... Și povestea s-a încheiat!... (Cade asupra lui Corbea.)

VISTERNICUL MATIAȘ: O iscoadă, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Să vie încoa. (Intră iscoada.) Cine te-a trimis?... Ce vrei?... Să ne sporești bucuria c-am biruit or durerea c-am pierdut pe cel mai viteaz dintre noi?...

ISCOADA: Hatmanul Mihu s-a întors în Suceava...

PETRU RAREȘ: De ce?

ISCOADA: ...vin turcii!

TOȚI (tresărind): Turcii?

PETRU RAREȘ: Să vie!... o-ho-ho-ho!

Actul IV

O sală a castelului din Suceava îmbrăcată în stejar vechi. Tavanul, cu grinzi groase. Policioare de jur-împrejur cu lucruri din țară, din Italia, din Persia și din Arabia. O masă mare și scaune în formă de strană. Cele trebuincioase de scris. În mijlocul sălii spânzură un policandru cu lumânări groase de ceară, încondeiate cu verde și cu roșu. Pe pereți, portretele voievozilor Petru Mușat, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Bogdan. Intrare în dreapta și în fund.

Scena I

OANA, GENUNEA și ȘMIL.

OANA: De două zile vorbește puțin și aspru...

ȘMIL: Puține are el pe cap al lui? Oamenii vorbesc multe când n-au nimic de spus.

GENUNEA: De mă vede, surâde trist. M-apucă de mâini, clatină din cap. Eh-hei, Nunea, Nunea... Du-te, Nunea... Am treabă.

ȘMIL: Și dacă are treabă? Vrei să zică: Vino-ncoa, Nunea, că am treabă?

OANA: Turcii au să cadă negură asupra țării...

GENUNEA: Nu e asta... Când a mai fost așa de posomorât înainte de război? Și se plimbă și tace... Și nimeni nu știe ce se petrece în el...

ȘMIL: O! ho-ho! tu știi ce se petrece într-un bondar?

GENUNEA: Nu.

ȘMIL: Ș-ai vrea să știi ce se petrece în capul domnului? Adică cum, să fie domnul mai puțin ca un bondar?

OANA: Bolnav?... Mănâncă ca și mai nainte... Și rănile i s-au închis... Nici nu erau adânci...

ȘMIL: ...Rănile nu-i erau adânci? Dar cât vreai să fie?... Șmil, tu nu ești doftor, Oana e doftor!

OANA: A, nu, Șmil, nu... Ast-noapte, târziu, l-am auzit strigând. Am sărit în vârful picioarelor. M-am strecurat pe cerdacul de lângă odaia lui de culcare. Am ascultat. L-am auzit: Nu, nu, nu se poate! Ce nu se poate?... Nu știu...

GENUNEA: Să nu se coacă ceva?

ȘMIL: Ce să se coacă? Un bostan?

GENUNEA: Ei, Șmil... Unii boieri...

OANA: Boieri?

GENUNEA: Bănuiesc...

ȘMIL: Și ce să vrea boierii?

GENUNEA: Nu știu...

ȘMIL: Nu știi care boieri... nu știi ce vor... Atunci ce știi?

OANA: Erai pe Cirimuș... Ce-a făcut după biruință?

GENUNEA: Vorbi boierilor ca din carte. Mulțumi lui Dumnezeu. Înălță pe ostași în cinuri. Și când aduse pe Corbea... (o înecă emoția) pe pat de ramuri... O! Corbea, Corbea, căci n-ai trăit!

ȘMIL: Săracul Corbea... ca un stejar verde lovit de trăsnet!

OANA: De ce lăcrimezi, Genunea?

GENUNEA: Ce viteaz a pierdut Moldova!

ȘMIL: Și dumneata, Nunea, și dumneata...

OANA: Ei, ce-a zis pe urmă?

GENUNEA: Cine?

OANA: Domnul...

GENUNEA (pierdută în amintiri): Domnul?... A, da... Vise stinse d-a pururea!... Și-a dat sufletul, lumea se învălui în neguri...

ȘMIL: Ah! mi-e milă de Nunea...

OANA: Ce spui?

GENUNEA (tresărind): Că soarele scânteia și că domnul, auzind că vin turcii, a răcnit și s-a pus pe râs, și-a pornit spre Suceava... Și nu mai e nici departe din ce era...

ȘMIL: Adevărat, ca grâul frumos care tânjește de ploaie!

GENUNEA: Eu am descusut pe tata...

ȘMIL: În loc să-l coasă, ea-l descoase... Și să mai ai un copil așa urât, așa c-un păr, așa c-o față... Logofătul Baloș n-avea ce ciopli când te-a făcut pe tine...

GENUNEA: M-am rugat... M-am făcut că plâng... și tata... În zadar. Nunea, Nunea, tu vrei să-mi calc cuvântul? Dat domnului? Da. Atuncea, nu!

Scena II

OANA, GENUNEA, ȘMIL și PETRU RAREȘ, la urmă SANDOMIR.

PETRU RAREȘ (se oprește în ușa din fund și vorbește cu Despotovna): Eleno, nu fi copil... Nu mă face să vorbesc degeaba... N-am nimic...

OANA: Nimic!

PETRU RAREȘ: Pregătește de plecare... Tu, copiii și Șmil...

ȘMIL: Eu? Să plec? Unde?

PETRU RAREȘ: Până la amiază să porniți la Ciceu...

ȘMIL: La Ciceu?... Fie și la Ciceu...

GENUNEA: El rămâne?... Nu e primejdie...

PETRU RAREȘ (vine spre grupul din față): A!... Și voi?... Ce faci, Oană?

OANA: Vorbeam cu Genunea...

PETRU RAREȘ (pe gânduri): Vorbeai... Și ce vorbeai?

GENUNEA: Povesteam bătălia de la Cirimuș...

PETRU RAREȘ: Adevărat, Șmil?

ȘMIL: Aproape adevărat...

PETRU RAREȘ (Genunei): Numai atât?

GENUNEA: Atât...

PETRU RAREȘ: Adevărat, Șmil?

ȘMIL: Să ne închipuim c-ar fi adevărat...

GENUNEA: Și veni vorba de Corbea...

PETRU RAREȘ: A! Corbea mi-ar fi fost de folos... Și mie, și ție...

GENUNEA: Mie?

PETRU RAREȘ: Amândurora... Și n-ați mai vorbit altceva?

GENUNEA (cu îndrăzneală): Ba da, măria-ta... Eu întrebam pe Oana și Oana pe mine că ce-i fi având măria-ta de te-ai schimbat?... Nu mai ești cum erai...

ȘMIL: Ei, adevărat!
PETRU RAREȘ: Hî... Și cum eram când eram?
GENUNEA: Voios, și de câte ori ne întâlneai...
PETRU RAREȘ: ...De câte ori vă întâlneam...
GENUNEA: ...ne...
PETRU RAREȘ: Ei, spune!
GENUNEA: ...ne sărutai...
PETRU RAREȘ: O, să vă sărut și-acum... Na, iacă... (Le sărută.) Ești mulțumită?
ȘMIL: De ce nu?
GENUNEA: Nu!
ȘMIL (surâzând): Da ce să-ți facă?
GENUNEA: Altădată...
PETRU RAREȘ: A fost ca niciodată... Și va fi iar ca totdeauna... (O sărută de mai multe ori.) O, dar tu te-ai făcut mare... (Surâzând.)
ȘMIL (râzând): Și ce are a face?
PETRU RAREȘ: Și eu îmbătrânesc...
ȘMIL: Dar ce, vrei să mori de tânăr?
PETRU RAREȘ: Vezi, Oană, ce copil rău și alintat? (Le ia de mână.) D-aș ști că-mi micșorez grijile, vi le-aș spune, dar știu că le-aș spori, mâhnindu-vă și pe voi... Lucruri trecătoare... Să treacă... Și iar voi fi cum am fost...
ȘMIL: Ei, acum v-a lămurit domnul!
OANA: Facă-se voia ta, frate!
GENUNEA: Eu mă rog luceafărului de dimineață să vie iarăși, și luceafărul m-ascultă, și mâine când s-o crăpa de ziuă va scânteia iar la apus ca cel mai frumos diamant al cerului...
ȘMIL: Ca din psalmi vorbește!
PETRU RAREȘ: A, nu se poate! (Oana tresare, aducându-și aminte de vorbele din somn ale lui Petru Rareș.)
GENUNEA: Ce să nu se poată, măria-ta?
PETRU RAREȘ: Pod peste mare și scară la Dumnezeu...
ȘMIL: E, ai aflat?
PETRU RAREȘ (pe gânduri): Duceți-vă... (Ies prin dreapta.)

PETRU RAREȘ: Șmil, tu crezi în Dumnezeu?

ȘMIL: Cum să nu cred?

PETRU RAREȘ: Și-n răsplata ce va veni?

ȘMIL: Astă?... Nu știu ce să zic... Să fie așa!...

PETRU RAREȘ: Nu te sfii, Șmil...

ȘMIL: Iacă, nu m-oi sfii...

PETRU RAREȘ: Crezi tu că Dumnezeu ar răbda nepedepsite pe slugile necredincioase stăpânului lor?

ȘMIL: Necredincioase?... Ș-apoi de ce să nu le pedepsească stăpânul lor? Vrei să se facă Dumnezeu sluga stăpânului lor?

PETRU RAREȘ: Pe lumea cealaltă, Șmil...

ȘMIL: Dacă pe lumea asta stăpânul le ceartă cu bățul, ce are să facă Dumnezeu pe lumea cealaltă? Cineva îți scoate un ochi, îi scoți și tu un ochi. Dumnezeu să-i scoată și p-ălălalt? Să rămâie orb? Ar fi nedrept și rău. Ar fi cum sunt oamenii. Și eu îl cred dreptatea însăși, bunătatea însăși, izvorul milostiv al tuturor harurilor de pe pământ!

PETRU RAREȘ: Dar dacă sluga necredincioasă scapă nepedepsită de mâna stăpânului?

ȘMIL: Dumnezeu are să zică stăpânului: Pentru ce n-ai pedepsit-o la vreme?... Eu am altă treabă.

PETRU RAREȘ: Da, Șmil, da! Stăpânul e vinovat că n-a deschis ochii la vreme... Sunt bolnav, Șmil bolnav...

ȘMIL (îl pipăie): Bolnav? Și pentru ce nu mi-ai spus?... Ce ai?

PETRU RAREȘ: Nu acolo!

ȘMIL: Bine, bine, știu iu...

PETRU RAREȘ: Să te văd...

ȘMIL (surâzând): N-ai nimic!

PETRU RAREȘ: Sufletul mi-e bolnav, Șmil.

ȘMIL: Astă?... Doftorul Baloș, doftorul Groza, cu paloșele lor... Iu n-am ce să fac sufletului... (Intră Sandomir prin fund.)

SANDOMIR: Măria-ta... (Îi dă o carte.)

PETRU RAREȘ: De la logofătul Baloș? (Citește.) Turcii au trecut Dunărea...

ȘMIL: A! PETRU RAREȘ: ...leșii aproape să năvălească... muntenii, și ei... O! mai sunteți? Vă încape moșia Moldovei! ȘMIL (speriat): Da un să încapă?... Măria-ta, ai zis să plec? PETRU RAREȘ: Cu doamna la Ciceu... ȘMIL (înfricoșat): Oriunde... (Domnul îi face semn să iasă. Șmil iese prin dreapta. În timpul acesta intră Mogârdici prin fund, prăfuit și abia răsuflând.)

Scena III

PETRU RAREȘ și MOGÂRDICI.

PETRU RAREȘ: Ai aflat?
MOGÂRDICI: Aflat, măria-ta.
PETRU RAREȘ: Eh...
MOGÂRDICI: Mă repezii la Miroslăvești. Acolo am descusut niște țigani. Cu câteva smochine și cu câțiva zloți, tot. Crasneș nu e bolnav și n-a fost bolnav...
PETRU RAREȘ: A! Și n-a fost bolnav?...
MOGÂRDICI: Două zile după ce s-a întors cu oastea hatmanului Mihu, a plecat înfășurat în mai multe bunzi la Miroslăvești, făcându-se că e bolnav...
PETRU RAREȘ: Făcându-se bolnav...
MOGÂRDICI: Acolo a picat și pan Cosma, și amândoi au tulit-o spre Novograd, ducând după ei mai mulți boieri de țară...
PETRU RAREȘ: Mai mulți boieri?
MOGÂRDICI: Și au dat devale...
PETRU RAREȘ: Crasneș, Cosma, prietenii Mihului, adună boieri de țară și pornesc... drept la Dunăre!
MOGÂRDICI: La Dunăre? Ferească Dumnezeu!
PETRU RAREȘ: Trec Dunărea la Oblicița și cad cu frunțilen tină înaintea padișahului Soliman!
MOGÂRDICI: Atunci, pe cine vând?
PETRU RAREȘ: Pe mine!
MOGÂRDICI: Pe... măria-ta?... O!
PETRU RAREȘ: Pe Ștefan cel Mare, pe Alexandru cel Bun, pe Petru Mușat, pe Bogdan, descălecătorul de țară, pe tine, pe viteji, pe iunaci, pe voinici, pe morți și pe vii, pe cei care sunt

țărână la Bistrița, oase la Putna, și pe cei care vor închide ochii la Pobrata, și pe urmașii mei, și-ai lui Groza, și-ai lui Baloș, și-ai lui Matiaș, ș-ai lui Liciu, ș-ai Danciului, și pe tot neamul care se închină întru Hristos ca buni și drepți credincioși creștini!

MOGÂRDICI (dă-n genunchi): Iartă-mă, doamne...

PETRU RAREȘ: De ce?

MOGÂRDICI: Asta nu se poate!

PETRU RAREȘ: A! de câte ori n-am zis eu ca și tine!...

MOGÂRDICI (se ridică în picioare): Atunci... s-alerg să le dau de urmă...

PETRU RAREȘ: Le-am dat de urmă înainte ca s-o facă!... Mogârdici, nimic, nimănui... Câți ostași ai?

MOGÂRDICI: Două sute...

PETRU RAREȘ: Puțini!

MOGÂRDICI: Puțini, da buni! Poruncește-le să moară și...

PETRU RAREȘ: Le poruncesc să trăiască!... Tu cu Sandomir fiți p-aci... Când se va strânge Sfatul, închideți porțile și trageți zăvoarele...

MOGÂRDICI: Să trăiești, măria-ta... (Dă să iasă prin fund.)

PETRU RAREȘ: Știu eu?

MOGÂRDICI (se-ntoarce): Iată, colea, ce vorbă! (Îi sărută mâna.) Crasneș și Cosma sunt doi, douăzeci, și noi suntem ca puzderia, și creștem ca codrii, și ne umflăm ca apele... Zi să vie țara, și va dudui muntele de plăieși, și se va clăti valea de joseni[16]... spovediți, împărtășiți, pregătiți să dea ortul popii împrejurul măriei-tale!

PETRU RAREȘ: Bine, Mogârdici, bine... E, acum du-te și fă ce ți-am spus. (Mogârdici iese prin fund.) O, norod bun, supus și viteaz! De n-ar fi și n-ar fi fost unii boieri închipuiți, și pizmași, și vânzători, am fi fost una, o apă și-un pământ, toți câți ne coborâm de la Râm, de o parte și de alta a

muntelui, din pustele Ungariei și până la talazurile mării!... Ah!... visurile mele!... (Intră prin fund Baloș, Matiaș și Liciu.)

Scena IV

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, vistiernicul MATIAȘ, pârcălabul LICIU și, mai târziu, chelarul HÂREA.

PETRU RAREȘ: E, lăsați focului plecăciunile... Ce e?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Crasneș...

PETRU RAREȘ: Știu... Crasneș și Cosma și cu mai mulți boieri de țară se duc... Unde?

LOGOFĂTUL BALOȘ: S-apropie de Novograd...

PETRU RAREȘ: E?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Nu știu...

PETRU RAREȘ (c-un râs nervos): O! ho! ho! lăsați-i, boieri, lăsați-i să se ducă... Lui Soliman îi plac hoiturile...

VISTERNICUL MATIAȘ: Lui Soliman?

PÂRCĂLABUL LICIU: Dar, hatmanul Mihu mi-a...

PETRU RAREȘ: Hatmanul Mihu?... A fost harnic, viteaz, dar e zgârcit și are avere. Zgârcitul a fost, nu mai e om. E scos din omenire. Nici o nădejde să nu pui pe el. Hatmanul Mihu a fost strângător, s-a făcut apucător și-a ajuns zgârcit. Păcatul a fost mușiță, mușița a trecut în vierme și viermele s-a prefăcut în gâză... Ascultați-mă, hatmanul Mihu știe de urma lui Crasneș și-a lui Cosma... Veți vedea... Și nu zic c-ar fi au n-ar fi... vro apropiere... între retragerea lui Mihu, fără porunca mea, și fuga lui Crasneș și-a lui Cosma... Vom vedea... (Intră repede prin fund chelarul Hârea.)

CHELNARUL HÂREA (emoționat): Măria-ta...

PETRU RAREȘ: Vorbește... ce ai?

CHELNARUL HÂREA (suflând des): Am pregătit rădvanul...

PETRU RAREȘ: Ei bine, și d-aia intrași ca un vânt?

CHELNARUL HÂREA: Nu, măria-ta... da, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Nu, da... ce e cu tine?

CHELNARUL HÂREA: Ce să fie...

PETRU RAREȘ: Doamna e bine?

CHELNARUL HÂREA: Sănătoasă...

PETRU RAREȘ: Coconii, bine?

CHELNARUL HÂREA: Sănătoși...

PETRU RAREȘ: E șagă de nebun șaga ta, Hârea!... Mă vezi aci cu boierii...

CHELNARUL HÂREA: Îi văd, măria-ta... Și nu credeam c-au să fie...

PETRU RAREȘ: Și dacă sunt?

CHELNARUL HÂREA: Aș fi dorit să nu fie...

PETRU RAREȘ (pierzând răbdarea): Ci spune odată ce-ai de spus!

CHELNARUL HÂREA (și mai emoționat): Spun, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Ei, începi...

CHELNARUL HÂREA: Să încep, măria-ta...

PETRU RAREȘ (pune mâna pe sabie): Începi sau...

CHELNARUL HÂREA: Da, da, da... la... la... la ureche, măria-ta...

PETRU RAREȘ (surâzând nervos): Hî!... Mă iertați, boieri...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Doamne, să ne tragem noi...

PETRU RAREȘ: Nu, stați... E...

CHELNARUL HÂREA (îi tremură mâinile): Nu îndrăznesc...

PETRU RAREȘ: Îndrăznește! (Hârea îi spune ceva la ureche.) Cum-cum?... Cine?... El?... Și ce-a zis?... L-ai văzut... Tu?... Pe el?

CHELNARUL HÂREA: Da, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Și l-ai auzit tu?

CHELNARUL HÂREA: Cu urechile mele!

PETRU RAREȘ (revoltat, trage sabia): Oh!

câinele! (Boierii, speriați, se reped la domn.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ce e, măria-ta?

PETRU RAREȘ (stăpânindu-se): Eh!... Nimicuri!... Hârea... (Îi face semn să iasă.) Să vorbesc doamnei... Să mergem. Să mă îmbrac... În odăjdii se cuvine să chibzuim soarta țării... (Ies repede prin dreapta.)

Scena V

Hatmanul MIHU, pan TROTUȘANU, postelnicul ALBOTĂ, spătarul ȘANDRU și mai mulți boieri din Sfat vin din fund. Vorbesc încet.

TROTUȘANU (după ce se uită în toate părțile): Nu e nimeni.

POSTELNICUL ALBOTĂ: Am venit prea devreme.

HATMANUL MIHU: A, nu!

SPĂTARUL ȘANDRU: Și, inimă, boieri...

HATMANUL MIHU: Cine s-o ia mai întâi?

POSTELNICUL ALBOTĂ: Dumneata... (Arată p-un boier. Boierul tace.) Dumneata... (Arată p-un al doilea. Boierul tace.) Ei, dar cine?

TROTUȘANU: Să-i vorbim verde... Eu n-am de ce mă teme... N-am nici o dregătorie... Sunt în Sfat, dar sfatul meu nu-l ascultă... Din nenorocire, azi l-o asculta, nu l-o asculta... va trebui să se supuie...

POSTELNICUL ALBOTĂ: Și leșii, și tătarii, și muntenii, și turcii...

HATMANUL MIHU: Ce să facem împotriva tuturor?

POSTELNICUL ALBOTĂ: Ce-am jurat cu mâna pe Evanghelie...

SPĂTARUL ȘANDRU: Țara e-n primejdie de nu ne vom împotrivi...

TROTUȘANU: Chiar domnului!

HATMANUL MIHU: Împotriva tuturor ar fi o nebunie! Șam îmbătrânit și eu... Cu cât se înmulțesc anii, cu atât ai mai puțin... eh! De la început Bună ziua, măria-ta... Numai atât...

TOȚI: Da, da! (Se aude domnul venind din dreapta.)

Scena VI

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, hatmanul MIHU, pârcălabul LICIU, vistiernicul MATIAȘ, postelnicul ALBOTĂ, spătarul ȘANDRU, ceilalți boieri de sfat, și, mai în urmă, vornicul GROZA și un copil de casă. Împrejurul lui PETRU RAREȘ stau logofătul BALOȘ, pârcălabul LICIU și vistiernicul MATIAȘ.

TOȚI (unii zic: Bună ziua, alții: Să trăiești, măria-ta): Bună ziua, măria-ta! Să trăiești, măria-ta!

PETRU RAREȘ (concentrat): Bună?... Bună să vă fie inima... și toate inimile bune să trăiască... Am zis să trăiți cu toții, căci am zis să trăiască toate inimile bune... (Se uită la ei. Caută cu ochii.) Ah, ce păcat că nu sunteți...

HATMANUL MIHU: Prea puțini lipsesc, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Azi, când trebuie să luăm o hotărâre... hotărârea... căci una este!... Tocmai azi nu văd pe Crasneș... nici pe Cosma... De Crasneș aveam nevoie... Unde e?

SPĂTARUL ȘANDRU: E bolnav, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Unde e, am întrebat, n-am întrebat ce are...

POSTELNICUL ALBOTĂ: La moșia sa, la Miroslăvești...

PETRU RAREȘ: Departe d-aici?

HATMANUL MIHU: Ca la două-trei zile de drum, de nu sor fi desfundat drumurile...

PETRU RAREȘ: Și ce are?

SPĂTARUL ȘANDRU: Lingoare, măria-ta.

PETRU RAREȘ: L-ai văzut tu?

SPĂTARUL ȘANDRU: Nu, mi-a spus postelnicul Albotă.

PETRU RAREȘ (lui Albotă): L-ai văzut

dumneata?

POSTELNICUL ALBOTĂ: Nu, mi-a spus hatmanul Mihu.

PETRU RAREȘ (zâmbind): A!... Și dumitale, hatmane Mihu, ți-a spus logofătul Trotușanu... Trotușanu: Ba eu, nu, măria-ta... Nu l-am văzut...

HATMANUL MIHU: Eu l-am văzut... Era cu trei dulame de urs în spinare și dârdâia...

PETRU RAREȘ: De ce s-a dus? Doftorul Șmil l-ar fi căutat...

HATMANUL MIHU: Nu crede în doftori...

PETRU RAREȘ: Nu s-a mai cătat cu Șmil?

VISTIERNUCUL MATIAȘ: Ș-acum două luni... (Grupul boierilor de lângă Rareș se privesc între ei și-și exprimă indignarea contra hatmanului Mihu.)

HATMANUL MIHU (încurcat): Așa mi-a spus, că ar fi având la moșie o babă meșteriță...

PETRU RAREȘ: N-ar fi bine să-i trimit pe doftorul Șmil?

HATMANUL MIHU (tresărind): De... cu drumurile astea... trei-patru nopți prin păduri... și Șmil... fricos...

PETRU RAREȘ: Șmil fricos?... N-u-u-u!... Nu e fricos omul de treabă... Și Șmil e un om de treabă... Fricos e omul care ascunde... (Se oprește și-l privește.) Și Șmil n-ascunde decât ceea ce nu știe... Nu, nu, să-i trimit pe Șmil... (Bate-n palme. Mihu se schimbă la față. Vine din fund un copil de casă.)

COPILUL DE CASĂ: Porunciți!

PETRU RAREȘ: Te-am chemat... ca să te-ntorci înapoi (Copilul de casă vrea să iasă.) A, cine ți-a făcut ție veșmintele astea?

COPILUL DE CASĂ: Croitorii leși...

PERU RAREȘ: Îmi spusese alde Ivan că strânge în spate...

COPILUL DE CASĂ: Ba nu, îmi vin bine, măria-ta...

PETRU RAREȘ: E... (Îi face semn să iasă.)

Hatmane... (hatmanul tresare) te-ai sfătuit cu el?

HATMANUL MIHU (încurcat): Sfătuit?... Nu... Am vorbit...

PETRU RAREȘ: Vasăzică, nu moare...

HATMANUL MIHU: Nu...

PETRU RAREȘ: Păcat!... Adică ar fi fost păcat... Eu am auzit... Cine mi-a spus, cine mi-a spus... că apa de Dunăre se dă la lungoare? (Privește țintă la hatmanul Mihu, care se îngălbenește.)

HATMANUL MIHU: De Dunăre?... N-am auzit...

PETRU RAREȘ: Ei, ai auzit, ai auzit... de Dunăre... O! și turcii tocmai când e bolnav Crasneș năvălesc! (Se deschide ușa din fund și nu intră nimeni.) Poftim! Ușa se deschide fără s-o deschidă cineva?... O veste bună va intra pe ușa ceea... (Matiaș o închide.) E! să hotărâm!... D-ați fi copii, v-aș ascunde primejdia. Turcii, fără să-i îndârjim, vin dârji. Muntenii și tătarii pornesc din porunca sultanului. Leșii și litvanii sunt la trei zile de Hotin. Ungurii nu-mi răspund. Țarul, din fundul Moscovei, îmi îndrugă cuvinte de dragoste când mi-ar arde de puterea lui. De la miazănoapte, miazăzi, răsărit și apus, amenințați cu cotropirea. Ce să facem? O! mai trăiți vremile bătrâne și zilele de slavă de la Baia și de la Podul Nalt, fiți moldoveni neaoși, și vorbiți!

SPĂTARUL ȘANDRU: Adevărat... că turcii sunt 150.000, măria-ta?

PETRU RAREȘ: Adevărat...

SPĂTARUL ȘANDRU: Că Soliman însăși a pornit năvălirea?

PETRU RAREȘ: Adevărat!

SPĂTARUL ȘANDRU: Că leșii și litvenii ar fi vro 50.000?

PETRU RAREȘ: Adevărat!

SPĂTARUL ȘANDRU: Că muntenii au 10.000?

PETRU RAREȘ: Adevărat!

SPĂTARUL ȘANDRU: Că tătarii ar fi vro

40.000?

PETRU RAREȘ: Adevărat!

SPĂTARUL ȘANDRU: Și nouă, ajutor de nicăieri?

PETRU RAREȘ: Adevărat!

SPĂTARUL ȘANDRU: Atunci...

PETRU RAREȘ: Atunci?

SPĂTARUL ȘANDRU: ?...

PETRU RAREȘ (cu energie): Bine, spătare!

HATMANUL MIHU: Încotro am face față, spatele și coastele noastre ar fi deschise muntenilor, tătarilor și leșilor, or tătarilor, turcilor și muntenilor... Încotro ne-am întoarce, pieirea!... Și cu câtă oaste?

PETRU RAREȘ: Cu câtă ai mai lăsat, hatmane!

HATMANUL MIHU: Eu?

PÂRCĂLABUL LICIU: Da, da!

HATMANUL MIHU (lui Liciu): Bătrân neputincios!

PÂRCĂLABUL LICIU (trage sabia): Ești mai tânăr cu zece ani, am douăzeci de răni mai mult...

PETRU RAREȘ: Liciu!... Ți!... Când sabia vorbește, încetează Sfatul... Ți!... (Liciu se dă la o parte supărat.)

HATMANUL MIHU: Ș-apoi cine nu vede că ne vor strica țara, că copiii și nevestele noastre vor fi robite, că moșiile noastre vor fi arse...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Să arză!

PETRU RAREȘ: E!... Ți!... E!

HATMANUL MIHU: ...și averea strânsă risipită!

PETRU RAREȘ: E, atunci?

HATMANUL MIHU: ?...

PETRU RAREȘ (cu energie): Bine, hatmane!

TROTUȘANU: Mai bine n-am fi fost decât am fi, măria-ta. Nefiind, am fi tina ce călcăm în picioare, sau aburul ce se pierde în văzduh, or întunericul care învăluie lumea... N-am simți, n-am vrea, n-am suferi, în nimicul care se întinde printre lucrurile închipuite...

PETRU RAREȘ (cu nerăbdare): Ei, lasă sofiile astea... Ai fi un om de treabă de nu te-ar fi stricat învățăturile grecești...

TROTUȘANU (atins): Prea bine... Hî... Țara e mică, măria-ta, și din codrul boierilor n-a mai rămas decât câțiva seminceri. Sub seminceri se ridică codrul, dar stejarii sunt mărunți, că abia dau, și sunt cosiți de războaie... Țara e săracă... Țara e sărăcită!...

PETRU RAREȘ (concentrat): Am înțeles...

TROTUȘANU: Că d-ai vrea să ridici...

PETRU RAREȘ: Bine, bine, n-aș ridica...

VISTERNICUL MATIAȘ (către Baloș): Ce Dumnezeu, toți la fel?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Toți!

POSTELNICUL ALBOTĂ: Eu, măria-ta... de mi-ai cere capul...

PETRU RAREȘ: N-am ce face cu el!

POSTELNICUL ALBOTĂ: ...de mi-ai cere averea...

PETRU RAREȘ: N-am ce face cu ea!

POSTELNICUL ALBOTĂ: ...de mi-ai cere cinstea...

PETRU RAREȘ: Jertfa aceasta n-am cerut-o nimănui...

POSTELNICUL ALBOTĂ: ...ți le-aș da.. dar de mi-ai cere viața, averea și cinstea țării... nu ți le-aș da, măria-ta, că nu sunt ale mele...

PETRU RAREȘ: Bine, bine, postelnicule!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Oh! ca și ceilalți!

PETRU RAREȘ: A!... să mă iertați, fețe de boieri de sfat... până acum mi-ați mărturisit frica voastră...

HATMANUL MIHU: Frica?

PETRU RAREȘ: Da, frica!... Dar părerea voastră, nu...

HATMANUL MIHU: Să închinăm țara până o trece vijelia!

PÂRCĂLABUL LICIU: A!

PETRU RAREȘ: Și cui s-o închinăm?... Și la

turci, și la leși, și la tătari, și la munteni?... O! Moldovo, frunte și genunchi să ai, ca să te târască boierii la picioarele tuturor tâlharilor care te jefuiesc! (Intră Groza, cu veșmintele prăfuite, pe ușa din fund.) Groza! Nu v-am spus eu? Vestea bună!

VORNICUL GROZA (privește sfatul și pe domn): Ce e asta, măria-ta?

PETRU RAREȘ: Veste bună! Te cunosc după față...

VORNICUL GROZA: D-ar fi a voastră ca a mea...

PETRU RAREȘ: Spune Groza, dar mai repede...

VORNICUL GROZA: Tătarii ardeau satele d-a lungul Nistrului și erau gata să s-arunce asupra Moldovei. Într-o noapte căzui în spatele lor cu 6.000 de ostași. Câți dormeau, acolo au adormit de veci. Câți povesteau, acolo și-au sfârșit povestea. Arsei corturile. Pe robi i-am strâns sub Soroca și i-am pornit încoa... Am primit poruncă de la măria-ta să vin și-am venit... Ei, măria-voastră, ce faceți? Mă uit... fețele schimbate... Hatmanul Mihu parc-ar pândi un dușman, așa mi-aruncă căutăturile...

PETRU RAREȘ (prefăcându-se): Boierii vor să ne batem și cu turcii, și cu leșii, și cu litvanii...

VORNICUL GROZA: Și nu vrei, măria-ta?... Pe moașe-mea... că nu mi-a tăiat urechile, când mă născui, să nu fi auzit ce auzii!

LOGOFĂTUL BALOȘ: O! Groza, Groza!

VORNICUL GROZA (își ia sabia cu mâhnire): Și-o mai port la brâu?... Ține-o, măria-ta, mi-ai dat-o când m-ai făcut vornic, ți-o întorc când nu mai sunt nimic! Și să mi-o pui lâng-a bătrânului Ștefan, așa cum e, udă de sângele tătarilor, însemnată cu sângele leșilor, a sașilor, a nemților și a secuilor! (O aruncă.)

VISTERNICUL MATIAȘ: Ce faci, Groza?

VORNICUL GROZA: Mă duc la călugărie, poate-oi afla de ce pe prapurul Moldovei stă

sfântul Gheorghe, căci nu mai știu!

PÂRCĂLABUL LICIU: Așteaptă, Groza!

VORNICUL GROZA: O! și măria-ta ești vesel?... Vai! nu mai am domn!... Mă iartă, măria-ta, mă înăbuș aici!

PETRU RAREȘ: Dar sunt... 150.000 de turci!

VORNICUL GROZA: Cin-i numără?... Ș-am să mor de 150.000 de ori? O! cu cine vorbesc? Tu ești Petru al Răreșoaiei, fiul drept al lui Ștefan cel Mare și voievodul Moldovei?

LOGOFĂTUL BALOȘ: O! Groza!

VORNICUL GROZA (biruit de durere): Vă cer iertare! Fie-vă milă de mine, un biet ostaș, un biet năuc, ajuns la vreme de bătrânețe pe gura copiilor și de râsul lumii!... De când sunt n-am plâns! (Plânge.) Lăsați-mă să plâng... uiu-iu... păcatele mele, măiculiță!

LOGOFĂTUL BALOȘ (mustrător, către Petru Rareș): Măria-ta...

PETRU RAREȘ: Ei, boieri, ce ziceți?... Și ce-ați zice dacă i-aș spune adevărul?

VORNICUL GROZA: Adevărul?... Care adevăr?

PETRU RAREȘ (scârbit, arătând spre grupul Mihului): Boierilor le e frică, nu domnului!

VORNICUL GROZA: Ce e?... Na! (Le dă cu tifla.) Am pentru cine muri, am cu cine trăi! (Îmbrățișează pe Petru Rareș.)

PETRU RAREȘ: E, apropiați-vă și ascultați. Să judecăm. Cu cine să ne batem?... Pe tătari i-a zdrobit Groza...

HATMANUL MIHU: Tătarii se vor face la loc.

VORNICUL GROZA (cu mânie): Ce?

PETRU RAREȘ: Țî!... Groza!... Să zicem că da, dar le trebuie vreme. Vasăzică, deocamdată, liniște la răsărit. Cu leșii merge altfel. Sunt la porunca lui Tarnovski. Îl cunosc, mă cunoaște. M-a bătut o dată, l-am bătut de trei ori. Vrem pacea și unul, și altul. Și pacea pe care ne-o dă Tarnovski este aceea a lui Ștefan cel Mare. Nu ne umilește. Vasăzică, la

miazănoapte, liniște. Secuii vor sta cuminte. Știu ce-au pătimit de la mine și din mâinile lui Groza.

VORNICUL GROZA: Că n-am îmbătrânit destul! Mai e ceva vârtute în oasele astea!

PETRU RAREȘ: Vasăzică, și la apus, peste munte, liniște. Muntenii se vor învârti pe la Crăciuna, se vor face că vin în ajutorul turcilor de teama sultanului. Am scris voievodului Radu. El nu uită că s-a suit în scaun cu sprijinul meu și că turcii vor sta ce vor sta și se vor întoarce îndărăt, iar Moldova va sta pe loc, prietenă au dușmană Munteniei. Și Radu mi-a răspuns ca unui frate mai mare. Vasăzică, la miazăzi nu e decât puterea padișahului.

TROTUȘANU: 150.000... he-he!

PETRU RAREȘ: Turcii au nevoie de o lună și jumătate până s-ajungă aici! Drumuri grele, necunoscute, ape, păduri ca peria... În vremea asta, noi n-am putea strânge 40.000 de ostași călări pe cai mici și iuți?

HATMANUL MIHU: Nu, nu putem, măria-ta.

PÂRCĂLABUL LICIU: Și de ce nu?

HATMANUL MIHU: A sărăcit țara.

VORNICUL GROZA: Și te-ai îmbogățit tu!

PETRU RAREȘ: Ei, ți, Groza!... Am fi avut 15.000 și nu ne-am fi îngrijit decât de rămășiță dacă hatmanul Mihu n-ar fi trimis pe ostași pe la casele lor...

HATMANUL MIHU: De nu s-ar fi dus fără voia mea...

VORNICUL GROZA: Și tu ești hatman?

HATMANUL MIHU: Sunt! Și pe Ștefan l-au părăsit ostașii în ajunul bătăliei de la Războieni!

PETRU RAREȘ: Bine, 40.000, nu, dar 30.000? Dar 20.000?

HATMANUL MIHU: Și ce să facem cu 20.000?

VORNICUL GROZA: Să murim pentru țară, lege și domn!

PETRU RAREȘ: Douăzeci de mii de ostași hotărâți va da Moldova la chemarea domnului ei!

Vom aprinde focurile, vom trage clopotele, vom trimite pe vătămani cu porunca și pe pristavi să strige că Petru e la ananghie... și țara, căreia i-am pus județi cinstiți, va fi dreaptă cu soarta ei și-a alesului ei. Din 20.000 de ostași, rup eu 7.000 și mă cobor ca vântul unde au bulucit turcii. Îi chinuiesc, nu-i las să doarmă, nici să mănânce, nici să se roage. Năvălind ca la bătălie și înturnându-ne ca de spaimă; făcându-ne nevăzuți și ieșind la miezul nopții ca stafiile; în inima lor și-n inima codrului; nicăieri și pretutindenea... Așa să-i târăsc până la munte, flămânzi și nedormiți! Voi arde satele pe unde au să se verse; voi trage oamenii în sus; voi otrăvi fântânile; voi pustii și nu voi lăsa în urmă decât pe bătrânii șireți care să le rătăcească căile. O! cunosc țara ca-n palmă, cu drumurile, cu ascunzătorile, cu întunecimele, cu văgăunile, cu apele, cu pământurile tari și cu fânețele ce-acoperă pământurile care înghit pe călăreți, și pe pușcași, și pe cărăuși, cu poverile lor! Eram mic când mă luă Ștefan cel Mare în desaga de la oblâncul șeii și-mi zise: Bagă de seamă, băiete, bagă de seamă, c-ai să fii ostaș... și cu ce vezi vei birui, nu numai cu ce vei fi. Și șuiera cântece vechi, și râdea, și codrii sunau de hohotul lui... Nu știam că mi-era tată când mă învăța să cunosc pământul din care ieșim cu toții!

VORNICUL GROZA: Vom apăra moșia urmașilor noștri!

VISTERNICUL MATIAȘ: C-așa zice vodă!

PÂRCĂLABUL LICIU: Și vorbele lui, ca picăturile de ceară de la picioarele Preacuratei!

PETRU RAREȘ: Voi mă veți aștepta în Cetatea Neamțului cu 13.000 de suflete. Vin, ne unim și în sus. Lăsăm la dreapta Războieni, și pe apa Pipirigului în sus, spre Dolea, până unde se închide valea. Dărâmăm copacii și ridicăm o cetate. Aci se vor înfunda turcii aduși de hărtașii noștri. Și ne vom izbi cu ei, care nu-și vor desfășura oastea din pricina locului. De nu vor lua cetatea, vor fi biruiți,

de vor lua-o, câți din noi vom scăpa ne vom sui la munte și vom coborî în albia Bistriței. Vom sta pitulați, la pândă, hoțește, și ne vom arăta iarăși când ei se vor scurge. Îi vom lovi pe furiș, îi vom repezi în bahne și-n iazuri, îi vom înghesui la Dunăre, și-o vor trece mai degrab la-ntors decât la năvălire... (Emoționat.) Așa să ne ajute Dumnezeu, mântuitorul, ca să scăpăm țara de furnicarul păgânilor! (Baloș, Groza, MATIAȘ și Liciu, care în tot timpul aprobă pe domn, se închină. Ceilalți boieri stau în cumpănă.)

HATMANUL MIHU: Dar nu încăputăm nici 20.000, măriata.

PETRU RAREȘ (emoțiunea crește): Cum?... Atât să se fi sleit puterile Moldovei sau să fi săcătuit vlaga din voi? Cenușă să fie amintirile vechii slăviri? Nu vă trageți din Știbor, din Cânde, din Dobrul, din Gangir, din Gotcă, din Dajbog, din Oană, din Gherman, din Boldur, din Arbore și din Cărăbăț năprasnicul? Sufletul lor să fi pierit înainte d-a muri și să nu fi trecut nimic urmașilor lor? Și cu ei să se fi înmormântat credința și mândria, aceste puteri pe care se sprijină neamurile care vor să trăiască?... A! nu vă închipuiți că turcii vor cruța hoiturile plecate în țărână! Vor trece peste voi cum trec tătarii peste bătăliile pustiului! Vă vor robi, pe voi și copiii voștri, și cu femeile voastre vor împodobi haremurile de la Stambul! Vor arde casele voastre, vor dărâma cetățile și vor preface în geamii bisericile creștinești în care s-au închinat părinții, moșii și strămoșii voștri!... De vă e teamă... vă voi arăta eu ce ușor e să mori în rândurile vitejilor!... D-aveți altă socoteală... alta!... întoarce-vă-ți, până mai e vreme, și vă voi primi cu dragostea cu care domnul nostru Isus Hristos a primit oile cele rătăcite... Și ce voiți să fac eu?

HATMANUL MIHU (abia îndrăznind): Ce vom face și noi...

PETRU RAREȘ (izbucnește): Oh! a murit, a

murit Petru Rareș!... Și el n-a fost fratele lui Bogdan, n-a fost fiul lui Ștefan cel Mare, n-a fost strănepotul lui Alexandru cel Bun, nici urmașul Mușatinilor! V-a mințit, v-a înșelat, și voi, ca niște copii, ați crezut în basmele pe care vi le-a spus el...

VORNICUL GROZA: Măria-ta!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Măria-ta!

PETRU RAREȘ: Aduceți coroana cea cu cinci ramuri a Moldovei și puneți-o pe capul Hatmanului Mihu, și cu ea în cap să cadă la picioarele padișahului!... O! căci vă cunosc așa de târziu! (Pune mâna pe sabie.) Un zgârcit, un arbănaș, un muieratic, o minte goală plină de întunecimi grecești, un îngâmfat, un bețiv, un netot, un prost... o ceată de nimic... Unii fricoși... și-alții... vânzători!

VORNICUL GROZA (trage sabia): Vânzători?

PETRU RAREȘ: Ascultați!... Tu, hatmane, ai zis că Crasneș a plecat bolnav la moșie, că i-ai vorbit... Așa e? Așa e?...

HATMANUL MIHU (plecând capul): Da...

PETRU RAREȘ: E, Crasneș a plecat tiptil din Suceava, mai sănătos ca mine și ca voi... Tu, hatmane, n-ai voit să trimit pe doftor la el la moșie... Așa e... Așa e? (Pune mâna pe sabie.)

HATMANUL MIHU (umilit): Da...

PETRU RAREȘ: Știți de ce?... Fiindcă nu e la moșie!

VORNICUL GROZA: Dar unde e?

PETRU RAREȘ: La Soliman, să i se închine! (Baloș, Groza, Matiaș, Liciu și Trotușanu scot un a! a! de scârbă.)

PETRU RAREȘ: Ascultați, în sfârșit... Hatmanul m-a părăsit pe când mă băteam cu leșii; s-a întors la Suceava; a stricat oastea peste care-l pusesem; a spăimântat-o și i-a dat drumul, păstrând abia 2.000 din 10.000 de viteji și de voinici. Și astăzi a mai risipit încă 1.000, rămânând numai c-o mie sub zidurile castelului, toți credincioși și jurați să fie ai lui... (Mihu vrea să

tăgăduiască.) Nu e așa?... Nu e așa?... Chelarul Hârea te-a auzit punând la cale cele ce-ai făptuit... (Îl apucă mânia.) Și pământul nu se cască, să te înghită de viu? (Petru Rareș trage sabia, o învârtește pe deasupra lui Mihu, și-l izbește la ureche. Mihu tresare și pune mâna unde l-a izbit. Sângele-i curge.)

MAI MULȚI BOIERI (spăimântați): A! a!

PETRU RAREȘ: Cu sabia lui Ștefan cel Mare l-am crestat la ureche ca să se cunoască că nu e din neamul moldovenesc!... Ah! prieteni credincioși... Moldova piere cu zile, căci boierii nu vor nici să biruiască, nici să fie biruiți!

Actul V

Munți înalți, precipiții rupte; stânci rostogolite; nu e nici o cărare; masivul din față, pe alte masivuri. În fund se vede cerul albastru și limpede, tăiat de ascuțișurile munților.

Scena I

OANA, GENUNEA, HÂREA, pe masivul din față; spre dreapta, PETRU RAREȘ, dormind pe o stâncă c-un sucman sub căpătâi, cu sabia pe piept, cu opinci în picioare și cu o pălărie de plăieș aruncată într-o parte.

GENUNEA: Doarme...

OANA: Somnul drepților...

HÂREA: Ș-al prigoniților.

GENUNEA: De patru nopți n-a închis ochii...

HÂREA: De patru nopți n-a închis ochii?

GENUNEA: De câte ori zicea: Aici odihnim, ne-au pierdut copoii urma, ne așezam jos, rupți de oboseală, și adormeam. Eu visam. Și când visurile se încruntau, mă deșteptam... Unde e castelul? Unde e Corbea? Unde e domnul? Cine a suflat și i-a risipit?... Vedeam pe domn, și simțeam soarta neînduplecată și pedeapsa noastră cumplită. Și lacrimile-mi curgeau binișor, că de m-apuca suspinele, le sugrumam și le înghițeam în mine. Și de amărăciunea lor, sufletul meu se otrăvea și uitam, o clipă, pe cine plâng și de ce plâng... Dar un glas ars mă trezea din această toropeală... Plângi, Nunea? Tăceam. Și iarăși: Poți să plângi? Eu nu pot. Întindeam mâna, și el mi-o lua în mâinile lui. Adormi, doamne! Dacă aș putea... Să nu deșteptăm pe ceilalți. Nu mai zicea nimic. În întunericul nopții două văpăi se stingeau și s-aprindeau până se albea luceafărul dimineții și s-afunda în revărsatul zorilor...

OANA: Ființă nefericită, ș-aș fi putut să fiu cea mai fericită!... Fata lui Ștefan ce Mare, fără să știu; când aflai, apuse soarele Moldovei... Sora lui Petru Rareș, fără să știu; când aflai, îl înghiți surghiunul și străinătatea... Dădaca nepotului meu; când ajunse mare, ucise pe soțul meu... După o viață

întreagă, Petru se întoarse... Îi puseră coroana pe cap și-l suiră în scaun. Și acum, iată-l, flămând, însetat, izgonit și întins pe piatră... Ah! spuneți-mi, cât aș fi fost de fericită și cât sunt de nefericită?

HÂREA: De care să-mi fie mai milă? De Oana, care suferă de lovituri adevărate, sau de Genunea, care îndură pe cele închipuite, ca și cum ar fi adevărate? De Oana, care a albit în dureri, sau de Genunea, care abia a început durerile?

GENUNEA: De Oana mai mult, căci multe a suferit...

OANA: De Nunea mai mult, căci multe are să sufere...

GENUNEA: Eu sunt tânără și pot răbda...

OANA: Eu sunt albă, nu mai am puteri, și-n curând voi închide ochii... Eu sunt la sfârșitul și tu la începutul necazurilor...

HÂREA: Duhul răzvrătirii, ca o molimă, de la boieri, la țărani. Că zise domnul: V-ați săturat de mine, oameni buni? Să găsim altul mai norocos, dar nu vă lăsați să vă biruie, stând cu mâinile în sân. Și prostimea, întețită de cei de sus, răspunse: Ci ca ho! că nu ne mai batem!...

GENUNEA (arătând pe Petru Rareș): Se învârti. Să nu-l trezim. Uitați-vă la el... Mâinile julite... cucuie pe frunte... Opincile sparte... În locul coroanei cu cinci ramuri, o pălărie de plăieș cât roata carului, în locul buzduganului domnesc, o ramură de fag cioplită din bardă... Doar sabia... pe care să puie o mână tremurătoare... și în care înclește pumnul lui de oțel d-odinioară... Cum și-o strânge la piept... o odihnește pe sufletul lui de viteaz!... Nu mai plânge, Oană...

OANA: Știu că nu-mi folosesc lacrimile... Aceasta am învățat-o de demult...

GENUNEA: Și eu o învăț acuma și parcă aș fi știut-o de când lumea...

HÂREA: Or că ți-i plânge pe cea dintâi durere, or că ți-i plânge pe cea din urmă, lacrimile sunt deopotrivă de amari, de nu sunt prefăcute... Să nu

se deștepte domnul...

GENUNEA: Odihna îi face bine...

HÂREA: Un om care s-a odihnit pe scaunul domniei nicăieri nu mai găsește odihnă, ci pretutindeni puteri noi să-și plângă norocul...

OANA: Eu nu blestem pe cei răi...

HÂREA: Dumneata ești bună, doamnă...

GENUNEA: Și cu ce s-alege din bunătatea ei?

OANA: Taci, Nunea, nu mânia pe Dumnezeu...

GENUNEA: Și ce mi-ar mai face mânia lui?

OANA: Să nu dea Dumnezeu cât poate răbda omul...

GENUNEA: Mai mult n-aș mai răbda...

HÂREA: Și ce-ai face, Nunea?

GENUNEA: Știu eu?...

OANA: Ea nu știe și e un mare bine... O! d-ar ști omul de mai nainte câte i se va întâmpla, omenirea s-ar stinge...

GENUNEA: Pentru doi mi-aș fi pus viața... Unul mă iubea pe ascuns, pe altul îl iubesc pe față... Unul mi-a mărturisit înainte d-a muri și n-am putut să-l scap ș-o parte din inima mea mi-am îngropat-o alături... Pe celălalt îl iubeam ca o roabă în strălucirea lui de sfânt, și ca o roabă, fără puteri, îl privesc odihnindu-se pe stâncă, ca un vultur căzut din lumina văzduhului... Eu am fost pripită... La mine durerea n-așteaptă vechimea... (Și-acoperă fața.)

OANA: Mititica! Și încotro logofătul Baloș și Mogârdici?

Hârea: Se lăsară pe coastă la vale, cu ciutura, s-aducă apă de la un șipot ce țâșnește din munte...

GENUNEA: Hârea... vezi, nu vin?... (Hârea se duce pe coasta din stânga.)

HÂREA: Iacă... vin... Logofătul Baloș înainte și după el Mogârdici, apăsând pe piciorul stâng și ridicând din umărul drept, parc-ar da brânci cuiva...

OANA: Mogârdici?... Minunat suflet!

GENUNEA: Și vesel totdeauna...

HÂREA: E, de câte ori nu plânge pe ascuns... Și te face să zâmbești și-atunci. Ce, plângi, Mogârdici? Ba vezi că nu! De ce? Mă întrebi de ce? N-am de ce? Mai bine mă omora Ștefăniță când mi-era frică de moarte decât să nu mor când mi-e frică să trăiesc... De ce nu mă strânse de gât Maria cu mâinile ei ca buturile de porc!... Aș fi închis ochii... și eah! (scoate limba) și n-ajungeam să jelesc pe bunătate de domn prin văgăunile săcuiești...

GENUNEA: Om de credință și credincios...

Scena II

OANA, GENUNEA, HÂREA, logofătul BALOȘ și MOGÂRDICI.

MOGÂRDICI: Sosirăm și noi... Eu cu căușul gol și marele logofăt cu ciutura plină...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Până i-am luat-o din mână... A trebuit să-i spui că eu sunt logofătul Baloș și el Mogârdici...

MOGÂRDICI: Miașul Mogârdici, stăpâne... Și d-a veni iar domnul de colo... maică, maică!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ar fi vărsat-o pân-aici...

MOGÂRDICI: De ce?

LOGOFĂTUL BALOȘ: De... Și el abia-și târăște piciorul...

MOGÂRDICI: Și care ostaș se ținea după mine?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Da, da, dar pe cal...

MOGÂRDICI: Este!... Î... că mă făcu mama într-o doară... Doarme domnul?... Să doarmă... îi face bine... Că de mă făcea mama deplin, întreceam și pe Groza... Ea, ca femeie, s-a zgârcit d-un crac... Doarme domnul?... Las să doarmă... A mai dormit domnul cu capul pe piatră, dar când se deștepta se simțea domn... Să nu se deștepte... (Se dezbracă d-o haină.) Ia să șezi dumneata, jupânească Oană, pe sucmanul ăsta... că de odihnești oleacă, îmi trece și mie...

OANA: Mulțumim, Mogârdici...

MOGÂRDICI (se dezbracă și de a doua haină și rămâne în cămașă): Și dumneata, Nunea moșului, p-astălaltă...

GENUNEA: Mulțumim, Mogârdici, nu... Dumneata să rămâi în cămașă?

MOGÂRDICI: De câte ori n-am rămas eu și fără cămașă... și-mi era bine!... Șezi, te rog, că-mi ia cu mâna... Așa... Uite, Nunea, când ne prinde

din senin aceeași peiște, ne facem mai buni, mai deopotrivă, ca niște frați, și ajutorul oricui ne micșorează necazul...

GENUNEA (arătând lângă ea): Și dumneata colea...

MOGÂRDICI: Acolo, Nunea, acolo?

GENUNEA (îi arată poala): Și să pui capul aici...

MOGÂRDICI: Eu să pui capul acolo?

GENUNEA: Nu ne simțim ca niște frați?

MOGÂRDICI (și râde și se uită la Baloș): De...

LOGOFĂTUL BALOȘ: De ce nu?

MOGÂRDICI: Vrei să rămân într-o ureche?

Hârea: Te întorci și p-ailaltă...

MOGÂRDICI: Așa... să nu mai aud de nici una... Ce să facem? Să zicem că glumim și noi...

OANA: Da, Mogârdici, da...

MOGÂRDICI: Că de s-o deștepta domnul ca ieri... ne trimite la urma noastră... Și frigurile nu-l mai lasă...

GENUNEA: Ieri n-a dormit... și de patru zile în șir...

MOGÂRDICI: Nu închidea ochii, Nunea?

GENUNEA: Ba da... ca să dormim noi...

MOGÂRDICI: Și eu, care dormeam dus... Se cunoaște țăranul...

OANA: Țăran, boier, un suflet este...

MOGÂRDICI: Dacă n-ai abur ca câinele de Mihu...

OANA: Dumnezeu să-i ierte păcatele...

MOGÂRDICI: Dumnezeu să facă una ca asta?... He, d-a veni iar domn... ăla de colea... Adu-l, Doamne... Să mă văz iar călare... și de l-aș ierta... să fiu eu Mihu și el Mogârdici. (Petru Rareș se-nvârtește și scoate un geamăt.)

OANA: Ia! (Sar în picioare și se apropie de Rareș.)

GENUNEA: Visează... Așa striga pe Cirimuș...

OANA: Omul de fapte cu visele s-a ales... Înainte, ce visa deștept i se izbândea, acum, ce

visează în somn doar în somn să i se izbândească...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Se scutură...

Hârea: Se deșteaptă...

MOGÂRDICI: Haiti!

PETRU RAREȘ (se deșteaptă și se uită în toate părțile): Unde sunt!

MOGÂRDICI: Stăpâne...

PETRU RAREȘ: Eu, stăpân?... O, nu mai stăpânesc nimic!... Știu unde sunt... Repede se-ntoarce fața visului, de te prigonește urgia cerească!... Ce puțin dură arătările închipuirii ca și domnia mea... Mi-e sete... o sete care nu se potolește...

OANA: Poftim, frate, căușul cu apă proaspătă.

PETRU RAREȘ (făcându-se că glumește): Nu tu, Oană, paharnicul Mogârdici...

MOGÂRDICI: Mă făcuși paharnic?... (Aparte.) S-a odihnit... Să vedem... Ține, doamne, potirul săpat în argint, cu o mireasă adormită și c-un drac de copilaș șiret săgetând-o, pe care ți-l trimise Ferdinand, craiul Ungariei și fratele chezarului Carol...

PETRU RAREȘ (ia căușul și soarbe): Apă rece, vorbe calde, inimă bună... Stai, Baloș...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Să stau, măria-ta.

PETRU RAREȘ (supărat): Hî, măria-ta!... Nunea, ce frumoasă ești!

NUNEA: Aș, zici, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Și tu?

GENUNEA: Ce, măria-ta?

PETRU RAREȘ: Ce urâtă ești, Nunea!

GENUNEA: Dacă, și sunt roaba măriei-tale!

PETRU RAREȘ: Nu mai sunt robi de când m-am dezrobit de domnie...

MOGÂRDICI: Iar se-ncurcă țele... Să m-amestec... Dormiși olecuță...

PETRU RAREȘ: Dormii și-mi pare rău că n-am adormit...

MOGÂRDICI: Hî-hî... cum nu? (Încet.) Ce uitătură are, și ce glas, ca și cum ar ieși dintr-o

peșteră... Mă zăpăcește... (Tare.) Cerul fără pic de nori...

PETRU RAREȘ: Eu fără pic de putere și tu fără pic de minte...

HÂREA: Cu Mogârdici ai dreptate, cu măria-ta...

PETRU RAREȘ: Măria-ta, Hâreo!

LOGOFĂTUL BALOȘ (lui Hârea): Dă-te la o parte...

OANA: Mai odihnește-te, frate... Drum lung și greu...

MOGÂRDICI: Și opincile, sparte... De două zile mă rog să le schimbe cu ale mele...

PETRU RAREȘ: De mi le-ai da fără să le scoți din picioare, bine...

MOGÂRDICI: Să ți le dau cu picioarele...

PETRU RAREȘ: Și mâinile, și capul... Să fiu Mogârdici sadea... N-aș mai avea vedenii... Ce striga bătrâna Docla când părăsii castelul?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Nu știu, măria-ta.

MOGÂRDICI: O vraiște, că nu se mai auzea nimic... Eu, călare, cu sabia scoasă... Loc, loc, dobitoacelor, că trece vodă...

PETRU RAREȘ: Că fuge vodă... ah!

GENUNEA: Când trecui pe lângă ea, striga, ca scoasă din fire...

PETRU RAREȘ: E, e...

GENUNEA: ...N-am să mor până nu s-o întoarce... Îl scapă pescarii, că e d-ai lor...

PETRU RAREȘ (repede): Să îngrijiți de Docla... Să n-o doară nimic!

MOGÂRDICI: N-ai grijă, măria-ta... Ce s-o mai doară?

PETRU RAREȘ: N-a zis ea, acum patru ani, că mă voi întoarce și biruitor și biruit?

MOGÂRDICI: Așa e...

PETRU RAREȘ: Tu nu erai acolo...

MOGÂRDICI: A... a... Așa e...

OANA: Parc-a zis...

GENUNEA: Da... da...

PETRU RAREȘ: Voi erați acolo... Și cum mă-ntoarsei de pe Cirimuș?... O! dar e mai ușor să ghicești nenorocirile celui mai norocos om decât o clipă de fericire a celui bătut de urgia soartei!... Sunt o amintire din ceea ce am fost, și-n curând se va șterge din minte orice amintire... Nu sunt pe munte, ci în fund, la poalele muntelui... Nu-l urc, căci m-am rostogolit din vârful lui... Am fost om, și norocul m-a făcut și mai om... Mă dor mâinile, picioarele, fruntea... Mâinile îmi tremură, picioarele abia mă mai țin și sub frunte nu mai am nimic!

GENUNEA: D-atâtea zile de când umbli prin munți...

PETRU RAREȘ (îl tremură frigurile): Mai mult voi simțiți greutatea trupului meu... O! d-ați cunoaște și pe aceea a sufletului meu!... Când pustiul mă împresură, eu nu mai eram!... Strângeți-vă împrejurul meu, umpleți golul, înmulțiți-vă, că vin vedeniile deșarte și mă turtesc fără milă!... Nunea, adu mâna ta...

GENUNEA: P-amândouă, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Și tu, Oană...

OANA: Ți-aș da ființa mea întreagă dacă aș ști că din nimicirea ei ai afla vro slabă mângâiere!

PETRU RAREȘ: Și p-a ta, Mogârdici...

MOGÂRDICI: A mea? E cam roasă, și cu bătături...

PETRU RAREȘ: De mult ce-ai bătut cu ea... (Îi cată în palmă.) Tu ai să mori de moarte bună...

MOGÂRDICI: Cu sabia-n mână și pe cal... Hî-hî... Să mă slujească vlădica din Vad... Și să mă plângă Maria din Feldioara, dacă n-or fi jelit-o alții pe ea...

PETRU RAREȘ (Genunii): Tu ai să te măriți c-un spătar...

GENUNEA: Ca Șandru?... Oh!...

PETRU RAREȘ: Ba nu... c-un miaș de viteji...

GENUNEA: O! bietul Corbea!

PETRU RAREȘ: O, biată Nunea! Și l-ai fi

iubit?

GENUNEA: L-aș fi iubit!

PETRU RAREȘ: Cât de mult?

GENUNEA: Cât iubea el pe domn și pe țară!

PETRU RAREȘ: O! l-ai fi iubit mult... Hârea, un căuș de apă...

HÂREA: Poftim, doamne...

PETRU RAREȘ (după ce bea): Mulțumim... și să mulțumești și tu maică-tei că te-a făcut om de credință... Ești ca un paloș bun care nu cade din mâna pe care-a încăput... Baloș... (Îl tremură frigurile.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: Măria-ta?

PETRU RAREȘ: Ce vrei?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ce vrea măria-ta.

PETRU RAREȘ (se ridică pe coasta din dreapta): Eu?... Nimic... Ce vreau nu se poate și ce se poate nu vreau... Vezi tu colo, departe, departe... cât cuprinzi cu ochii... și mai departe... unde joacă zarea și s-amestecă fața cerului cu a pământului... și mai departe... dincolo de Siret și de Prut, până-n malurile Nistrului?...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Văd, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Ce vezi?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Trâmbe de dealuri și câmpii ce se pierd în pustietăți...

PETRU RAREȘ (îl zguduie frigurile): Eu văd cetăți, orașe și sate, dealuri și văi, și păduri și codri, și livezi și ape prinse în opusturi , și râuri slobode curgând în mare... și corăbii cu catarguri înalte și ascuțite, și furnicai de oameni... și de vite... și, peste toate, soarele, apunând, întinde poleiul său ușor și nemărginit! (Oana și Genunea pleacă capul și plâng.) Văd Moldova, Baloș, pe care am iubit-o, am apărat-o, am slujito, am înțeles-o în ce-a fost și ce va să fie, căci sunt copilul unui viteaz zămislit în clipele de iubire cu Maria, soția majerului Rareș... În mine sunt spetele Mușatinilor și spetele norodului topite întruna... În mine au fost... Nu vezi un mormânt? Încotro te

uiți?... La mine?... Aci e sicriul gol... Acolo e sufletul meu, și peste el toarnă țărână și-l acoperă de veci!... Oh! dați-mi-l pe el și mă luați pe mine! Din el ați mâncat, v-ați adăpat și v-ați îmbogățit, pentru ce vă lepădați de el și pentru ce-l batjocoriți?... Ce-a fost lumină, și putere de jertfă, și de nălțare, ce-a fost vecinic acolo a rămas, în prada năimiților, ce e slăbiciune, putregai și trecător adus-am cu mine pe vârfuri de piatră uscată... Și nu mi-ați lăsat decât amintirea frumoasă a vremurilor mari, pentru ca să simt cât e de cumplită rușinea căderii!

OANA: Măria-ta!

GENUNEA: Măria-ta!

MOGÂRDICI (dându-și cu pumnii în cap): Mai bine mă strângea de gât Maria...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Olecuță de apă, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Acum îmi dai apă? După ce m-am mistuit? Ce-a rămas din mine? Câteva grinzi negre... Încolo, scrum... Ți se pare c-ar mai ieși fum? E cenușă învârtită de vânturi... Am cap ca să port pălărie, iar nu coroană; am ochi ca să plâng, nu ca să văd; am mâini ca să mi le frâng, iar nu să poruncesc; am picioare ca s-alunec, iar nu ca să-ncalec; am umeri ca să anin sucmanul acesta, iar nu să port mantia domnească; vorbesc ca să-mi povestesc nenorocirile, iar nu ca să cârmuiesc oștile și norodul; și am sabie nu ca s-o trag, ci ca să sprijin pe ea hoitul netrebnic al copilului lui Ștefan cel Mare.

MOGÂRDICI: Lasă-te jos puțintel, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Nu sunt destul de jos? Cât să mă pogor? Că d-ar încăleca munții unii peste alții și eu aș încăleca pe deasupra lor, tot m-aș simți adâncit în pământ, cât ar fi de la pământ până la vârful munților!

MOGÂRDICI: Să te odihnești, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Să se odihnească cine trăiește, morții n-au nevoie de odihnă!... (Genunea,

plângând, îi sărută mâinile.) Tu?... Săruți închipuirea ta sărutând mâinile care împărțeau pieirea și binefacerile!

GENUNEA: Ș-acum mă mângâie ca și altădată...

PETRU RAREȘ: Crezi tu?

GENUNEA: Cum cred într-unul Dumnezeu cel de o ființă și nedespărțită!

PETRU RAREȘ (iluminat): Căci eu purced de la tatăl, și cine e împotriva mea împotriva lui este, și tatăl e viu, și cine mă izbește, izbește pe tatăl, și cine izbește pe tatăl ridică mâna împotriva neamului, și mâna i se usucă și cade-n țărână...

LOGOFĂTUL BALOȘ (cu lacrimile în ochi): Stai, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Cum de nu s-au uscat mâinile lor ridicate împotriva mea, și-a tatălui meu, și-a străbunilor mei?... Oh! am friguri, Oană... Friguri, Genunea... Aici ne vom despărți...

MOGÂRDICI: Și eu să rămân singur?

PETRU RAREȘ: Cine? tu sau eu?

MOGÂRDICI: Și eu, și măria-ta... Și unde să mă duc și un să te duci?

PETRU RAREȘ: Tu încolo și eu încoace... Tu-n Moldova și eu în secuime. Tu să mănânci azimă caldă, frământată cu apă de la fântâna din Suceava, și eu, de-oi mai fi, să rod pâinica uscată a străinului, muiată cu lacrimile mele amari!

GENUNEA: Să mă despart? Niciodată!... Când te-i despărți măria-ta de sabie... (Petru Rareș o privește lung și face o mișcare din cap ca și cum ar zice bine.)

PETRU RAREȘ: Uf! mi-e cald!... Vă sunt domn or umbra caraghioasă a fostului domn?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ne-ai fost, ne ești, ne vei fi!

PETRU RAREȘ: Așa.. Suntem la sfat... Tu, Baloș, ce să fii? Ce ești, afară dacă nu mi-ai lua locul... A! grozav te-ai păcăli!... Tu să-mi fii spătar...

MOGÂRDICI: Eu? Spătar șchiop?

PETRU RAREȘ: Tu, Oană, vornic... Tu, Genunea... logofăt e tat-tău... să fii hatman și portar al Sucevei...

GENUNEA: În locul lui...

PETRU RAREȘ: Da...

GENUNEA: Mai bine ostaș ca hatman...

PETRU RAREȘ: Ostașii nu intră-n Sfat...

GENUNEA: Paharnic...

PETRU RAREȘ: Prea bine, paharnic... Înainte de Sfat... Paharnice, dă-mi un pahar de Tokai...

GENUNEA (îi dă cu milă căușul cu apă): Poftim, măria-ta!

PETRU RAREȘ (gustă): Vinul tău e apă goală, și paharul tău e de lemn scobit ca jghiabul din care s-adapă vitele. Apa ta e vie și răcoritoare și căușul miroase a brad proaspăt de lângă Suceava! Niciodată apa n-a fost mai bună ca cel mai bun vin, și căușul mai frumos lucrat ca cornul de aur al chezarului, căci nici un stăpânitor al pământului n-a fost slujit de un paharnic c-o inimă mai bună, c-un chip mai luminos și c-o mână mai fermecătoare... Ah!... e cald... am căldură...

GENUNEA (rugător): Spală-te pe obraji, măria-ta... eu îți torn...

PETRU RAREȘ: Tu?... Toarnă-mi... (Se spală.)

GENUNEA: Și pe gât, pe după urechi... așa...

PETRU RAREȘ: Dă-mi, paharnice, un ștergar cu marginile alese-n fir de aur...

GENUNEA (caută): Nu găsesc, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Nu e un ștergar în tot castelul Sucevii?

GENUNEA (își ia broboada de la gât): A! am găsit!

PETRU RAREȘ (se șterge): Nici smirna, nici tămâia din Arabia n-ar mirosi așa de aromitor ca ștergarul tău, paharnice... Miroase a fân cosit... Ah! miroase a Moldova! (Îl trec lacrimile.) (Toți plâng.)

GENUNEA: Fie-ți milă...

PETRU RAREȘ: Aș vrea să vă fac să râdeți... O! mi-e milă de voi! Soarta nemiloasă mă face că oriunde m-oi întoarce să storc lacrimi... De n-ați fi aici, din stâncile reci ar țâșni lacrimi fierbinți!... Să deschidem Sfatul... Despre ce e vorba?

OANA: Să fim cu tine, frate, ori să te lăsăm singur în pustietățile acestea?

PETRU RAREȘ: A! da! Sfatul a început... V-ați spus părerea... Să mi-o dau și eu p-a mea... Baloș, ca mai mare și mai vechi în Sfat, ce trage părerea domnului?

LOGOFĂTUL BALOȘ: E hotărâtoare.

PETRU RAREȘ: În orice pricină?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Totdeauna.

PETRU RAREȘ: Ați auzit? (Toți pleacă capul în jos.) S-apucați încolo și încoa!... A! să mai văd Moldova o dată înainte d-a mă despărți... (Se ridică mai sus.) Da, văd fumurile din hornurile colibelor înălțându-se spre cer, aud doina spusă din frunză și talanca turmelor ce se întorc de la pășune, dar nici săbiile să lumineze ca fulgerul, nici săgețile să piuie aruncate din arcuri, nici lăncile grele ale iunacilor, nici coasele gloatelor amorțite nu mai aud!... Peiștea s-a întins în locul strigătului de biruință!... Căci mi-ați umilit Moldova să n-o mai cunosc!... Care din două mă zguduie așa de strașnic: râvna de a domni, ori iubirea de țară?... Ah! aș vrea să fiu vornic, spătar, căpitan, sutaș... ostaș să fiu, numai să fiu în Suceava!... Și nu sunt nimic... nimic... nimic!... Un biet bătrân cerșind adăpost munților, o podoabă închipuită de om în care sălășluia un suflet tare, ce rătăcește pe trâmbele albăstrii și se pierde-n pâclele pustietăților! ...D-acum, Doamne, fă ce vrei cu mine! (Cade în genunchi, și toți ceilalți. Se roagă încet.) Sculați-vă. Am zis rugăciunea, mulțumind Celui-de-sus de harurile ce-a trimis asupra noastră... Și buzele au mințit, obișnuite să spuie adevărul... Și tu (își ia sabia), care ai desfăcut calea biruinței sub trei domnii (o sărută), piei în

prăpastie, slugă credincioasă! (O aruncă în prăpastie.) Din negurile unde te-ai dus va țâșni apa bolborosind poveștile trecutului, și urmașii, auzindu-le, vor crede c-aud basme!... S-a dus și ziua de azi, și nu ne-a fost mai ușoară ca ziua de ieri... Soarele a apus... Întunericul se lasă... Să-mi iau rămas bun de la voi... Să mă iertați... O! O! Oană! Nunea! Ce, plângeți?... Ah! veniți încoa... să vă sărut. (Îl trec lacrimile.) E, e... va trece... (Le sărută.)

OANA: Să te duci sănătos și să te-ntorci sănătos, frate!

PETRU RAREȘ (sărutând pe Genunea): Cum, tu nu-mi spui nimic?

GENUNEA (o înecă plânsul): Nu pot... oh! că nu pot...

PETRU RAREȘ (lăcrimând): Ar trebui să fiu de piatră... Baloș... (Îl sărută.) Să ne vedem sănătoși dacă ne vom mai vedea...

LOGOFĂTUL BALOȘ (plângând): Ne vom vedea, ne vom vedea, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Hârea... Mogârdici. (Îi sărută.)

MOGÂRDICI: (își șterge lacrimile): Poi, poi, pe mine nu mă iei?... Să se ducă ei încolo și noi încoace... Da, da, măria-ta, că tot aruncași sabia în prăpastie... Să-ți fiu eu sabie... De ce nu?... Că mie mi-a spus o țigancă din ghioc... Ei, că tu ai s-ajungi sabia domnului...

PETRU RAREȘ: Ai s-ajungi, dar n-ai să fii, ai ajuns, dar nu ești...

MOGÂRDICI: Noapte... scorburi... cerbi... urși... și ursul e-al dracului, deși e fecior de popă...

PETRU RAREȘ: Ei, și dacă ar fi urși?

MOGÂRDICI: Măria-ta te-ai face mort și eu viu... Ursul nu mănâncă mortăciuni...

PETRU RAREȘ: Mort sunt între vii... Destul, Mogârdici... (Îl sărută.)

MOGÂRDICI: Păi, păi, eu nu te-am sărutat...

PETRU RAREȘ: Sărută... Nu miros a pământ?... Vecinica mea pomenire!

GENUNEA (o podidește plânsul): Ah! măria-ta...

PETRU RAREȘ: Nunea, ce e, Nunea?

GENUNEA: Când s-o crăpa de ziuă și s-or stinge stelele, voi pândi luceafărul meu de dimineață și-l voi ruga să ne-ntoarcă printre stelele noastre pe luceafărul nostru dătător de viață și de lumină...

PETRU RAREȘ: În genunea apelor întinse și fără fund se frânge fața luceafărului scânteietor... Vin vânturile, și apa se încrețește, și fața luceafărului tremură, se rupe-n jos și se duce, se duce nesfârșit... Apa se tulbură, talazurile cresc, și luceafărul nu se mai vede... D-aș fi stat eu oglindit în inimile tuturor ca în inima ta, Genunea, nici o vijelie nu m-ar fi smuls din inima Moldovei (O sărută.) Du-te... Duceți-vă... Și luați seama la brazii pe care i-am însemnat eu... Să nu vă pierdeți...

Logofătu Baloș: De noi te îngrijești?

PETRU RAREȘ: Eu sunt pierdut. (Se despart și pleacă.)

Scena III

PETRU RAREȘ, singur.

PETRU RAREȘ (pleacă încet): Se rupse și firul de paianjen care mă mai lega de Moldova... Singur, singurătății... Descurca-voi drumurile ce duc la Ciceu?... Ș-acolo ce m-așteaptă?... Doi copii mici și biata mea soție... Cum ridici și pogori, Doamne, din nimic la mărire și din trufie la umilință! (S-aude un zgomot.) A!... Cruță-mă, mântuitorule, să nu simt frica de oameni și de fiare! Sunt fără apărare... Pe palașul bătrânului Ștefan nimeni nu va mai pune mâna... A!... Da... mi-e frică... mi-e frică... cu toate că nu mai am la ce să mai țin... Ș-aș fi jurat că nu voi cerca această rușine... (Se năruie pietrele-n depărtare.) Ce-o fi?... A, orice-ar fi... (Punând piciorul p-o piatră, alunecă și cade. Nu se mai vede. S-aude dintre brazi.) O! mi-e frică și să tac, și să strig! (Vine repede pe al doilea picior de munte.) Cine e? Ce vreți?... Aud șoapte!...

Scena IV

PETRU RAREȘ și cinci pescari.

ÎNTÂIUL PESCAR: Cine ești? Și ce vrei?

PETRU RAREȘ (spăimântat): Tu ce vrei? Tu cine ești?

ÎNTÂIUL PESCAR: Om bun... (Se apropie.)

PETRU RAREȘ: Poți să fii bun și de departe...

ÎNTÂIUL PESCAR: Cum tremură!... N-am la mine decât cuțitul ăsta... De ce te sperii?

PETRU RAREȘ: Cuțitul?... În mâinile tale ar fi o primejdie, în mâinile mele, un fir de iarbă...

ÎNTÂIUL PESCAR (i-aruncă cuțitul): Na, ți-l dau dacă ție frică...

PETRU RAREȘ: Mi-l dai?... Se vede că ești om bun...

ÎNTÂIUL PESCAR: Nu ți-am spus?... Dar tu cine ești?

PETRU RAREȘ: Sunt o pâlpâire din soarele Moldovei, care s-a stins... o surcea care n-a sărit departe de buștean, un biet creștin care a fost un stăpân strașnic...

ÎNTÂIUL PESCAR: Aveai voloace și măji multe...

PETRU RAREȘ: Ce măji?... Sunt maje, și mama a avut multe maji...

ÎNTÂIUL PESCAR: Pe legea mea... nu înțeleg nimica, verișcane.

PETRU RAREȘ: Nici eu nu-nțeleg... De ce mă-ntrebi de măji?

ÎNTÂIUL PESCAR: De, ca pescarul... În ce-aș prețui stăpânirea pe care ai pierdut-o?

PETRU RAREȘ (încremenit): Tu ești pescar?

ÎNTÂIUL PESCAR: Da, pescar... De ce te minunezi?... Suntem aci vro cinci...

PETRU RAREȘ: Sunteți pescari?

ÎNTÂIUL PESCAR: Suntem, vezi bine...

PETRU RAREȘ: Dacă sunteți pescari, ce căutați pe vârful muntelui?

ÎNTÂIUL PESCAR: Păi, aci, puțin mai la vale, e un iezer în munte, și pescuim și noi mrene și țipari...

PETRU RAREȘ (cu bucurie): Sunteți pescari?... O, Dolca, și eu niciodată n-am crezut în vedeniile tale!

ÎNTÂIUL PESCAR: Ce bucurie te prinse fără veste... Ciudat om trebuie să fii!... O! și ești sângerat la mână, și lovit... Cine să fii dumneata?

PETRU RAREȘ: Sunteți moldoveni?

ÎNTÂIUL PESCAR: După lege și după limbă tot aia am fi... dar noi suntem ardeleni... Iacă crucea... O facem ca ei...

PETRU RAREȘ: Cheamă-i încoa...

ÎNTÂIUL PESCAR: Să-i chem... Mă!... uiu-iu... Veniți încoa... cu d-ale gurii... mă...

PETRU RAREȘ: Da, că sunt hămesit de foame...

ÎNTÂIUL PESCAR: Ăi mânca ce-om mânca și noi... pită rece... pește fript...

PETRU RAREȘ: Ce-o da Dumnezeu...

ÎNTÂIUL PESCAR: Ei, că după veșmântul ăl dedesupt... ai fi om de obraz...

PETRU RAREȘ: Am fost! (Vin și ceilalți patru pescari cu merindele pe care le așează jos.)

ÎNTÂIUL PESCAR: Iacă, mă, un om rătăcit pe munte...

AL DOILEA PESCAR: Bună seara, vere...

PETRU RAREȘ: Mulțumim dumneavoastră, vere.

AL TREILEA PESCAR: Mâine, când s-o albi de ziuă, ne-o fi și el de vrun ajutor...

AL PATRULEA PESCAR: Stai jos, ce nu stai...

AL CINCILEA PESCAR: Iacă, așa, ca mine...

PETRU RAREȘ: Cam ce să prindeți voi pe pește?

ÎNTÂIUL PESCAR: E, acolea, niște oameni sărmani... Cât să ne înțolim și noi... mai cu coatele

rupte, mai cu opincile sparte... Ce să facem?

PETRU RAREȘ: Știți voi cât face un galben?

AL DOILEA PESCAR: Ei, știm... Da dracu l-a văzut?

PETRU RAREȘ: Îl cunoașteți dacă l-ați vedea? (Pescarii fac ochii mari.)

AL DOILEA PESCAR: Eu, nu...

AL PATRULEA PESCAR: Eu, mă... c-am văzut, patru, l-alde popa Dima din Vărcăuți...

PETRU RAREȘ: Era ca ista?

AL PATRULEA PESCAR: Ca ăsta... tocmai... leit-poleit!

ÎNTÂIUL PESCAR: Să-l văd și eu...

AL TREILEA PESCAR: Și eu...

AL DOILEA PESCAR: Ad și mie... Î-î... frumos ban... și e de aur!

PETRU RAREȘ (scoate o pungă): A voastră e toată, de mă-ți trece, fără să mă simtă nimeni, până la castelul baronului Feldici... Sunt șaptezeci... (Pescarii rămân cu gurile căscate.)

ÎNTÂIUL PESCAR: Șaptezeci?

AL PATRULEA PESCAR: Doamne, Doamne, Doamne... (Se închină.)

PETRU RAREȘ: Oameni buni, eu sunt Petru Rareș, până ieri voievodul Moldovei și-al secuimii.

ÎNTÂIUL PESCAR: Petru-voievodul?

AL DOILEA PESCAR: Cel care spăimântă Brașoul?

AL TREILEA PESCAR: Cel care... (Pescarii cad în genunchi înaintea lui Petru Rareș.)

ÎNTÂIUL PESCAR: Iartă-ne, măria-ta, iartă-ne...

PETRU RAREȘ: Nu mi-ați greșit cu nimic... De ce să vă iert?...

Întâiul pescar: Te trecem, și n-are să știe nici cucul... Te dezbrăcăm pe tine (arată p-al treilea pescar) și îmbrăcăm pe măria-sa... Îi punem în spinare o maje... Și-l trecem...

PETRU RAREȘ: Mulțumescu-ți ție, Împărate ceresc, că ai aprins soarele, să se coacă grâul...

luna, să străbatem cărărușile... stelele, să împodobească cerul... și o rază de nădejde în sufletul oropsitului tău rob Petru, feciorul Răreșoaiei ș-al lui Ștefan cel Sfânt!

Cortina

Table of Contents

Trilogia Moldovei. Luceafărul
Luceafărul
Personaje
Actul I
Scena I
Scena II
Scena III
Scena IV
Scena V
Actul II
Scena I
Scena II
Scena III
Scena IV
Scena V
Scena VI
Scena VII
Actul III
Scena I
Scena II
Scena III
Scena IV
Scena V
Scena VI
Actul IV
Scena I
Scena II
Scena III
Scena IV
Scena V
Scena VI
Actul V
Scena I
Scena II
Scena III
Scena IV

Table of Contents

Trilogia Moldovei. Luceafărul	1
Luceafărul	2
Personaje	3
Actul I	5
Scena I	6
Scena II	11
Scena III	12
Scena IV	14
Scena V	17
Actul II	29
Scena I	30
Scena II	32
Scena III	36
Scena IV	40
Scena V	43
Scena VI	48
Scena VII	51
Actul III	54
Scena I	55
Scena II	60
Scena III	65
Scena IV	66
Scena V	72
Scena VI	78
Actul IV	81
Scena I	82
Scena II	84

Scena III 88
Scena IV 91
Scena V 94
Scena VI 96
Actul V 108
Scena I 109
Scena II 113
Scena III 125
Scena IV 126